Қазақстандағы «Дағдарыстық орталықының Одағы» ЗТБ
Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы
Астанадағы Орталығы (ЕҚЫҰ)

«Тұрмыстық зорлық -зомбылықты болдырмау саласында ескерту және толықтай жетілдіру заңнамаларының құқықтық аспектілері»

(2009 жылы 26 ақпанда өткен ғылыми – тәжірбиелік конференцияның материалдары)

Алматы 2009 жыл

УДК 343
ББК 67.404
Т 90

Басылымға жауапты: Байсақова Зүлфия
Аудармашы: Жазықбекова Тоқтархан

«Тұрмыстық зорлық-зомбылықты болдырмау саласында ескерту және толықтай жетілдіру заңнамаларының құқықтық аспектілері»:
2009 жылы 26 ақпанда өткен ғылыми – тәжірбиелік конференцияның материалдары

Алматы: "Дағдарыстық орталықтар Одағы" ЗТБ, Алматы, soyuzkz@rambler.ru, 2009 - 112 б.

ISBN 9965-9976-3-2

Бұл аталған басылым гендерлік саясатты үгіттеу, әйелдердің құқықтарын бұзумен күресу саласында жұмыс жасайтын мемлекеттік, құқық қорғау құрылымы, үкіметтік емес ұйымдарының, БАҚ-ның және тағы да басқа қызығушылық танытқан адамдарға арналған.

УДК 343
ББК 67.404
Т 90

ISBN 9965-9976-3-2

© "Дағдарыстық орталықтар Одағы" ЗТБ, 2009

Бұл басылым ЕҚЫҰ қолдауымен жүзеге асырылды

Мазмұны

1 Бөлім. Қазақстан Республикасындағы тұрмыстық зомбылықты болдырмаудың құқықтық және саяси аспектілері

Прінбеков М.Ұ.
Әйелдер құқығын қорғау саласындағы мемлекеттік саясат.....5

Клетцер Ж.
Әйелдер құқығын қорғау саласындағы халықаралық саясат.....6

Сартбаева Д.А.
Қазақстанмен бекітілген халықаралық келісімдерде әйелдерді зомбылықтан қорғау.....8

Калигожина М.С.
Қазақстандағы зомбылықты қақпайлау саласындағы ҚР ІІМ-нің саясаты. Әйелдерді зомбылықтан қорғау саясатының он жылдық қызмет анализі 10

Асанов Ж.К.
Тұрмыстық зомбылықты болдырмау жөніндегі Қазақстан Республикасы Парламентінің заңи әрекеттері 19

Байсақова З.М.
Үкіметтік емес мекемелердің тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күресінің рөлі 24

2 Бөлім. Тұрмыстық зомбылықты қадағау заңның тәжірбиесі

Бекмағамбетова А.М.
Әйелдердің құқықтарын қорғаудың негізгі механизмі зомбылықтың алдын алу және бұлтартпау болып табылады.....29

Орлова А.Г.
Заң жобасына комментариялар: тұрмыстық зомбылықтың алдын алу саласындағы үкіметтік емес және мемлекеттік органдардың әрекетерінің өзара тиімділіктерін көтермелеу заң жобасына комментариялар 36

Ахметқалиева Н.М.
Дағдарыстық орталық тұрмыстық зомбылыққа ұшырағандарға арнайы көмекті ұсыну ретінде.....38

Мустафина Қ.С.
Зомбылықтан әйелдерді қорғау жөніндегі бөлімшелердің іс-әрекеттері: мәселелері, жолдарды іздестіру және шешу.....42

Конференцияға қатысушылардың ұсыныстары 48

1 Бөлім

Қазақстан Республикасындағы тұрмыстық зомбылықты болдырмаудың құқықтық және саяси аспектілері

Әйелдер құқығын қорғау саласындағы мемлекеттік саясат

Марат Үсенұлы Прінбеков,
Алматы қаласының Алмалы аудынының әкімі

Елбасы Н.Назарбаев: "Қоғамның даму барысын өмірде – нәзік, көңілде – биік, ал істе – мығым әйелдер қауымынсыз көзге елестету мүмкін емес", – дейді. Әйел-ана ұлтымыздың бойындағы бар жақсы қасиеттерді – тілін, ділін, әдет-ғұрпын, салт-санасын, ұлттық дәстүрін немересіне, немересінен шөбересіне жеткізуші, дарытушы, дамытушы. Ұлан-байтақ ұлы даланы мекендеген қара орман халқымыздың бір тілде сөйлеп, әдет-ғұрып, салт-дәстүрінің біркелкі болып келуі бұрынғы өткен дана аналарымыздың арқасы. Қазақта әдетте елге келін болып түскен қыз өз елінің барлық жақсы қасиеттерін, рухани-моральдық құндылықтарын өзімен бірге ала келіп, табалдырығын аттаған босағасының игілігіне, қала берді бүкіл бір қауым елге сіңірген. Бұл жақсы үрдіс, ғибратты ғадет бүкіл ұлттың бірлігіне, рухани болмысына игі ықпалын тигізген. Сондықтан да халқымыз қыздарына төрден орын беріп, қонақ деп еркелеткен, парасаттылыққа баулып, еркін өсірген. Ерке қыз, иманды әйел, қасиетті ана солардан шыққан. Қазақ қызы өз үйінде ерке, еркін өскен, ән айтып, айтысқа түскен. Пәрәнжі-сәтір кимеген, сөйте тұра еркіндік пен есерліктің ара жігін ажырата білген парасатты, тапқыр, төзімді, өнерлі болған, тіпті шашын төбесіне түйіп, жауға шапқан батыр қыз да қазақта баршылық. "Шығыс халықтарының арасында, жалпы мұсылман елдерінде әйел затын бөлекше бағалайтын, қарындасты қатты қастерлейтін халықтың бірі де, бірегейі де – біздің қазақ", – дейді ел Президенті.

Аталған конференция Қазақстандағы дағдарыстық орталықтар Одағымен бірге Алматы қаласының Алмалы ауданының әкімшілігі ұйымдастырды. Іс-шараның өтілуіне Астанадағы ЕҚЫҰ, Әйелдер БҰҰ-ның қаржылай қолдауымен өткізілді. Аталған іс-шараның мақсаты:

- Қоғамдағы зомбылықсыз қатынастар мәдениетін қалыптастыру, гендерлік дискриминацияның барлық формасы және зомбылық-

ты болдырмау және алдын алу мәселелері бойынша азаматтық қоғам және мемлекеттік органдар арасындағы сындарлы байланысты орнату;

- Дағдарыстық орталықтардың басшыларынан және әйелдерді зомбылықтан қорғау бойынша бөлімше инспекторларының шынайы жұмыс жасау мүмкіндіктерін және тәжірбиелі жұмыс нәтижелерін ескере келе, «Тұрмыстық зомбылықты болдырмау және бұлтартпау туралы» Заң жобасына ұсыныстар әзірлеу;
- Әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық формаларын ликвидациялау туралы Конвенцияға сәйкестендіріле, қоғамдағы гендерлік саясатты жүргізу бойынша азаматтық қоғам мен үкіметтік органдар арасында әріптестік қатынастарды құру және нығайту тәсілдерін анықтау;

Конференция жұмысына заң және орындаушы органдардың, ҚР ішкі істер Министрлігінің, халықаралық ұйымдар, БАҚ өкілдері, әйелдерді зомбылықтан қорғау жөнінідегі бөлімше инспекторлары, Астана және Алматы қалаларындағы, Алматы облысындағы дағдарыстық орталықтардың басшылары қатысады.

Әйелдер құқығын қорғау саласындағы халықаралық саясат

Жаннет Клетцер,
Астанадағы ЕҚЫҰ Орталығы
Өкілінің орынбасары

Әлем елдерінің көпшілігі қол қойған Еуропалық Қауіпсіздік және Ынтымақтастық Ұйымының мыңжылдық декларациясында (2000 ж.) ерлер мен әйелдердің теңдігін көтермелеу, әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін кеңейту үшінші мыңжылдықтағы адамзат дамуының негізгі мақсаттары ретінде айқындалған.

1998 жылы Қазақстан ЕҚЫҰ-ның Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенциясына қосылды. ЕҚЫҰ -ның "Әйелдердің саяси құқықтары туралы" және "Тұрмыстық зомбылықпен күресу, болдырмау және алдын алу" конвенциялары да бекітілді. Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт пен Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы пактіге және басқаларына қол қойылды. Қазақстан адам құқықтары туралы барлығы 60-тан астам халықаралық шартқа қосылды.

Бұл орайда біздің еліміздегі гендерлік теңсіздікті жою барысындағы

бірінші қадам 1995 жылы Елбасының ҚР Президенті жанындағы Отбасы, әйел және демографиялық саясат жөніндегі кеңес құруымен басталды. Араға үш жыл салып, ҚР Президенті жанындағы Отбасы және әйелдер ісі жөніндегі ұлттық комиссия болып құрылған аталмыш ұйым содан бері қарай 1995 жылы Бүкіләлемдік әйелдер форумында қабылданған Пекин платформасы ережелеріне сай еліміздегі гендерлік саясатты дамытуына күш салып келеді.

Гендерлік теңсіздікті жою және әйелдер мен балаларға қатысты зомбылықпен күресу қауіпсіздікпен қамтамасыз ету саласында ЕҚЫҰ-ның ең бір алғышарттарының бірі болып табылады. Жоғары деңгейде ЕҚЫҰ-ның Стамбулдық кездесуде қабылданған европалық қауіпсіздік Хартиясында келесілер айтылған: «Әйелдердің құқықтарының тең құқылы және толық жүзеге асыруының өзі ЕҚЫҰ аймағындағы әлемнің нығаюйы, дамуына, демкоратияльануында ерекше орын алады. Біз еркектер мен әйелдердің арасындағы теңсіздікті теңдестіруді біздің мемлекетіміздің, сонымен қатар Ұйымның тармағындағы саясаттың бір бөлігі ретінде болуына ықпал етеміз».

Бірақ та қоғамдық өмірдің барлық салаларында әйелдердің тең құқылы болуын және гендерлік теңсіздікті жеңу - өте қиын және ұзақ мерзімді. Бұл жолда тек Қазақстан ғана емес, сонымен қатар ЕҚЫҰ-ға қатысатын көптеген мемлекеттер де кіреді. Бұл мәселені шешу үшін ЕҚЫҰ-ның Тұрақты Кеңесі 2004 жылы «гендерлік теңдікті қолдау бойынша ЕҚЫҰ әрекеттерінің Жоспарын» қабылдады. Аталған Құжатта гендерлік мәселенің және гендерлік жетістіктерді үнемі есепке алу қажеттілігі жайлы сұрақтар қарастырылған. Егер де гендерлік теңдікке қол жеткізгіміз келсе, ЕҚЫҰ-ның және оның институттарының, сонымен қатар ЕҚЫҰ қатысушы мемлекеттерінің барлық іс-шараларында, жобалары мен бағдарламаларында гендерлік аспектілер көтерілуі қажет.

Осы орайда, ЕҚЫҰ әйелдердің жағдайын жақсарту жөніндегі қазақстандық биліктің шешімділігін қабылдайды. Жақында ЕҚЫҰ-ның сарапшылары Қазақстандағы әйелдер және отбасылық демократиялық саясат істері жөніндегі Ұлттық Комиссия өкілдерімен, депуттаттарымен өткен кездесуде «Тұрмыстық зомбылықтың алдын алу және керітартпа» және “Ерлер мен әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерінің тең құқылары туралы” Қазақстан Республикасының заң жобаларын талқылады.

Біздің ойымша, осындай конференциялар тұрмыстық зомбылықты болдырмау және күресудің құқықтық аспектілерін, жәбірленушіні қорғау және аталған заңның орындалу тиімділігін кең жағынан қарастырып, талқылауға мүмкіндіктер туатынына ықпал ететіне маңызды деп ойламыз.

2008 жылы Астанада өткен жыл сайынғы ЕҚЫҰ-ның Парламенттік Ассамблеясының 17 резолюциясы әйелдерге қатысты зомбылық мәселесіне арналған болатын және қатысушы – мемлекеттерді отбасындағы зомбылыққа ұшыраған әйелдерді қорғауға арналған заң базаларына қажетті жағдайлар жасауға шақырады. ЕҚЫҰ-ның стандарттар мен халықаралық стандарға жауап беретін заңдарды қабылдау Қазақстанның әйелдердің құқықтарын қорғау жөнінде міндеттерді орындауға мүмкіндіктер беріп отыр.

ЕҚЫҰ орталығы көптеген жылдар бойы үйішілік зомбылыққа және адам саудасымен күресу, әйелдердің құқықтарын қорғау, гендерлік теңсіздікті үгіттеуге бағытталған инициативаларды қолдайды.

2008 жылы ЕҚЫҰ Орталығының қолдауымен 2007 жылғы Қазақстандағы CEDAW Комитетінің ұсыныстарына негізделене отырып, мемлекеттік және ҮЕҰ-ның өкілдерін әйелдердің құқықтарын қорғауда мониторинг жүргізу тәжірбиелеріне оқыту негізінде семинарлар өткізілді; Қазақстандағы әйелдердің құқықтары жөніндегі есеп беру және мониторинг жүргізу жөнінде және «әйелдер мен ерлердің тең құқылы мүмкіндіктері туралы» заң жобасын іске асыру бойынша дөңгелек үстелдер өткізілді.

Біз өз тарапымыздан әйелдердің құқықтарын қорғау саласында мемлекет пен үкіметтік емес ұйымдардың арасында бірлестіктердің нығая түскендігіне қуаныштымыз. Айта кететін жайт, Астанадағы ЕҚЫҰ орталығы Қазақстанды қолдауға және үкіметтік емес ұйымдарды әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін жетілдіру саласында түрлі жобаларды қаржыландыруда сенімділік білдіруге болады.

Қазақстанмен бекітілген халықаралық келісімдерде әйелдерді зомбылықтан қорғау

Дамира Асановна Сартбаева,
ТМД-ғы БҰҰ-ның Әйелдер Қорының
Аймақтық директоры

1979 жылы БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы қабылдаған әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық формаларын жою туралы Конвенцияда әйелдердің құқықтарын қорғау адам құқығын қорғаудың бөлінбес құрамы ретінде қарастырылған. Конвенцияға сәйкес «әйелдерге қатысты дискриминация» деген ұғым адамның саяси, экономикалық, әлеуметтік, мәдени, азаматтық немесе басқа да саладағы бостандығы және

әйелдің адам құқықтарын (отбасылық жағдайына қарамастан) пайдалану немесе жүзеге асыру, мойындауды әлсіретуге бағытталған жынысна байланысты шектеу қою, түрлі айырымдарды білдіретінін көрсетеді.

Бұл анықтаудың маңыздылығы, дискриминация ұғымы ерлер мен әйелдердің заңдық теңдігі кезінде ғана емес, сонымен қатар олардың қазіргі шынайы жағдайына байланысты екендігінде.

Қазақстан бұл халықаралық құжатқа 1998 жылы 29 маусымда қол қойған, сонымен қатар осы аталған құжаттың принциптерін қадағалау бойынша өзіне міндеттерді алып отыр.

Сонымен қатар, 2007 жылдан бастап Қазақстан ЮҰҰ мыңжылдықты дамыту мақсатын іске асыру саласындағы қосымша міндеттерді де өзіне алып отыр.

Бұл қосымша міндеттер бюджетті жоспарлау және қалыптастырудағы гендерлік бюджеттеу технологиясына кіріспе жүргізу, әйелдерге қатысты зомбылықты жою, ерлер мен әйелдердің теңдіктерін қамтамасыз ету жөнінде институционалды және заңды шараларды қабылдаумен қамтылады.

Соңғы 10 жыл ішінде елімізде гендерлік теңдікке жету жолында елеулі өзгерістер болды. Сондай істердің бірі Қазақстан Республикасында 2006-2016 жылдарға арналған гендерлік теңдік стратегиясының Қаулысын қабылдау болды. Ерлер мен әйелдердің арасындағы теңдік принциптері Қазақстан заңдылығының негізі болып табылады, сонымен қатар ол тең құқылы мүмкіндіктер туралы заң жобасына да маңызды.

Президенттің бұйрығымен, Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Отбасы және әйелдер істері жөніндегі ұлттық комиссия құрылды. Бұл Комиссия отбасы мүдделерін қорғау, әйелдердің елдің саяси, әлеуметтік, экономикалық және мәдени өміріне қатысуы үшін қажетті жағдайларды қамтамасыз ету мақсатын көздеп отыр. Үкімет сонымен қатар дәстүрлі түрде әйелдерді орны жоғары салаларды да дамытуға көңіл бөліп отыр.

Өйткені, қоғамдағы гендерлік мәдениеттің қалыптасқан мәселелері Қазақстандағы тұрмыстық зомбылық туралы заңды қабылдау қажеттігін туғызды. Жыл сайын республика көлемінде үйішілік зомбылықтан жүздеген әйелдер зардап жегеді. Бұның барлығы осы мәселеге қайта келуіне әкеп соғуда, сонымен қатар осы дағдарыстан шығу және даму кезіндегі елеміздегі адамзат потенциялына көңіл аудару қажеттігі де туындап отырғандығын ескертеді.

БҰҰ Әйелдер Қоры Қазақстандағы келесідей елеулі акцияларды атап көрсетіп отыр, атап айтсақ, БҰҰ эгидасы бойынша өткен, «Әйелдерге қатысты зомбылықпен бірісе күресе отырып, жоямыз» атты БҰҰ

Бас хатшысы Ги Муна бастаған кампания, БҰҰ Әйелдер Қоры бастаған «Әйелдерге қатысты зомбылыққа Жоқ деңіз» атты кампаниясын 70 елдің ішіндегі 60 ел және 600 парламенттіктілер қолдаған және оның негізінде UNIFEM-нің ерікті Елшісі Николь Кидман болды. Әйелдерге қатысты зомбылық мәселесімен күресуге әлемдік қауымдастықтың назарларын аудару мақсатында «гендерлік зомбылыққа қарсы 16 күн» акциясы шектен тыс қалғанжоқ.

Жыл сайын UNIFEM ТМД елдердің азаматтық сектордың және үкіметтен келіп түскен зомбылыққа қарсы заңдарды әзірлеу, ұлттық бағдарламалар мен саясаттарды жүзеге асыру, жұмыла кіріскен құрылымдарды оқутыға ықпал ету, ақпараттық ағартушылық кампанияларды өткізу бойынша инициативаларын қолдайды. Ол сонымен қатар БҰҰ Трасттық Қорымен де бірге жүзеге асырылады.

Алматы қаласында, UNIFEM, БҰҰ-ның Бас Ассамблеясының «Алматы – қауіпсіз қала» атты кампанияны жүзеге асырмақшы. Қоғамдық орындардағы әйелдерге қатысты зомбылықтың өсуіне орай, бұл жоба Алматы қаласындағы қоғамдық орындардағы және көшедегі зомбылық мәселесін шешуге бағытталған. Аталған жобаның мақсаты жергілікті билік, азаматтық қоғам, құқық қорғау органдары, медициналық және білім беру мекемелерін, БАҚ және жергілікті азаматтарын қоғамдық жерлердегі әйелдерге қатысты зомбылықты болдырмау бойынша әрекеттерін біріктіру.

БҰҰ-ның Әйелдер Қоры Қазақстан Республикасының әйелдерге қатысты зомбылықты болдырмау бағытында жасап жатқан жұмыстарына үміт артады және де осы мәселенің түбегейлі шешілуі үшін заңды және институционалды шаралар қолданады. БҰҰ-ның Әйелдер Қоры өз тарапынан осы үрдісті халықаралық сараптамадан және техникалық қолдау көрсетеді.

Біздің ойымша, аталған конференция үйішілік зомбылық туралы заң жобасындағы қажетті әрекеттерді әзірлеуде тиімді болатынына сенімді.

Қазақстандағы зомбылықты қақпайлау саласындағы ҚР ІІМ-нің саясаты. Әйелдерді зомбылықтан қорғау саясатының он жылдық қызмет анализі

Мәншүк Сеилханқызы Калигожина
полиция подполковнигі,
ҚР ІІМ әкімшілік полиция Комитетінің
профилактикалық әрекеттер Басқармасының

зомбылықтан әйелдерді қорғау ісі жөніндегі
ішкі істер органдардың жұмыстарын ұйымдастыру
бөлімінің бастығы

Қазақстан өз тәуелсіздігін алған күннен бастап адам құқығы мен бостандығын қадағалайтын әлемдік қауымдастықтың негізгі принциптеріне қосылғандығын жариялады.

Ел президенті Қазақстан халқына Жолдауында әйелдерге қатысты зомбылықпен күресу мәселесі демократизацияның негізін құрайтын бөліктердің бірі деп атап өткен болатын. Ел Президенті қоғамның өркениеттілігі әйелдерге қатысты қатынасына байланысты делінген. Және де әйелдерге қатысты зомбылықпен қатаң күресуді талап етіп, осы қылмысқа қатысты жазалау шараларын қолдану қажет деп бекітті.

«Әйелдерге қатысты зомбылықты жою туралы» Декларацияға сәйкес «әйелдерге қарсы зомбылық» терминінің астарында жынысына қатысты кез келген зомбылық түсіндіріледі, сонымен қатар өзімен бірге денесіне зақым келтіретін, жыныстық қатынасқа еріксіз еліктірілетін, психологиялық зақым келтіретін жағдайлар қарастырлады. Бұл жерге адамның жеке өміріне қол сұғушылық, оны бас бостандығынан заңсыз айыруға қатысты істер кіреді.

Қазақстан Республикасы әйелдер мен балаларға қатысты барлық халықаралық конвенцияларға қосылды.

Қазақстан Республикасының ішкі істер Министрлігі басқа да мемлекеттік және үкіметтік емес ұйымдармен біріге отырып, осы аталған саясатты жүзеге асыру бойынша мақсатқа бағытталған жұмыстарды жүзеге асыруда.

Бұндай тәжірбиелі істердің бірі, 1999 жылы құрылған зомбылықтан әйелдерді қорғау бойынша аудандық, қалалық ішкі істер органдарының бөлімшілері.

Қазіргі таңда жоғары аталған бөлімшелерге арызданып келсе, білікті мамандардың кеңестерін алуға болады, және де аймақтық әйелдерге арналған құқықтық және психологиялық көмекті және уақытша баспананы алуға аймақтық Дағдарыстық Орталыққа бағыт-бағдар берілуге ықпал етіледі.

Айта кететін, жайт, Қазақстан – Кеңестік заманнан кейінгі аталған бөлішелері бар ең алғашқы және жалғыз мемлекет болып саналады.

Әйелдерді зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі бөлімшелер қызметінің құқықтық негізін Қазақстан Республикасының Конституциясы, БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы қабылдаған Адам құқықтарының жалпыға

бірдей Декларация мен Әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық түрлерін жою туралы Конвенция, Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» Заң күші бар Жарлығы, Қазақстан Республикасы ның «Неке және отбасы туралы» кодексі, қылмыстық және әкімшілік заңдар, өзге де нормативтік құқықтық актілер құрайды.

Әйелдерді зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі бөлімшелердің негізгі міндеттері болып: әйелдердің конституциялық құқықтырын, еркіндіктерін және заңды мүдделерін құқыққа қарсы қол сұғушылардан қорғауды қамтамасыз ету; әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты ескерту және олардың жолын кесу мәселелерінде ішкі істер органдарының қызметін үйлестіру; әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық түрлеріне, нысандарына және әдістеріне, сондай-ақ олардың жасалуына ықпал ететін себептер мен шарттарға аналитикалық зерттеулер жүргізу; әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты ескерту және оның жолын кесу мәселелері бойынша тұрғындарға көмек көрсету болып табылады.

Қазіргі таңда республика бойынша әйелдерді зомбылықтан қорғау жөніндегі бөлімшелер 126 адамды құрайды. Жұмыс жасау тәжірбиелері кем дегенде 3 жыл.

Аталған бөлімшелердің қызметкерлері прокуратура, білім департаменттері және денсаулық сақтау департаменттері, үкіметтік емес ұйымдармен, дағдарыстық орталықтарымен тығыз қарым қатынаста жұмыс істейді.

Қазіргі таңда елімізде 25 дағдарыстық орталықтар бар, оның негізгі бағыттары зомбылықтан әйелдер мен балалрды қорғаумен айналысады. Сонымен қатар олар да құқық қорғау органдарымен тығыз байланыста.

Әйелдерді зомбылықтан қорғау жөніндегі бөлімшелердің қызметкерлері дағдарыстық орталықтардың қармағындағы әйелдер мен балаларды зомбылықтан қлрғауға, алдын алуға бағытталған сенім телефондарының әрекеттерін жүзеге асыруда қатысуларына құқықтары бар. Бұл жерде негізгі назарды әйелдерге қатысты құқық бұзушылықтың алдын алу және қылмыстың алдын алу, заң алдында құқықтарын қорғау, оларды қорғау жөнінде өткізілетін ақпараттық кампаниялар жұмысы ерекше назарда.

Әйелдердің құқықтарын қорғауды қамтамасыз етудегі мемлекеттік саясатты жүзеге асыру жөніндегі шаралар уралы сөз қозғасақ, Қазақстан Республикасының ішкі істер министрлігі басқа да мемлекеттік ведомствалармен, халықаралық ұйымдармен және үкіметтік емес ұйымдармен бірлесе отырып, сол құжатты жүзеге асыру бойынша нормативті

құқықтық және ұйымдасқан тәжірбиелік шаралар қолдануда, соны жүзеге асыруда.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2006 жылы 29 маусымда «**2006 - 2016 жылдарға арналған Қазақстан Республикасындағы гендерлік теңдік Стратегиясын ж‰зеге асыру жөніндегі 2006 - 2008 жылдардың шаралардың Жоспары жөніндегі**» № 600 Қаулысы ҚР ІІМ әйелдерге қатысты жасалынған қылмыстардың өсуіндегі қателіктерге бағытталған ұйымдастырылған жұмыстар анықталынды.

Ішкі істер органдарының қызметі мен бөлімшелерінің әрекеттерін үйлестіру және гендерлік сұрақтарды жүзеге асыруда әкімшілік полиция Комитетінің төрағасының орынбасары жауапты ретінде тағайындалды.

Сондай бір факторлардың бірі азаматтар мен адам құқығы мен бостандығын қамтамасыз ету жолындағы құқықтық саланы құрудағы ҚР ІІМ қатысуы болды.

Отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықтың алдын алуға бағытталған заңды нормалар жетілдірілді. Қазақстан Республикасының Үкіметінің заң жобаларының жұмыстарын іске асыру Жоспарының 29 пунктіне сәйкес, 2007 жылы 2 ақпанда №78 Қаулысына және қойылған міндеттерді орындау Жоспарының 25 пунктіне сай, Қазақстан әйелдерінің 4 Форумындағы Қазақстан Республикасының Президентінің қаулысына, 2004 жылдың 13 желтоқсанында Қазақстан Республикасының Премьер Министрдің тағайындалуымен «Тұрмыстық зомбылыққа қарсы әрекет ету туралы» Заң жобасы әзірленді, және де бұл Заң жобасы Парламент Мәжілісінде қарастырылды (*23.11.2007 жылғы Үкіметтің №1126 Қаулысы*). Заң жобасының негізгі мақсаттары:

- адамның қызығушылығын, бостандығын, заңды құқықтарын қорғауға кепілдеме беруді көтермелеу;
- отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықты төмендету жөнінде тиімді шаралар қабылдау;

Сонымен заң жобасы келесідей ұсыныстар қарастырады:

- тұрмыстық зомбылыққа қарсы күресетін субъектілер қатарын көбейту (ішкі істер органдарынан басқа жергілікті билік органдары, отбасы және гендерлік саясат жөніндегі комиссия, білім органы және т.б. ұйымдардың жұмыстарын ескеру);
- тұрмыстық зомбылықтан зардап шеккендерге көмек көрсететін коммерциялық емес ұйымдарың құқықтық дәрежені анықтау;
- ұрмыстық зомбылықтың алдын алудың көп деңгейлі жүйесін жүргізу;

Бұл заң жобасы аталған мәселені шешуде әйелдердің өздерін, қоғамдық ұйымдардың, мемлекеттік құрылымның, білім және ғылым саласының жұмысшыларын еліктіру мақсатында жүзеге аспақ. Сонымен қатар тәжірбиеден алынған дағдыларды, тәжірбиелік ұсыныстарды есепке ала отырып республиканың барлық аймақтарының жағдайларын ескере отырып, ортаға салу.

Аталған заңды қабылдау отбасылық тұрмыстық қатынастардағы азаматтардың қызығушылықтарын және бостандықтарын, құқықтарын қорғаудағы тиімділікті арттыру, осы саладағы құқықбұзушылықтың деңгейін төмендету.

2007 жылдың мамыр айында еліміздегі құқықты қолданылатын тәжірбиені зерттеу негізінде, тұрмыстық зомбылық сұрақтары жөнінде заң актілерін қарастыру мақсатында ішкі істер министрлігінің қызметкерлері Украин Республикасына тәжірбие алмастырып келді.

Аталған тәжірбиенің нәтижелері «Тұрмыстық зомбылықты болдырмау туралы» Заң жобасын әзірлеуде қолданылды. Сонымен қатар 2008 жылдың 1 қаңтарында отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы қарама - қайшы әрекеттерге қарсы жауапкершіліктерді қарастыратын әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексте жаңа норма қабылданды. (статья 79-5).

Кәмелетке толмағандардың арасындағы құқық бұзушылықтарды ескерту және балалар қылмысының алдын алу мақсатында Министрлік заң дайындау үстінде. Бұл Заңда кәмелетке толмағандардың көңіл көтеретін ойын - сауық мекемелерге тыйым салатыны, сонымен қатар әке - шешесіз немесе ересек адамдарсыз түңгі уақытта қоғамдық тамақтану орталықтарына баруға шектеу қойылғандығы енгізілген.

Ішкі істер органдардары заңды теория жағынан дамытумен қатар, тәжірбиелік шараларды да жүзеге асыруда.

Жоспарға сәйкестендіріле, республика территориясында ІІМ-нің оперативті алдын алу шараларын жүргізуде, сонымен қатар «Тұрмыс» оперативті - профилактикалық шараларды да шектен тыс қалдырмауда, бұндай іс - шаралар тұрмыстық отбасылық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықтың алдын алуға бағытталған.

Полицияның учаскілік инспекторлар, кәмелетке толмағандармен ісімен айналысатын инспекторлар әйелдерді зомбылықтан қорғау жөніндегі бөлімшелердің инспекторларымен бірге әлеуметтік риск туралы отбасылармен профилактикалық жұмыстарды үнемі жүргізуде, сонымен қатар әйелдер мен балаларға қатысты отбасылық тұрмыстық құқық бұзушылықты болдырмау бойынша оперативті - профилактикалқ және рейд шаралары жүргізіліп отырады.

Сонымен, соңғы үш жыл ішінде әйелдерге қатысты зомбылықпен байланысты қылмыстар төрт есе кеміген *(2005 жылы 41829 саны, 2008 жылы 28888 дейін қысқарған).*

Соңғы бес жыл ішінде әйелдердің құқықтарын кемсіту жөнінде 200 мың арыздар келіп түскен, 1100 факті бойынша қылмыстық істер қозғалды, 4700 әкімшілік тәртіп бойынша өтініштер түскен.

Тұтас алғанда, менің ойымша, әйелдердің өтініштерінің бұндай санға дейін көбеюі, олардың азаматтық қоға институттарына және құқық қорғау органдарына сенімділіктерінің артуын дәлелдейді. Олардың зомбылықпен күресуде тиімді шараларды қабылдау және көңіл аудару қажеттігі туындағанын көрсетеді.

Әйелдермен балаларға қатысты зомбылқтың алдын алу және құқық бқзушылықтың алдын алуға бағытталған профилактикалық сипаттағы шараларды жүргізуде ақпараттық үгіттеушілік жұмыстарды өткізу болып табылады.

2008 жылы ішкі істер қызметкерлері тарапынан оқу орындарында 50 мыңға жуық кездесулер, 42 мыңға жуық құқықтық тақырыптағы дәрістер, бұқаралық ақпарат құралдарында, яғни, 579 радио және теледидар бойынша, 14244 лекциялар шыққан.

Сонымен қатар, мемлекеттік органдардың, үкіметтік емес ұйымдардың және басқа да қзығушылық танытқан ұйымдармен бірлесе отырып, Министрліктер 500 тарта дөңгелектер мен түрлі сұрақтар бойынша отырыстар ұйымдастырылады.

Отбасындағы зомбылықты жетілдіруге негіздейтін жағдайлар мен себептерді зеттеу мақсатында өткен жылы Қазақстан Республикасының барлық облыстарында ҚР ІІМ-нің Академиясымен біріге отырып, ішкі істер органдарының қызметкерлері, дағдарыстық орталықтар қызметкерлерімен, гендерлік саясат және отбасы істері жөніндегі Комиссиямен бірлесе отырып әлеуметтік зерттеулер жүргізілді. Барлығы 31160 адам қатысты.

Менің көзқарасымызға, бұл зерттеу аталған мәселені зерттеуде, оның алдын алуда ұсыныстар әзірлеуде, тұрмыстық зомбылықтың масштабын және табиғатын толығымен түсінуге мүмкіндіктер берді деп ойлаймын.

Бұл зерттеудің нәтижесінде оқу әдістемелік және аталған мәселені тәжірбиелік шешуде 5 басылымдар шығарылды:

1. Отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы зомбылық. Әлеуметтік зерттеулер нәтижлер. Әдістемелік басылым.
2. Әйелдерге қатысты зомбылық. Тәжірбиелік басылым.

3. Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық және Құқық қорғау органдарының өкімшілік қызметі пәндерінен түсіндерме сөздік.

4. Кәмелетке толмағандардың құқық бұзушылығының алдын алу;

5. «Әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық формаларын жою туралы» БҰҰ конференциясының материалдары. Отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы зомбылықпен күресудегі мәселелер.

Зомбылықтың жәбірленушілерімен жұмыс жасайтын құқық қорғау, сот қызметкерлері және денсаулық сақтау қызметкерлеріне арналған 130 оқыту бағдарламалары жүзеге асырылды. Бұл оқыту бағдарламалары 13.12.2004 жылы №363-р Премьер министрдің тағайындалынған Жоспардың 29 пунктінде қарастырылған. Аталған оқыту бағдарламалар ішкі істер қызметкерлерінің құқықтық білімдерін көтермелеуге, зомбылықтың жәбірленушілерімен жұмыс жасауды ұйымдастыруға, сот үрдісіне қажетті құжаттарды рәсімдеуге үйретуге, соынмен қатар осы бағыттағы шетелдегі құқық қорғау органдары және әлеуметтік мекемелерінің бағыттарымен таныстыруға, тәжірбие алмастыруға бағытталған.

Барлық аймақтарда 2009 жылға арналған оқыту бағдарламаларын өткізу жоспарлары тағайындалды. Қазіргі таңда халықаралық ұйымдардың қатысуымен ІІМ-нің оқыту орталықтарында тренингтер және шетелде тәжірбие аламастыруда біліктіліктерді арттыру курстарын дайындау және өткізу жұмыстары жүргізілмек қолға алынды.

ІІМ-нің оқу мекемелерінде «Отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындаы құқық бұзушылықты болдырмаудың криминологиялық аспектілері» «Отбасылық тұрмыстық саласындағы құқық бұзушылықтың алдын алудағы ІІБ-нің әрекеттері» сияқты арнайы курстар ұйымдастырылды. Тұрмыстағы құқық бұзушылық саласында полиция қызметкерлерінің бліктіліктерін көтермелеуде семинарлар мен тренингтерді өткізіп, ұйымдастыратын үкіметтік емес және халықаралық ұйымдар маңызды рөл атқарады.

2008 жылы ІІМ-нің оқыту мекемелерінде аталған категориялар бойынша 509 қызметкерлер оқытылды.

Мамандардың біліктіліктерін көтермелеу саласында халықаралық серіктестік ерекше орын алады, сондықтан да көкейтесті сұрақтар бойынша халықаралық ұйымдармен өзара қарым қатынасты дамытуды ерекше қола алып отыр.

2008 жылы шетелде қазақстандық полиция қызметкерлері қатысқан тұрмыстық зомбылықтың жәбірленушісімен жұмыс жасау тақырыбында семинарлар мен тренингтер өткізілді.

Турция, Анкара қаласы, 2008 жылдың 17 -23 ақпанда «Адамдарды ұрлаумен күресу» семинар тренингі.

Белорусь Республикасы, 2008 жылдың 14-26 шілдеде «Адамдарды сатумен күресуге әрекет: жүйелік талдау, халықаралық серіктестік және құқықты қолдану тәжірбиесін жетілдіру жолдары»

Сонымен қатар, ІІМ-нің қызметкерлері ЕБҚҰ-ы (Европадағы бірлестік және қауіпсіздік жөніндегі Ұйымы) ұйымдастырған, сонымен қатар басқа да халықаралық ұйымдар ұйымдастырған халықаралық конференцияларға қатысты:

Астана қаласы, ЕБҚҰ Орталығы, 2008 жылдың 28-29 ақпаны «Әйелдердің құқықтарына мониторинг жүргізу»;

Кишинев қаласы (Молдова Республикасы) сол жылдың 8-15 наурызында өткен Евразиядағы балалар эксплуатацияларымен күресу» атты конференциясы;

Хельсинкте өткен 2008 жылдың 10-11 қркүйегінде адам саудасымен күресу сұрақтары бойынша ЕБҚҰ конференциясы

Медициналық және психологиялық көмек көрсету, сонымен қатар уақытша баспананы ұсынумен қамтамасыз ету. Соттың шешмінен кейін Отанына жәбірленушісі қайтарылған.

Қазақстанның халықаралық міндеттерінің орындалуына байланысты жергілікті заңдылықтарға өзгерістер енгіілген. Сонымен, Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексі, әкімшілік құқық бұзушылық туралы Қазақстан Республикасының Кодексіне өзерістер енгізілді.

2.03.2006 жылы Қазақстан Республикасының «Адам саудасына қарсы әрекеттер ету сұрақтары бойынша Қазақстан Республикасының бірнеше заң актілеріне толықтырулар мен өзгерістер енгізу туралы» Заңы қабылданды. Аталған заңның жүзеге асу саласы кеңейтілген, адам саудасын жүргізгендерге санкция мөлшері де өзгерген, бұл қылмысқа адамдарды эксплуатациялау мақсатындағы адамды сату, елден елге өткізу, алдау, арбаумен қатар, оларды келісім арқылы қолдан қолға өткізген үшін де жауапкершілікке тартылу қажеттігі де қарастырылған.

5.02.2008 жылы Үкімет басшысының тарапынан «1926 жылы 25 қыркүйекте құл туралы Конвенцияны, 1956 жылы 7 қыркүйекте құлдыққа ұқсас, адам сату институттары мен дәстүрлері туралы Қосымша Конвенцияны, 1953 жылы 7 желтоқсанда құлдар туралы Конвенцияға өзгерістер енгізу Хаттамасын ратификациялау туралы» Заңға қол қойылды.

4.06. 2008 жылы ІІМ заңдары өзірленді:

«Ұлтаралық ұйымдастырылған қылмысқа қарсы БҰҰ-ның Конвенцияны ратификациялау туралы» ҚР № 40-IV Заңы;

«Ұлтаралық ұйымдастырылған қылымысқа қарсы БҰҰ-ның Конвенцияны толықтыратын мигранттарды заңсыз құрғақта, ауада, теңізде тасымалдауға қарсы хаттаманы ратификациялау туралы» ҚР № 38-IV Заңы;

«Ұлтаралық ұйымдастырылған қылымысқа қарсы БҰҰ-ның Конвенцияны толықтыратын әйелдер мен балаларды қатысты адам саудасының алдын алу туралы Хаттаманы ратификациялау»;

2008 жылы ІІМ-нің Қарағандылық заң институты мен Академиясының базасында шетел халықаралық құқық қорғау органдары мен халықаралық ұйымдардың қатысуымен, аталған тақырыпқа сай 135 ІІБ-нің қызметшілеріне 6 тренингтер өткізілді:

Қарағанды қаласы, ІІМ-нің Қарағанды заң институты (АҚШ Елшілігі) адам саудасымен күресу сұрақтары бойынша 5 тренинг өткізді;

8-14 желтоқсанда «Адам құқығы үшін Хартия» Қоғамдық Қордың әзірленуімен жанжалды шешу дағдыларына үйрету бойынша құқық қорғау органдарының өкілдерінің жұмыс қабілеттерін қалыптастыру бойынша тренинг өткізілді;

2006-2016 жылдарға арналған Қазақстан Республикасындағы гендерлік теңдік Стратегиясын жүзеге асыру бойынша жұмыстарды жетілдіру мақсатында 2008 жылдың 12 мен 14 мамырда Павлодар қаласында Министрлікпен бірге, Павлодар облысының отбасы демографиялық саясаты және әйелдер істері жөніндегі комиссиямен бірге республикалық семинар өткізілді. Бұл семинарға мемлекеттік орган қызметкерлері және тұрмыстық зомбылықтан әйелдерді қорғаумен айналысатын ҮЕҰ-ның өкілдері, Президент тұсындағы отбасы демографиялық саясат және әйелдер істері жөніндегі Ұлттық комиссия өкілдері , сонымен қатар әкімшілік аппаратының қызметкерлері, психологтар, әлеуметтік жұмысшылар, мәдениет, білім ұйымдарының өкілдері, прокурорлар, соттар қатысты.

Семинар соңында «Зомбылықсыз өмір сүруге біз құқылымыз», «Қиын сәтте көмектесу» әдістемелік басылым және ақпараттық буклеттер әзірленіп, шығарылды.

24.06.2008 жылы Астанадағы ЕБҚҰ-ның Орталығымен бірге «Ішкі істер органдарының әрекеттерін жетілдіру: азаматтық қоғамның рөлі және демократиялық приципттер» тақырыпта халықаралық конференция өткізілді. Конференцияға мемлекеттік орган, Қазақстандағы ғылыми қауымдастықтың, қоғамдық қайраткерлер, Парламент депутттары, Елшілік өкілдері, халықаралық құқықтық ұйымның өкілдері қатысты.

2008 жылдың мамыр айында Алматы облысы Көкшетау қаласында

БҰҰ-нің Қорымен бірге халықтың жағдайы саласы бойынша Президент тұсындағы отбасы демографиялық саясат және әйелдер істері жөніндегі Ұлттық Комиссиямен ұйымдастырылған отбасылық саясат бойынша жобалар жүзеге асырылды.

17.10.2008 жылы Алматы қаласында «Әйелдердің ақыл- ой еңбегінің Одағы» ҚҚ ҚР-ның ақпараттық және мәдениет Министрілігінің мемлекеттік тапсырыс саласында серіктестік жұмыстың нәтижесінде «Құқық қорғау орган қызметтерін дайындау және қоғамдық ұйымдармен келісім шарттарды орнату дайындаудығынадығ тәжірбиелік ұйымдастырылған шаралар» тақырыбында конференция өткізілді.

Сөз соңында, тұрмыстық зомбылықты түзету және ескерту, тыйым салу шаралармен жеңе алмайтындығын айтқым келеді.

Бұл жерде барлығымыз бірігіп, жұмыла бірігуіміз қажет. Яғни, құқық қорғау органдары, әлеуметтік қызметтер, соттар, дағдарыстық орталықтар, діни, қоғамдық құқық қорғау және үкіметтік емес ұйымдар бірігуі қажет.

Зомбылыққа ұшырағандарға, сондай әрекетке бейім адамдарға қажетті, олардың мінездерін психокоррекциялауға, кеңес беруге, ағартушылық бағытта дереу және ұзақ уақтылы көмектерді беру бағдарламасын өзіне енгізетін профилактикалық және тәрбиелік сипатты кешенді және жүйелі шаралар қажет.

Тұрмыстық зомбылықты болдырмау жөніндегі Қазақстан Республикасы Парламентінің заңи әрекеттері

Жакип Кажманұлы Асанов,
Қазақстан Республикасы парламентінің депутаты,
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісіндегі соттық құқықтық реформалары және заңдылықтары жөнінідегі Комиеттің Мүшесі

Отандық заңдылықта, халықаралық келісім шартты есепке алмаса, жүзеге асырылып жатқан үш жүзден аса заңдар бар. Соның ішіндегі екі заң ғана құқық бұзушылықтың алдын алуға бағытталған. Бұл аталған екі заңдар кәмелетке толмағандар және маскүнемділікпен, нашамен, токсикоманиямен айналысатын әрекеттер болып табылады. Ал қалған заңдар құқық бұзушылықтың алдын алумен, күресу саласын реттейтін бөлік болып табылады, бірақ та классикалық теория бойынша құқық бұзушылықтың

алдын алу кез келген өркениетті мемлекеттің кез келгенінде құқық қорғау органдарының алдын алуда ерекше рөлде болу қажет. Бірақ та шынайы өмірде, біз құқық қорғау органдарының қылмыстың істелінгенінен кейін істі бастайтынын байқаймыз. Оның өзіндік себептері бар, яғни, заңи «рекеттердің» жетіспеушілігі болып табылады.

Бұлардың барлығын ескере отырып, мемлекет бұл кезеңде құқық бұзушылармен күресу сұрақтарында өз хабардарлығын өзгертеді. Тұрмыстық зомбылықты болдырмау және құқық қорғаудың алын алу жөніндегі Парламент заң жобаларына Үкімет өз тарапынан оның алдын алуда тиімді жүйені құру мақсаты жүзеге асырылған. Сонымен, жақын уақытта бізді профилактикалық бағытта төрт заң өз әрекетін жүзеге асырмақ.

Тұрмыстық зомбылықпен күресу жөніндегі үкіметтік заң жобасын талқылау үрдісінде депуттар екінші қосымша заң болмаса, осы негізгі құжаттың жүзеге аспайтындығы жөнінде шешімге келді. Екінші заң жобасы қажет болды, соның негізінде әкімшілік, қылмыстық процесуалды кодекстерге және басқа да заңдарға толықтырулар енгізілді.

Егер де осы сұрақтар заңдылық деңгейінде шешілмесе, онда тұрмыстық зомбылықпен тиімді күресу өте қиынға соғады. Сондықтан да біз Үкіметте заң жобасын қайтара аламыз, бірақ та оның маңыздылығына, ҮЕҰ-ның өтініштерін есепке орай отырып, депуттар бірінші сессияның соңына таман Мәжілісте екінші заң жобасын әзірледі.

Жаңа Заң жобасын әзірлеуде біз үйішілік зомбылық жағдаяттарының барлық мүмкіндіктерін жан жақт қарастыра отырып, кез келген жағдаяттарына байланысты полиция және соттардың процесуалды әрекетерін тізіп шықты, ол құқық бұзушылыққа жауапкершілікті жүктеу шараларына, тұрмыстық зомбылық құрбандарына қауіпсіздік жағдайлар жасау шаралары қарастырылды.

Ондай жағдаяттардың саны төртеу.

Бірінші жағдаят. Тұрмыстық зомбылық қылмыстық іс болып табылады. Бұл қасақана адам денесіне жүйелі зомбылықты әрекет немесе ұрып соғу жолымен денесіне зақым келтіру немесе психологиялық зақым келтіру негізінде қасақана әрекет ету.

Іске асырылып жатқан Қылмыстық Кодекс және Құқық қорғау кодексі зомбылықшыны толығымен жауапкершілікке еліктіруде қылмыстық жауапкершілік жүктелетін барлық механизмдерді қарастырады. Бірақ та біздің байқауымызша, зомбылық көрсеткен зомбылықшы қамауға алынбайтын және зомбылыққа ұшырыған жәбірленушіге қауіп төндірген жағдайда болатынын байқап жүрміз. Аталған жаңа заң жоба-

сы арқылы біз істерді қозғайтын органдарға зомбылықшының қамауға алмаған кезінде де айыптау шаралары қолданылатын жағдай жасадық. Бірақ та бірқатар шектеулер бар: іздестіру, жәбірленушіге келіп тұру, телефондық келсім жүргізу, мүлікті тағайындау. Егер де ол осындай шектелерді бұзса, ол сот айыптауына дейін қамауға алынады.

Екінші жағдаят. Зомбылықшының әрекеті әкімшілік құқық бұзушылық ретінде квалификацияланады. Бұл зардапқа әкелмейтін денеге әсер ету, кемсіту, сөзбен тиісу, үй тыныштығын бұзу, азаматтарды сыйламау, некелік отбасылық қатынастардағы құқық бұзушылық, жеке өміріне қол сұғу.

Депуттаттардың заң жобалары полиция қызметкерлеріне зомбылықшыны сот ісі қозғалға дейін әкімшілік қамауға алуға құқық береді. Яғни, зомбылыққа ұшыраған жәбірленушіге қауіпсіз жағдайлар жасалады деген сөз. Бұл шаралардың әрекеттерінің күші бар, және де басқа да шараларға қарағанда қаталдау, мысалы «уақытша ордер» көптеген еліміздің заңдылығында қолданылады.

Үшінші жағдаят. Зомбылықшы әрекетінен әкімшілік құқық бұзушылық белгілер де, болмаса қылмыстық істер де байқалмайды. Оның әрекеті жәбірленушінің денесіне зақым келтіруде ешқандай да зақым келтірмейді. Бірақ ол өзінің мінез - қылығымен жәбірленушінің өміріне қолайсыз жағдайлар жасайды. Жұмысына қайта қайта барып, телефонмен қайта қайта мазасын алып, артынан аңдып және т.б.

Полициялардың әрекетері қандай болмақ?

1) тұрмыстық зомбылықты екінші рет қайталамау туралы ресми түрде алғашқы ескерту жасайды;

2) жоғарыда аталған шараларды бұзған уақытта оның мінз қылығына ерекше талаптар қойып, салық салады (5 тен 7 АЕК). Бұл талаптар оның зомбылықтың жәбірленушісін аңдуды, оны телефон арқылы мазасын алуды, жәбірленушіге келмеуді, онымен басқа да байланыстар арқылы шыққпауға тыйым салады.

3) егер ол жоғарыда аталған шектеулерді орындамаса, ол басқа да баптар бойынша әкімшілік жауапкершілікке тартылады (524 бап), ол сот шешімін орындамағаны үшін жауапқа тартылады (10 АЕК немесе 10 күнге жуық қамауға аланады);

4) егер де айыпталушы адам бұл жағдайда да сот шектеулерін орындаудан бас тартса, онда ол ҚК тің 362 бап бойынша қылмыстық іске тартылады, бұл жағдайда 200 АЕК дейін салық көбейеді, сонымен қатар 120 180 сағат көлемінде қоғамдық жұмысқа еліктіріледі, немесе 4 ай көлемінде қамауға алынады.

Төртінші жағдаят. Бұл жағдайда жәбірленуші сотқа өзі арыздаңады және өздігінен азаматтық сот өндірісі саласында айыпталушы жазалауда өздігінен жүгіреді.

Басқа жағдайдың болуы мүмкін емес. Сондықтан да біздің көзқарасыңызша тұрмыстық зомбылық сұрақтарындағы депуттаттық заң жобасы құқық қорғау әрекеттерімен байланысты барлық мәселелер қатарын шешеді.

Заңның спецификасы бізді тұрмыстық зомбылықты жасау оқиғасын дамытпау үшін түрлі варианттарды қолдануға болатынын міндеттейді, өйткені, біз қателіктер кеткен жағдайда ойламаған нәтижелерге әкеп соқтыратынын көруге болады.

Тұрмыстық зомбылықтың басқа да сұрақтары үкіметтік заң жобасы және басқа да заңдар негізінде шешілуі тиіс.

Қазіргі таңда үкіметтік заң жобасы депуттар тарапынан 70 пайызға дейін жаңартылды. Мысалы, денеге зақым келтіру, жыныстық, психологиялық және экономикалық зомбылықтарға ұйым берілді, профилактикалық есеп бер және профилакткалық бақылау салдары да қарастырылды.

Жаңа баптардың негізгі мазмұны – бесіншіде, тұрмыстық зомбылықтың алдын алу және болдырмауда барлық шараларды атап көрсетеді, олар мемлекеттік, сонымен қатар үкіметтік емес құрылымдармен қабылдануы мүмкін.

Ол қандай шаралар?

1) қиын жағдаяттарға тап болғандарға әлеуметтік арнайы қызметтерді ұсыну;

2) жағымсыз жағдайлармен профилактикалық жұмыс жасау;

3) азаматтық сот өндіру саласындағы құқықтарын қорғау;

4) мүлікті тәркілеу заматтық істер жөніндегі істерді қатамасыз ету шаралары, жауаптыға белгілі әрекеттерді жасауға тыйым салу;

5) тұрмыстық зомбылықты жасауға кедергі жасамау туралы ресми ескерту;

6) әкімшілік істер жөнінде әкімшілік ұстап өалы, жеткізу, медициналық хабардар ету, әкімшілік салық салу, әкімшілік қамауға алу;

7) денсаулық сақтаудың арнайы органдарындағы медициналық сипаттағы шаралар;

8) құқық бұзушылықтың мінезіне ерекше талаптар қою;

9) ішкі істер органдарының профиактикалық бақылау және профилактикалық есепке қою; 10) үйде қамауға алу және қамауғ мүлікті салықпен тәркілеу, уақытша қызметтен босату, тіркеуге алу ісі жөніндегі процессуалды жағдайға шаралар жасаау;

11) зомбылықты болдырмауда қолданылатын айыпталушыға қолданылатын жазаларға байланысты қорғалушының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін мәліеттер туралы жәбірленушінің отбасыларының мүшелері, қылмыстық сот өндірудің қатысушылары, куәгерлерінің қауіпсіздіктеріне жағдай жасаудағы просесуалды шаралар қолдану;

12) жасаған қылмысына соттың шешімі бойынша жазалауды қолдану;

Бұл шаралардың барлығы тұрмыстық зомбылықпен күресуге шынайы жағдайлар жасайды.

Осы жылдың 5 қаңтарында көмек көрсету бойынша мемлекеттік ұйымдардың құрылуы туралы Үкіметтің жағымды келісім жағдайына біз қол жеткіздік.

Сонымен, екі заң жобалары бойынша жұмыстар мәжілістің пленарлы отырысында қарастырылып, оны әзірлеуде жұмыс топтары жұмыс жасалды.

Бірақ, үкімет 8 қаңтарда құқық бұзушылықтың алдын алу жөнінде екі жаңа заң жобасын әзірледі. Ол тұрмыстық зомбылық туралы заң жобаларының нормаларынсыз есеке алынып жасалған. Соның нәтижесінде, бұл құжаттар бір - бірімен кей жағдайларда бір - біріне қарама - қайшы, кейде бір - бірлерінің жағдайлары көшірілген. Аталған жағдаятты біз Мәжілістің Пленарлы отырысында талқыладық. Жоғары да аталған төр заң жобасы да бір бағытта, бір біріне қайшы келмей, жүзеге асырулу қажеттігі талқыланды.

Тұрмыстық зомбылық туралы заңның қазақстандық үлгісі көптеген мемлекеттердегі заңдармен салыстырғанда прогрессивті болатынына және адам құқығын қорғау істерінде пайдасы болатынына біз сенімдіміз.

Сол уақытта біз тұрмыстық зомбылық туралы екі заң жобасын жетілдіру жұмысымен айналыспақшымыз және қызығушылық танытқан құрылыммен біріге отырып талқылауға дайынбыз.

Оні бірнеше қарастыратын сұрақтары дискуссияны өткізуге ниет болады, соның негізінде олардың пікірінше біз оларды қарастыруға келеміз.

Парламент Депутаттары заң жобасын жетілдіруде ұсыныстар мен рекомендацияларды есепке алуда. Сонымен қатар біз заңды дайындауға қатысты сәйкестендірілген талаптарды түсінуіміз қажет. Яғни,

тұрмыстық зомбылықпен күресу сұрақтары бір емес бірнеше заң актілерінің айналысындағы, заң салаларының басқа да бөлімдерімен қадағаланбақшы.

Үкіметтік емес мекемелердің тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күресінің рөлі.

Зүлфия Мухамедбекқызы Байсақова,
Басқару төрағасы
«Дағдарыстық орталықтарының Одағы» Қазақстандағы ЗТБ

Қазақстанның 12 аймағындағы 14 ұйым кіретін «Қазақстандағы Дағдарыстық Орталықтар Одағы» Заңды тұлғалар бірлестігінің атынан шықты. Бұл ұйымның іс-әрекеттері қоғамдағы дискриминацияның барлық формаларын және гендерлік зомбылықты болдырмауға бағытталған. Зомбылықтан зардап шеккендерге көмек көрсетуге арналған дағдарыстық орталықтар психологтар, әлеуметтік жұмысшылар, заңгерлер, педагогтар тарапынан берілетін кәсіби көмектердің шынайы қызмет көрсету бойынша біріккен әйелдер үкіметтік емес ұйымдардың инициативасы болып табылады.

Дағдарыстық орталықтардың бірігуі, жұмыс тәжірбиелерінің алмасуы, зомбылыққа қарсы күресетін ақпараттық кампанияларды жүргізу сияқты қызметтерді қоғамдағы гендерлік зомбылықты жоюда біз оны ортақ мақсатқа ала отырып, біздің жетістігіміздің негізі бола алатын даму ресурсының құндылығы ретінде қарастырыламыз.

Дағдарыстық орталықтар мемлекеттік жүйенің мекемесі немесе халықты әлеуметтік қамтамасыз етудің үкіметтік емес ұйымы болып табылады, бұл қызметтер қиын жағдаяттарда, денсаулықтарына болмаса рухани ішкі дүниесіне, нәтижесінде тұрмыстық зомбылыққа ұшыраған адамдарға әлеуметтік көмек көрсету үшін құрылған ұйымдар болып саналады[1].

Дағдарыстық орталық іс-әрекеттерінің бағыттары төмендегідей:

- Гендерлік зомбылықтың барлық типтері және сол мәселелер аясында туындаған сұрақтар жөнінде қоғамның хабардарлығын көтермелеу;
- Зомбылықтың барлық формаларынан әйелдерге көмек көрсету, қорғау және алдын алу жөнінде тиімді жүйені дамыту;

1 «Дағдарыс орталығындағы жағдай» ЗТБ «Дағдарыс орталығынын одағы» Қазақстанда, 2007 ж.

- Орталық клиенттерге қажетті заңгерлік, психологиялық, әлеуметтік қызметтер және бейімделу жағдайына байланысты уақытша баспананы ұсыну;
- Өздерінің мүмкіндіктеріне байланысты туындаған мәселелерін клиенттер шеше алу және өмірлік жағдаяттарға олардың жеңіл қарамауы жөнінде ішкі ресурстарды үйлестіре білуде оларды қолдау;
- Әлеуметтік көмекті қажетсінетін клиенттердің әлеуметтік патронажбен сүйемелдеу, уақытша баспа ұсыну, оңтайландыру бағдарламасынан өткізу, қолдау;
- Халықтың психологиялық мәдениеттілігін және тұрақтылығын көтермелеу, әсіресе, жеке тұлға аралық, отбасылық, ата - аналық қарым - қатынас саласында олардың тұрақтылығын көтермелеу;
- Клиенттерге өз отбасыларына өзара жағымды қарым - қатынасты және өзара сыйластық және жағымды микроклимат құру, конфликтіні және бақса да жұбайлар арасындағы қатынастарды және ішкі отбасылық қатынастарды болдырмау саласында оларға көмектесу;
- Өмірдің әлеуметтік – экономикалық жағдайының өзгеруіне байланысты әйелдер мен еркектердің әлеуметтік бейімделуіне әлеуметтік психологиялық көмек көрсету;
- Жарнамалық – үгіттеушілік жұмыс (орталықтың іс-әрекеттері жөнінде ақпараттарды жергілікті жерде бұқаралық ақпарат құралдарын тарату)

Бұл аталған дағдарыстық орталықтар ресурстарының жоқтығына қарамастан, еріктілердің қолдауымен жұмыс жасап жатыр.

Жыл сайын 14 Дағдарыстық орталықтар Сенім телефоны арқылы 20000 адамдарға ақыл –кеңестер берді, 7000-ға жуық әйелдер психологиялық оңтайландырудан өтті, ал 15000-ға жуық келіншектер заң көмектерін алса, 150-ге жуық әйелдер мен балалар уақытша баспанада орналастырылған. 500-нан аса адамдар дағдарыстық орталықтар тарапынан ұйымдастырылған ақпараттық білім беру шараларына қатысты (10-20 наурыз аралығында криминалдық полиция Комитетімен бірлесе отырып «Стоп трафик» акциясын ұйымдастырды, оған 80 мыңнан аса буклеттер таратылды).

Бүгінгі күні қазақстандық қоғам үшін әйелдер мен балаларға, қарт адамдарға қатысты үйішілік зомбылық тенденциясының күшеюі, яғни отбасының криминализациясы өте көкейтесті мәселе болып табылады. Отбасындағы жыныстық және физиологиялық зомбылық – Қазақстан үшін ең осал құбылыстың бірі. Отбасындағы гендерлік зомбылықтың шешуші факторының бірі – отбасылық қатынастардағы патриархатты

типті сақтау, биліктегі гендерлік асимметрия және жауапкершілік.

Қазақстан 1998 жылы әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық формаларын жою туралы Конвенцияны бекіткенімен де, отбасындағы зомбылық мәселесін ресми түрде мойындаса да, бұл мәселенің өсуі қазіргі қоғамда күшейіп отыр. Сол міндеттерді орындауды өз қолына алғанымен де, оларды орындауда гендерлік зомбылықпен күресу саясаты декларативті сипатта болып отыр.

Бірақ та жылдан жылға дағдарыстық орталықтар саны қысқарып барады, егер де 2002 жылы әйелдерге қатысты зомбылықпен күресетін ұйымдар саны 30 болса, ал қазіргі кезде шынайы жұмыс жасайтындар саны 20 жуық. Ал кейбір Қазақстанның аймақтарында бұнда дағдарыстық орталықтар мүлдем жоқ. Өз қармағында уақытша баспанасы бар үкіметтік емес ұйымдар саны 2002 жылы -9, ал 2008 жылдың басында -3 ғана қалған. Қарағанды, Талдықорған және Алматы қалаларында,2 мемлекеттік баспаналар тек Қостанай, Павлодар қалаларында ғана бар.3 үкіметтік баспана Қостанайда, Павлодарда, Өскеменде бар. 2009 жылы барлығы 2 үкіметтік емес баспана бар: Алматы,Талдықорған.

Әйелдер және отбасы демографиялық саясатын қараушы ҚР Президентінің қарамағындағы ұлттық комиссия тұрмыстық зорлық-зомбылықтан зардап шеккендерді қолдау саласындағы инфраструктура дамуындағы жауапкершілік міндеттерінен бас тартты,және де қоғам арасындағы зорлықты тоқтату саясатын қысқыртты.Қазіргі таңда комиссянын атқаратын міндеті қалған дағдарыс орталықтарынын тікелей міндеттерінін атқарылып жатқаны жөніндегі ақпарат жинау және де ҚР ІІМ отбасылық тұрмыстық қарым қатынастардағы зорлық зомбылықты анықтау айғақтарын анықтап ұсынды.

Дағдарыс орталықтары –Қазақстандағы зорлық зомбылықты тоқтату жүйесіндегі жалғыз ғана қайта жандандыру қызметі.(қоңыраудан толығымен жандандыруға дейін)Сондықтан да тұрмыстық зомбылыққа қарсы заң қабылдау алдында дағдарыс орталықтарының атқаратын ролін және де қаржыландыру мәселесін қарастыру қажет.

Қазіргі таңда отбасылық зомбылық дағдарыстық орталықтарымен министрліктер мен ведомстволар бағдарламаларында талқыланып, енгізілген. Зомбылықтың құрбандарымен жұмыс жасау үшін полиция қызметкерлеріне арнайы оқыту бағдарламалары, яғни, білім бағдарламалары енгізіліп отыр. Олар зомбылықтың пайда болып, онымен күресу үшін «нөлдік шыдамдылық» принципінен өту керектігі де қадағаланған.

Халықтың әртүрлі топтарына, соның ішінде балаларға арналған

мектепте, отбасында, аулада болатын зомбылықтар жөнінде, сонымен бірге әйел мен еркектің арасында болатын зомбылық туралы да білімдерін кеңейту мақсатында ақпараттық материалдар жасалынды.

Қазіргі кезде үкіметтік емес ұйымдардың дамуындағы әлсіз жағы аймақтағы, әсіресе, ауылдық жерлердегі үкіметтік емес ұйымдардың тең болмауы. Билік органдарына жаңа мемлекеттік қызметкерлердің келуіне орай, олар қоғамдық ұйымдардың рөлдерін жақсы түсіне бермейді, ҮЕҰ және мемлекеттік органдар арасындағы өзара іс- әрекеттері бойынша тәжірбие алмасуында олқылықтар болуы, мемлекеттік орган және ҮЕҰ серіктестігін дамыту идеясы алдыға жүрмейді, бұның барлығы қоғамның идеологиялық негізін дамыту болу қажет емес пе.

Мемлекеттік құрылымдары ҮЕҰ-дың әлеуметтік маңызды жобаларды төменгі сапада орындауына байланысты қаржыны тұтынушы ретінде қарайды. Өйткені, халыққа қызмет ету стандарттары жоқтың қасы. Үкіметтік емес ұйым тарапынан көрсетіліп жатқан қызметтер бизнес құрылым және үкімет тарапынанан сенімсіз қарайды. Әйелдер ұйымы стандарттарды әзірлеу және дайындап, ендіруде елеулі үлестер қосты.

БҰҰ-ның үшінші мыңжылдықтың мақсатында көрсетілген гендерлік теңдік принциптеріне сай, ПРООН-ның өзі сол міндеттерді орындамайды, мысалы, БҰҰ-ы қаржыландырылған еріктілік тақырыбында журналистерге арналған байқауда 90 пайыз ер азаматтар әділ - қазі алқаларының қатарын құраған. Сонымен қатар, БҰҰ-ы қоғамдағы гендерлік сезімталдықты қалыптастыру жөнінде елеулі жұмыстар атқарады, ал әйелдер ұйымдары «менің үйім шетінде» деген сияқты позицияны алып отыр.

Гендірлік ұйымдардың баяу шапшандығы бақылауға алынады, және заң тарапынан ықпал етіледі,міне сондай заңдарға ықпал ету осы әйелдер ұйымының әрекеттеріне тікелей байланысты- мысалы, «Тұрмыстық зомбылықты болдырмау жөнінде » және « Тең құқылы мен тең мүмкіндіктер жөнінде » заңдардың қабылдануы.Сонымен қатар үшінші секторды дамытуға арналған жағдайларды жақсартуға ықпал ету және мақсатты топтың өмірлік әрекеттерін жақсартуға бағытталған заң жобаларын жүргізу жағы да қарастырылған(бюджеттік және салық кодекстері, мемлекеттік сатып алу заңы, Неке туралы Кодекс(жұбайлық), Әлеуметтік қызметтер Заңы).

«Жауапсыз қалу» саясатын және саясаттын әлі пісіп жетілмеуін қайта аталған ҚР Президентінің тұсындағы гендірлік саясат және отбасы істері жөніндегі Ұлттық Комиссияға қарайтын барлық әйелдер ұйымы көрсетті.(2008 жыл мамыр айы)Бірақ та барлығы оны бұл қа-

дамды және қолда бар жетістіктердің барлығынан артқа тастаған.Әйелдер ұйымдарынын көшбасшылары негізгі миссияларынан алыстап кетті олар өздерінін мақсаттық миссияларын мемлекеттік саясаттары арқылы жүргізуді қойды, керісінше, кәсібиліктерін тастап нақтылықсыз бәсекелестіктің негізінде отырып, қаражаттарды өздері іздестіретін жағдайға жетті.

Үкіметтік емес ұйымдарды халықаралық ұйымдар тарапынан қолдау жағы қысқарып, мемлекет өз тарапынан әлеуметтік маңызды жобаларды орындауға ҮЕҰ мемлекеттік қолдау алып жатқан жайы бар. ҮЕҰ-бір күндік сияқты түсініктер пайда бола бастады.

Мен үміттенемін, егер де керек өзгертулерді тұрмыстық зорлыққа қарсы заң жобасына еңгізсе, сонымен отбасылық зорлықтан адамды нәтижелі қорғау жүйесін құруға болады.

2 Бөлім.
Тұрмыстық зомбылықты қадағау заңның тәжірбиесі

Әйелдердің құқықтарын қорғаудың негізгі механизмі зомбылықтың алдын алу және бұлтартпау болып табылады

Айгуль Муханбетжанқызы Бекмагамбетова,
полиция капитаны Қостанай облысының
Ішкі Істер Департаментінің
қоғамдық қауіпсіздік басқармасының
әйелдерді қорғау тобының бас инспектірі

Әлемнің барлық мемлекеттерінде бірнеше жылдар бойы әйелдердің құқықтарын қорғау белсенді түрде қорғалуда. Заңдылықтары жүзеге асырылатын елдерде, соның ішінде Қазақстанда әйелдер мен ерлердің тең құқықтары қалыптастырылған. Соның негізінде теңсіздік мәселесі әлі де болса қалатынын белгілі. Қазіргі кезге дейін әйелдерге қатысты зомбылықтың түрлі формалары әлі де болса жабылмаған тақырыптардың қатарына кіреді. Әйелдерге қатысты теңсіздік мәселесінің қазақстандық қоғамның назар аударуы, оны шешуге ат салысуы бұл елдің дамушы мемлекеттердің қатарына қосылатынын көрсетеді.

Үйішілік зомбылықтың сол немесе басқа да түрлерінің (ұрып соғу, кемсіту, психологиялық террор, жыныстық қатынасқа мәжбүрлеу, экономикалық тәуелділік, изоляция) қолданылуы кез келген төртінші отбасында кездеседі. Тұрмыстық мотивтегі барлық қылмыстардың жартысы отбасылық қақтығыстармен (қызғаншақтық, мскүнемділік, қылмыс) байланыстырылады. Ішкі істер органдарында профилактикалық есепте «отбасылық дебошир», «маскүнем», «нашақор» деп белгімен есепте тұрғандар өздерімен бірге тұратын отбасы мүшелерін ең бірінші қауіпті болып табылатынын ескерген жөн.

Отбасындағы зомбылық мәселесінің көкейтесті екенін халықаралық қауымдастық сезінгенімен де, отбасылық зомблықты болдырмау және оның жәбірленушісін қорғаудың ортақ жүйесін әзірледі. 1998 жылы 29 шілдеде Қазақстан республикасы әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық формаларын жою туралы Конвенцияны қабылдады. Құрамына үкіметтік емес ұйымдардың, халықаралық ұйымдардың және жоғары санатты мемлекеттік қызметтің өкілдері кірген жұмыс топтары құрылды. әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық формаларын жою туралы Конвенциядағы әйелдердің құқықтары мен қызығушылық-

тарына қатысты Қазақстан Республикасының нормативті құқықтық актілерге талдау жасалынды.

Қазіргі таңда Қазақстанда қоғамдағы әйелдердің жағдайын жақсарту бойынша белсенді әрекеттер өтуде. Соның бірі әйелдерге қатысты зомбылықпен күресу болып табылады.

Бүгінгі күні зомбылықтан әйелдерге қорғауға қатысты жұмыс жасайтын топтар елеулі

Бүгінгі таңда, әйелдерді зомбылықтан қорғау тобымен тоқтатуға және әйелдерге қатытсты қылмысты профилактикалауға бағытталған белгілі іс-әрекеттер істелінді. Сонымен , 2008 жылы 12 айдың ішінде Қостанай облысы аймағында әйелдерге қатысты жасалған барлығы 2504 қылмыс тіркелді. Біреудің мүлігін ұрлықттарын есептмей (175 бап ҚК ҚР – 1271), - 870, 1187 қылмыстарға қарсы былтырғы жылдың сәйкес уақытында. Қылмыстар саны 26,7% - ға төмендеді.

Мезгілде ұйымдастырылған және өткізілген шаралардың нәтижесінде қылмыс санын кемітуге жол түсті. Мысалы, денсаулыққа ауыр зиян келтіру (103 бап ҚР ҚК) 42,4%-ға (33-тен 19-ға дейін), зорлау (120 бап ҚР ҚК) 4,5%-ға (74-тен 71-ге дейін), жыныстық қатынасқа байланысты зорлықтық іс-әрекет (121 бап ҚР ҚК) 7,1%-ға (14-тен 13-ке дейін), денсаулыққа әдейі орташа ауыр зиян келтіру (104 бап ҚР ҚК) 9,5%-ға (42-ден 38-ге дейін) тонау (178 бап ҚР ҚК) 26,9%-ға (360-тан 263-ке дейін), алдампаздық (177 бап ҚР ҚК) 51,6%-ға (254-тен 123-ке дейін) азайды.

Отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында жасалған қылмыстар саны 57,1%-ға (133-тен 57-ге дейін) азайды.

Көрсетілген жасалған қылмыстардың негізгі себептері келесі: жанұядағы бейберекет жағдай, тұрмыстық жағдай, және салдар барысында пайда болған жан-жақты ахуалдар, бір-біріне байлаусыз қарым-қатынастың пайда болуы, әйелдерге кеміткен күдікті қарым-қатынас, адамгершілік және физикалық басымдылық сезім, жәбірленушілердің күдікті адамнан материалдық тәуелділік болып тыбалады. Істелген қылмыстардың себепші болатын аз емес маңызы бар себеп бірлесіп қолданатын ішімдік сусындар болып табылады.

Мысалы, 17.11.2008 жылы сағат 21.00 Житикара қаласында М. азаматы, 1974 жылы туылған, ішімдіктің әсерінен ұрыс-керіс барысында өзінің анасын А. азаматты, 1952 жылы туылған, қылқындырды.

Көптеген көшедегі қылмыстар кешкі мезгілде істеледі, әсіресе аз жарықтандырылған жерде. Осындай жағдайларды байқау қажет. Сонымен қатар, кешкі уақытта жасалған қылмыстар тума-туыстың еріп жүруінсіз әйелдердің оңай қозғалатын белгісінің дәлелі.

27.11.2008 жылы сағат 05.30 Қостанай қаласында Абай көшесінде саунада белгісіз жандар зомбылық көрсетіп, ашық түрде DVD плеерді «Арика» құжатсыз тонап алып кетті. Кемістіктің қорытындысы 5000 теңге болып шықты. Тергеу барысында В. азаматы, 1991 ж.т., С. азаматы, 1989 ж.т., Л. азаматы, 1990 ж.т. шығып кетпеу туралы жазылыстар анықталған.

Көптеген жағдайда кездейсоқ таныстар немесе белгісіздер әйелге қатысты тонаулар мен бұзықшылық жасайды.

21.11.2008 жылы 11.50 сағат абоненттік бөлімінің ғимаратында қоғамдық сервисінде Житикара қаласында П. азаматы алдау және сенім қиянаттау жолымен Т. азаматының «Нокия» мобильдік телефонын алып кетті.

Халықпен кездескен кезде баспаналық массивті жұмыспен өтеу барысында ІІБ қызметкерлері ата-аналардың балаларды тәрбиелеуге жауапкершілік туралы, балаларға тұрмыстық зобылықтарының әсері туралы, ауыр денелік зақым келтіруге жауапкершілік туралы және басқа да қылмыс түрлер туралы сұхбат өткізді. әйелдерге қатысты зомбылықты алдын-ала және жою мақсаттарында әйелдерді зомбылықтан қорғау саласындағы қызметкерлер әрдайымда ересектер мен жасөспірімдер арасында бір жыныстың екінші жынысқа басымдық негізіндегі негативтік стереотипті өзгерту үшін мәліметтік, білімдік және тәрбиелік жұмыстар жүргізілуде.

Ішкі істер орган полициясының участкелік инспекторлардың жекепрофилактикалық жұмыстардың тиімділігін ұлғайту мақсатында 2007-2008 жылдары үкіметтік емес ұйымдар және отбасы жағдайлар мен гендерлік саясат бойынша комиссиямен бірігу жылын өткізілуде. Жекепрофилактикалық шаралар мен бейберекет отбасылардың қоғамдық патранажын өткізу үшін мемлекеттік органдар шақырылды. Тұрмыстық зомбылықтың әсеріне шалдыққыш адамдар бейберекет отбасылар мен профилактикалық учетте (отбасылық дебоширлер, ішімдіктен зардап шегетіндер, бұрын сотталғандар) тіркелген адамдар тексерілді. 2653 отбасылық дебоширлер және 1339 ішімдіктен зардап шегетіндер, 454 нашақорлар айқындалды және учетке тіркелді, ал 8927 адамдар мекенжай бойынша тексеруге душар болғандар ҚІІБ учетте тіркелген екендігі айқындалды.

Оперативті-профилактикалық шаралар барысында ішкі істер басқармасының басқа бөлімдерімен бірігіп рейділік жұымстар мектептерде, ЖОО-дарда, колледждерде, дискотекаларда, барларда, мейрамханаларда, қонақүйлерде жүргізілуде. Осының мақсаты жезөкшілікпен

айналасатын адамдарды айқындау, және есеңгіретететін заттарды сататын адамдарды айқындап, профилактикалық учетке енгізу. Облыстық территорияда 20-дан көп рейділік шаралар көңіл көтеретін мекемелерде, қонақ үйлер мен сауналарда өткізілді. Областық УИТС ІІД учетінде «жезөкше» категорияға сәйкес келетін 82 адам тіркелген екен (бұл есептік мезгілде 24 адам тіркелді).

Өтіп кеткен кезенде әйелдерге қатысты зомбылықтан қорғау бойынша бөлімдердің қызметтері 992 әйелдер құқығын шек қойылған арыз бен өтініш қарастырылды. Осылардан мемлекеттік әйелдерді зомбылықтан қорғау қызметкерлері әйелдерге қатысты зомбылық 970 деректерін анықтады. Солардың ішінен, 2 қылмыстық іс қозғалды, 429 қылмыстық іс қозғаудан бас тартты, 539 әкімшілік түрде қарастырылды.

Отбасылық-демографиялық саясат және әйелдер іс бойынша комиссиямен, халықаралық әйелдік және үкіметтік емес ұйымдармен, зомбылықтан зардап шеккен әйелдер мен балалар үшін дағдарыстық орталықпен серіктестік сазына келтірілді. Дөңгелек үстелдер, үйренуші семинарлар, агрессорлардан қорғау құқықтық пен психологиялық шараларды оқыту мақсатымен әйелдермен және зомбылық жемтіктермен кездесулер жан-жақты өткізіліп жатыр. Облыстағы аудандарда заңгерлер мен психологтар кеңес пен тренингтер жүргізеді.

Қалалық ішкі істер органының мемелекеттік әйелдерді зомбылықтан қорғау қызметкерлері үкіметтік емес ұйымдармен бірлесіп тұрмыстық зомбылық мәселе бойынша 57 дөңгелек үстелін, 19 семинарын, 12 тренингін, 7 акциясын, 3 интернет-конференциясын өткізді, 5 материалдар облыстық ІІД-нің сайтында орналастырған. Оқу орындарында 561 кездесулер және 173 басқа мекемелерде және ұйымдар өткізілді. 1052 әйел тұрмыстық зомбылық мәселе бойынша зерттеуде қатысты.

Қазақстан Республикасында отбасыдағы зомбылықты қақпайлау туралы арнайы заң әлі жоқ, бірақ Заң жобасы дайындалды және болашақта оның қабылдауын тосуда. Барлық пайда болған заң жобалардың ішінен көптеген ережелердің ең басты мағынасы профилактика және алдын-ала сақтандыру болып табылады. Заңда мемлекеттік жүйедегі қоғамдық қызметінің және орталықтардың жұмыс тәртібі айтылған, сонымен қатар «күзет ордерлердің» іс-әрекетінің механизмі.

Швециядағы кеңесші Виммерстрон Горан «Гендер және еркектер» семинарын жүргізу барысында: «тұрмыстық зомбылық туралы Заңды

қабылдағаннан кейін, әрине зомбылық жемтіктерге қарым-қатынасы өзгереді ... Соттар агрессорлар мен жемтіктер арасындағы қарым-қатынастарда уақытша шек қоя алады. Бұл әйелдерді құқықық қорғаудың мықты қырының бірі болып есептеледі... Одан басқа, зомбылықтан зардап шеккен жемтікке бейтараптық емес катынас дамуы тиіс. Практикалық жағынан қарағанда барлық агрессорлар әйелге зомбылықты көрсеткен кезде, олар 30% күшін көрсететінін сеніммен бекіт етеді. Алайда, агрессорлар аффект күйінде балса да, кез-келген денсаулыққа келтірілген зақым әжептеуір емес екендігін айқындайды... ІІО үкіметтік емес ұйымдармен, мемлекеттік мекемемен және дағдарыстық орталықпен жемтік пен агрессордың арасындағы қарым-қатынас жөнінде бірлесіп жұмыс істеу қажет...» деп айтты.

Тұрмыстық зомбылық деген не?

Егер, жалпы айтқанда зомбылықты физикалық қасірет көрсету әрекеті деп анықтауға болса, онда тұрмыстық зомбылықта осы әрекеттің бастауы мен айқындауыш нүктесі анық белгіленеді. Ол – жанұя. Яғни, зұлымдықшы мен оның жемтігі ең жақын адамдар болады. Олар – жұбайылар (осыған қоса, бұрынғы және потенциалды болшақ жұбайлар).

Бір топ зерттеушілер тұрмыстық зомбылықты эмоционалдық немесе физикалық жәбірлеу не болмаса отбасы ішінде физикалық жәбірлеудің қауіп-қатері деп есептесе, басқалары қатты психикалық қысымшылықың әсерінен пайда болған физикалық және жыныстық жәбірлеуі деп айтуда. Жалпы сөзбен айтқанда, ол – қайталанатын ұлғайатын жиілікпен физикалық, жыныстық, ауызша, эмоциональды және қадағалау мақсатында істелетін экономикалық жәбірлеу, қорқытып тастау, қорқыныш сезімін иландыру. Бірақ осының бәрі теория. Өмірде тұрмыстық зомбылық өз отбасында емес, туыстардың, таныстардың, көршілердің, әріптестердің отбасында кездеседі. Осыдан басқа, тұрмыстық зомбылық жай қарапайым ұрыс пен жан-жалдан айырмашылығы әдіскойлық пен қайталанатын агрессия әрекетте. Осындай әрекет әрдайымда бұрынғы әрекетке қарағанда мықтырақ болады.

Тұрмыстық зомбылықтың түрлері:

- Тура физикалық зомбылық (ұрып соғу, зорлау, қинау немесе жай ғана бетінен бір салып берді, я болмаса итеру);
- Шеттету және жылжу еркіншіліктен айыру (өзіңнің дос қыздармен кездеспейсің, жәнеде тұрақты қадағалау – не істеп жатырсың, қайда барасың, кіммен кездесесің);
- Эмоционалды зомбылық (ауыр психологиялық жағдайды, дөрекілікті, зіл мен жәбірлеуді отбасында тудыру);

- Жыныстық зомбылық (жыныстық қатынасқа мәжбүрлеу);
- Балалармен айла-шарғылау (“жаман ана – ақылсыз, қадірлеуге лайықты емес”);
- Қатер (балаларды тартып алу, өз-өзіне қол жұмсау, оны өлтіру, зағыптандыру ...);
- Дене қимылмен және әрекетпен қорқыту (күйеуі заттарды лақтырады, ыдыстарды сындырады);
- Өзін өзіне қол жұмсау (“сен болмасаң, барлығына жықсы болатын еді”);
- Экономикалық зомбылық (күйеуі әйеліне жұмыс істеуге рұқсат етпейді, немесе барлық ақшасын тартып алып, одан әр нәрсеге ақша сұратқызады);

Әйел неге кетпейді?

Әйелге ренжітушіден кетуге кедергі келтіретін көптеген себептер бар. Олар – пәтер мәселесі, экономикалық, күйеуін эмоционалдық жақсы көрушілік. Жәнеде көптеген іштей және психологиялық себептер болып табылады. Әйел адамзаты келесідеу ойлай алады: «барлық отбасыларда және барлық қатынастарда зомбылық бар», «ол баласын алып кетеді деп қорқады», «балаларға әке керек», «ол жалғыз және басқа жерде көмектеспейді», «ол әліде өзгереді» және тағы сол сияқты. Әйел – жемтік ұратын адаммен бір үйде тұратын мәжбүрлететін көптеген себептерді атай алады. Бірақ жиі-жиі оған өте қиын, осында қатынастардың мүлде болашағы жоқ екендігін түсунуге мүмкін емес дерлік. Тұрмыстық зомбылық жағдайда тұра алу мүмкін, көпшілік сөйтіп тұрады. Алайда бұл немен бітеді?

Тұрмыстық зомбылық жағдайда тұрудың себебі қандай?

Күйеуінен немесе партнерден зомбылыққа душар болған әйелдер әрдайым да қорқыныш пен кернеу күйде өмір сүреді. Олар көп нәрсені шыдай алады; мысалы, әрқашан ұрып-соғу мен айқай-шу көтеру, моралды террор және қоғамдықтан бөліктеу. Осының бәрі физикалық және психологиялық жағдайдың ауытқуына әкеліп соғады: бас ауруы, арқа ауруы, ұйықтай алмауы, күйзеліс, тұйықтық, жоғарға күмәнданғыштық пен қобалжушылық.

Тұрмыстық зомбылықтан зардап шеккен жемтіктерге кім көмектесе алады?

Әйелдер ұрыстан кейін біреуге айтуға қажетсіз деп санайды, және өз тұрмыстық жағдайды өздері басқа адамдарды араластырмай шешуі тиіс деп сенеді. Бұндай жағдайда көмек тек қана сырттан келе алады. Әйелдердің өздері қайратсыз. Қостанай қаласында зомбылықтан зардап

шеккен әйелдерге және балаларға арналған дағдарыс орталығы бар, оның сенім телефоны (8-7142- 22-65-32) бар. Кеңесші-психолог сізге байсал табуға, шынында не болып жатқан жағдайларға көз ашқызуға және түзелмейтіннен құтылуға көмектеседі, онымен бірігіп сіз өз-өзіңізді қалай ұстау, өз намысыңызды және өз өміріңіз бен бала-шағаның өмірін сақтау үшін не істеу керек екенін шешесіз.

Жеке түрде мемлекеттік әйелдерді зомбылықтан қорғау қызметкерлер заңды кеңес береді.

МӘСЕЛЕЛЕР... Көбінесе зомбылықтан зардап шеккен жемтік-әйелдер құқықты қорғау органдарына хабарласпайды. Оның басты себебі бірге тұрып жатқан адамға қарсы түсінік беруден бас тартады. Осыдан басқа, өте көптеген әйелдер заттық пен психологиялық жағдайларда қатты тәуелді. Көптеген ұрып-соғу фактілеріне байланысты қозғалған істер тақтатылады – әйел арызын қайта алып кетеді не болмаса шынымен татуласады (бірақ көпке дейін бе), немесе оның дүмді сөздерден шошып кетеді, я болмаса бәрі-бір онымен бірге тұрады деп түсінеді, немесе күйеуін түрмеге отырғызады деп жаны ашиды, жұрттың көзінше ұят болады дп ойлайды.

Уақыт өткеннен кейін көп нәрсе өзгереді. Адам құндылығы жеке басы екенін сезінгенде, отбасы ішіндегі зомбылықпен қоғам көнбеуі тиіс. Бүгін бірдей емес еркек пен әйел арасындағы қатынастар бұзылыс екені айқын, яғни жеке мәселе ғана емес, сонымен қатар осындай жағдайлар мемлекеттік деңгейде шешілуі тиіс.

Болашақта

- Құқық қорғау органдарының қызметкерлері профилактикалық учетке тіркелген зомбылықтан зардап шеккен адамдармен және қиын жасөспірімдермен белсенді профилактикалық жұмыстарын өткізуі;
- Халықты құқықтық, психологиялық және адамгершілік мәдениетті оқытуға және тәрбиелеуге бағыттылғаншараларын өткізу;
- Еркектерді үйдегі зомбылық мәселесіне қатыстыру, әсіресе оның профилактикасына;
- Өсіп келе жатқан ұрпақты отбасы өмірінің мәселелерін, жыныстық тәрбие мен мәдениетті үйретуге бағытталған «Жасөспірімдерді зорлық емес мінезқұлықты оқыту» арнайы курсын енгізу;
- Заңды және психологиялық кеңес беруімен отбасындағы мәселелерді шешу бойынша хабарлау қолдауын алу үшін ата-аналық университетін құру;
- Бейберекет жанұялармен түзету жұмыстарын өткізу үшін қоғамдық баспана құру.

Заң жобасына комментариялар: тұрмыстық зомбылықтың алдын алу саласындағы үкіметтік емес және мемлекеттік органдардың әрекетерінің өзара тиімділіктерін көтермелеу заң жобасына комментариялар

Орлова Алина Геннадиқызы,
«Әйелдерді қолдау орталығы» ҚҚ директоры,
Петропавловск қаласы

«Қазақстандағы дағдарыстық орталықтар Одағы» ЗТБ 7 жыл бойы «Тұрмыстық зомбылыққа қарсы күресу туралы» заң жобаларын қабылдауға ықпал етуде, халықтың арасында түсіндірмелі жұмыстар жасауда.

Одақтың мүшелерімен Қазақстан Республикасының Заң жобасына құқықтық сараптама жасалынды:

1. Заңның аталуын «Тұрыстық зомбылықты прсечения және ескерту туралы» Заң деп өзгертілсін, өйткені, заңның аталуы мазмұнына сай келмейді. Тұрмыстық зомбылықты пресечения және ескерту бұл заң қарастырғандай сәйкес келеді. Ал қарсы әсер ету бұл рекетке қайшы келу дегенді білдіреді.

1 бап, 2 п.п.

«Тұрмыстық зомбылық» дефинисациясы тұрмыстық зомбылықтың барлық түрін қамти алмайды, сондықтан да тұрмыстық зомбылықтан зардап шеккендерді қорғауда шектеу тәжірбиелеріне еліктіруі мүмкін. Сондықтан да келесідей өзгерістер енгізуі қажет: «тұрмыстық зомбылық бұл басқаларға қатысты отбасылық тұрмыстық қатынастардың субъектілеріне қасақана құқыққа қарсы әрекеттер жасау, ол психологиялық немесе экономкиалық, жыныстық, денеге зақым келу түрлерімен сипатталуы мүмкін».

1 бап, 3 п.п.

Тұрмыстық зомбылықтың барлық субъектілірен толық мөлшерде қарастыруда отбасылық тұрмыстық қатынастарды анықтау қарастырылады. Осы көрсетілген себептерге байланысты келесідей анықтаа беріледі: «отбасылық тұрмыстық қатынастар отбасы мүшелерінің айналысындағы қатынастар: ерлі зайыптылар, ата аналар мен балалар (асырып алғандар), туыстарының арасында жне де басқа да туыстар қатынастары арасында (бұрынғы жұбайы сияқты) болатын қатынастар.

1 бап, 4 п.п.

Көмекті ұсыну бойынша ұйымдар мемлекеттік мекмелерге бағынбайтын коммерциялық емес ұйымдар, олар қайтарымсыз түрде тегін тұрмыстық змоыбылққа ұшырағандарға психологиялық және заңгерлік

кеңестер беру, соынмен қатар тұрмыстық зомбылыққа ұшырағандарды психологиялық түзету бағдарламаларына еліктіру.

11 Бап.

Көмекті ұсыну бойынша қызмет ететін ұйымдардың әрекеттері заң жобасында жоспарлану өздерінің жеке қаражаттары негізінде мемлекеттік, сонымен қатар қоғамдық көмектер түрлері. Бұндай әрекеттер келесідей бағыттарды бағыттайды:

- Жәбірленушіге ықпал еетін көмектер беруге;
- Қоғамның осы мәселее деген қатынастарын өзгертуге ықпал етуге;
- Сенім телфонының жұмысына;
- Психолог, заңгер кеңес беру жұмысына;
- Баспана қызметіне ықпал етуге;

Бұндай ұйымдардың тиімді жұмыс жасауы үшін мемлекеттік, жергілікті бюджеттен қаржылар бөліну қажет. Қазіргі таңда коммерциялық емес ұйымдар тарапынан көрсетілетін қызметтерді жүзеге асыруға мемлекеттен қаржыландыру жағы қарастырылуда.

Бұл әрекет мемлекет жағынан әлеуметтік маңызды іс деп табылғадықтан, оны коммерциялық ұйымдар тарапынан орындалатынын ескеріліп, мемлекет осы әрекетті қаржыландыру механизмдерін қарастыру қажет. Коммерциялық мес ұйымдар бұндай ірекеттерді жүзеге асыруға қаржылары жоқ болғанына қарамастан, баысында белгіленген мақсатарына орай, өз істерін жалғасытруы мүмкін.

12 бап.

Тұрмыстық зомбылықты болдырмауда ресми ескертулер. «Аз ғана әсер ететін зақым» сөзін алып атстау қажет. Тұрмыстық зомбылықпен байланысқан құқық бұзушылық адам құқығын бұзатындықтан да оны кішірейтін, оның жасаған қылмысының деңгейіне орай аз ғана әсер ететін зақым деп айту мүмкін емес.

Тұрмыстық зомбылықты болдырмауда ескерту жасауды енгізу немесе ауыстыру кезіндегі әкімшілік немесе қылмыстық жазалаудағы шарттарды көссету қажет. Олар:

- Құқық бұзушылық бірінші рет жасалынып оытрса;
- Тұрмыстық зомбылықтан зардап шеккеннің өтініші бойынша
- Құқық бұзушының жеке қасиеттері мен жұмыстан, сабақтан берілген сипаттамалар;
- Тұрмыстық зомбылыққа ұшырағандардың құқықтары мен міндеттерінң жоқтғы
- Тұтас алғанда, заң жобасы профилактикалық бақылауға сәйкестендірілген

- Заң жобасында аталған бақлауды ішкі істер органдары тарапынан шынайы жағдаяттарды көрген жоөпыз, барлығы ішкі исстер органдарына тек өтініш берумен шектелуде, уындаған мәслені шеше алмауда.
- Келесі заң үрдісіің келесі қадамы «Тқрмысытқ зомбылықтың пресечения және зардап шеккендерге кмек көрсету туралы» заң жобасын әзірлеу болу қажет. Ол тұрмыстқ зомбылықтың жәбірленушісіне көекті көрсету және соны жасаған адмды жазалауда тиімді махенизм болар еді.

Дағдарыстық орталық тұрмыстық зомбылыққа ұшырағандарға арнайы көмекті ұсыну ретінде

Ахметқалиева Назигуль Маташқызы,
«Феникс дамыту және бейімдеу орталығының» директоры
Өскемен қаласы

«Егер де біз жоғары адамгершілікті қоғамға қол жеткізгіміз келсе, онда ерлі-зайыптылар бір-бірлерінің алдындағы жауапкершіліктерін көтеру қажет, тіпті балалардың алдында да ата-аналары өздерінің жауапкершіліктерін түсіну керек. Өз балаларын қамқорға алған ана –аналар, есейген балалары ата-аналарын қамқорға алған, отбасында және қоғамда әйел адам сыйластыққа қол жеткізген уақытта ғана – еліміздің болашағына уайымдамасақ та болады. Бұл қағиданы қазақстан халқы бұрыннан білетін, оны енді дамытып, қалыптастыратын кез келді». Ел президенті Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан -2030».

Қазақстандағы Дағдарыстық орталықтар: мәселелері және оларды шешу жолдары

Дағдарыстық орталық – бұл әйелдер мен балаларға қатысты зомбылықтың барлық түрлерімен, атап айтсақ, писхологиялық, денесіне зақым келтіру, жыныстық, эмоционалдық, экономикалық сипаттағы зомбылықтың барлық мәселелерін шешумен айналысатын орталық. Бұл орталыққа келіп, көмек сұраған кез келгені тегін кеңес ала алады.

Қандай да болмасын қағидаға сәйкес кез келген дағдарыста Сенім телефоны бар. Бұл сенім телефонына хабарласқан кез келген әйел тез арада кәсіби деңгейде психологиялық көмекті ала алады (бірақ та кей жағдайларда әйелдердің телефонға қоңырау шала алмайтын кездері болатыны өтірік емес, өйткені, сенім телефонына соғатын әйелдер саны өте көп, бұл нөмір жалғыз). Сенім телефоны анонимді түрде жұмыс жасайды. Есіміңізді, тегіңізді айту міндетті емес, тек басыңызға түскен

істің мән жайын айтып берсе ғана жеткілікті. Сенім телефонының кеңесшілері сізді тыныштандырып, болған жағдайды болжап, ортаға екеулеп отырып, бұл жағдайдан шығудан басқа да жолдарды іздестіріп, өзіңізді жоғары деңгейде алып шығуға көмектеседі, тіпті Сізді де, сонымен қатар балаларыңыздың өмірін сақтауға, одан ары жақсартуға көмектеседі.

Көптеген орталықтарда әйелдерді қолдау топтары жұмыс істейді, олар жекелей түрде, сонымен бірге көпшілікпен бірге психологиялық, заңгерлік кеңестер ұсынылады.

Зомбылықтан зардап шеккендерге арналған дағдарыстық орталықтарда қызмет ететін психолог, заңгер, педагогтар қатарынан тұратын шынайы түрдегі кәсіби мамандарға көмек көрсету жөніндегі үкіметтік емес әйелдер орталығының инициативасы болып табылады.

Бұндай орталықтарда жұмыс жасайтын жұмысшылар зомбылықтың құрбаны деген айыптан толық түрде бас тарту қағидасына сүйене отырып жұмыс жасайды; бұндай орталықтарға келген кез келген азаматтар ешқандайда сынға алынбайды. Олардың мінезіне, оның сезіміне теңдік түрінде қарайды. 2000 жылы Қазақстан Республикасындағы барлық дағдарыстық орталықтар Қазақстандағы дағдарыстық орталықтар Одағына мүшелікке кіріп, бірікті.

Орталықтар өз тарапынан зардап шеккендерге әрекетті көмектер ұсынады, қоғамның зомбылық мәселесіне деген көзқарасын өзгертуге тырысады, зомбылықтан азаматтарды қорғау механизмдерін қолдану жөнінде биліктің атқарушы органдарына және заңдылыққа әсер етуге ұмытылады. Міне, сондықтан да бұндай орталықтарда сенім телефондары жұмыс жасайды, яғни, психологпен әңгімелесе отырып, заңгердің көмегін ала отырып, психологиялық терапевтік қолдау орталықтарына қатыса алады. Кейбір қалаларда, яғни, кейбір орталықтарда зомбылықтан қорғайтын, қолдайтын уақытша баспаналар немесе шелтерлер бар. Бұл жерлерге келген әйелдер толыққанды көмектер ала алады, зорлықшыдан қорғануға, қан алуға және арнайы көмектер алуға мүмкіндіктері болады.

Дағдарыстық орталықтардың міндеттері: әлеуметтік, психологиялық, заңгерлік және басқа да көмектер ұсыну; отбасы мүшелерінің әлеуметтік оңтайландырылуы; отбасында туындаған жанжалды жағдайдарды шешуде зорлық көрсеткен отбасы мүшесін бақылауға ала отырып көмектесу;

Дағдарыстық орталықтар мамандарының іс-әрекеттері туындаған мәселені шешуге үш түрлі бағытта келе отырып, кәсіби деңгейде қызмет етеді. Бұндай бағыттар қатарына тәрбиелеу, фасилитация, қорғаушы кіреді.

Дағдарыстық орталықтардағы негізі жұмыс бағытары мынандай: әлеуметтік жұмыста тәрбиелеуші бағыты бойынша орталықтың маманы мұғалім, кеңесші, сарапшы ретінде жұмыс жасайды. Фасилитация жасау бағытта туындаған мәселені шешудегі жақтаушыны немесе арасындағы делдал, көмекші немесе қолдаушы рөлін атқарады. Жағдаяттарды түсіндіре келе ішкі ресурстарды үйлестірумен айналысады. Қорғаушы бағытта жұмыс жасайтын мамандар нақты клиенттің атынан әлеуметтік жұмыс бағытындағы маманның орнын басады. Жағдаятты түсіндірушы, жақтаушы, зорлықшыны айыптауда құжаттарды ұсыну жағдайларын өз қолына алады.

Сенім телефонының жұмысы

Зомбылыққа ұшыраған әйелдермен жұмыс жасаудың бір түрі сенім телефонын ашу болып табылады. Сенім телефонының негізгі мақсаты психологиялық және заңгерлік көмекті ұсыну. Психологиялық көмек әйелдердің ішкі ресурстарын үйлестіру, эмоционалды қысымын түсіру, ішкі жанжалдан шығуда қолдау жасау түрінде көрсетіледі. Құқықтық көмек - әйелдерге өз құқықтарын толыққанды жеткізумен сипатталады.

Ыстық линия телефонының қызметі

«Ыстық линия» - бұл аутоагрессияға, өзіне - өзі қол жұмсауға жақын адамдарға арналған, адамның бойындағы агрессия, психологиялық дискомфортты түсіруге бағытталған жеделдетілген психологиялық көмек Орталығы. Әйелдердің, сонымен қатар балалар мен жасөспірімдердің, қорғансыз топтарды психологиялық тұрғыда қорғауға және психикалық сау денсаулықтарын нығайтуды, психологиялық мәдениетті қалыптастыруға ықпал етеді.

«Ыстық линияның» міндеттері: азаматтардың тұрғылықты мекенжайларына және ұлтына, дініне, жынысына қарамастан телефон бойынша қазіргі таңдағы психологиялық көмектер ұсыну және соның қол жеткізуіне жағдай жасап, қамтамасыз ету.

Қағидалы міндеттеріне жататын, үнемі шеше бермейтін жағдайлардың бірі жағдаяттарды диагностикалау болып табылады. Сондықтан да үйішілік зомбылық жағдаяттарын шешумен айналысатын Дағдарыстық орталықтардың мамандары өздерінің әдіс - тәсілдеріне байланысты келесідей міндеттерді шешеді:

- ағартушылық,
- оқытушылық;
- диагностикалық;
- терапевтік;
- кеңес берушілік;

- ұйымдастырушылық;
- әкімшілік.

Дағдарыстық орталықтағы қиыншылықтар.

Сот органдарымен жұмыс жасау кезінде Дағдарыстық орталықтың мамандары көп нәрселерде келіспеушілікке келіп отырады. Яғни виктимизация теориясының зардаптарымен соқтығысып жатады, яғни, жәбірленуші зорлықшының бұндай жағдайды жасауына өзі кінәлі деген нәтиже шығарылып, көп жағдайларда зорлықшының өзі жәбірленуші қатарына қосылатын жағдайларда болып жатады.

Дағдарыстық орталықтардың және әлеуметтік ұйымдардың іс-әрекеттері зомбылыққа ұшыраған әйелдер мен балалар мәселесін шешуге бағытталу қажет. Бұндай ұйымдардың ашылуы және жұмыс жасауы кез келген қоғамның өркениеттілігіне жетудегі қажетті шарттарының бірі болып есептеледі. Айта кететін жайт, бұндай түрлі ұйымдар әйелдерді қорғауға, оларды қолдауға, оларды мойындауға қарай жұмыс жасағаны дұрыс, сонымен қатар ашық түрде жұмыс жасаулары керек. Оларға бағытталған жұмыс мазмұны мен тәсілдері нақты және әрекетті, ашық болуы қажет, сол көмекті ала алатындай жағдайда болу қажеттігінде ескерген жөн.

Дағдарыстық орталық жүйесіндегі баспана

Баспана дағдарыстық орталықтардың жұмыстарындағы ең негізгі бағытының бірі болып табылады. Баспана келмес бұрын, ең бірінші сенім телефонына хабарласып, психологтың кеңесінен өту қажет. Баспанада тұрған кезінде әйелдер қажетті кеңестер алып, түрлі дамытушы тренингтерге қатысады.

Дағдарыстық орталықтағы баспана іс-әрекетінің негізгі концепциялары.

Туындаған жағдайда қорғау – ашық есік бағытының бір қағидасы. Анонимділік – қауіпсіздіктің негізгі аспектісі. Бұл баспанада тұрудағы ұзақтылығы 56 күнді құрайды, ал әкімшілік тарапынан берілген жағдайда бұл мерзім ұзақтығы созылуы мүмкін.

Жаңа бағдарда өмір сүру мүмкіндіктері. Өзіне - өзі көмектесуге арналған көмектер. Баспада жұмыс жасаудағы негізге алатын көрініс, яғни, көмек сұрағандардың барлығы өз өмірлерін жақсы жаққа өзгертіп, жауапты әрекеттерге баруға ықпал екендігіне сенімді.

Қауіпсіздіктің жекелей жоспары:

- Егер де сіздің үйіңізден айғай –шу шығып жатса, көршілеріңізді дереу милиция қызметкерлерін шақыру керектігін алдын ала келісіп қойыңыз; үйдің (машинаның) қосымша кілтін жасатып

қойыңыз, және де қауіп төнген кезде дереу үйден шығып кететіндей жерге тығып қойыңыз, бұл сіздің және туыстарыңыздың ұрып соғудан, зомбылықтан, озбырлықтан қорғанудың бір жолы болып табылады.

- Жоғарыда аталған жағдайларға байланысты өзіңізге қол жетерлік жерлерге қажетті телефон нөмірлері жазылған кітапшаңызды, жеке төл құжатыңызды, балалардың құжаттарын, некеге тұру жөнінідегі құжаттарды, басқа да қажетті қағаздарды, киімдерді, дәрі - дәрмектерді, жағдай келіп жатса қаражатыңызды да жасырып қойыңыз.
- Алдын - ала достарыңызды немесе туыстарыңызды қауіп төніп жатқан жағдайда солардың үйлерінен қорғаныш табуға болатынына сенімді болу үшін келісіп қойыңыз.
- Зорлықшы сізді тауып алмас үшін барлық жағдайды жасаңыз (сіздің тығылатын жеріңізді тауып беретіндей ақпараттардың, мекенжайлардың, жазбалардың көзін жойыңыз)
- Қиналған жағдайда сатуға немесе кепілдемеге салатындай қажетті заттарыңызды, құнды нәрселерді алдын ала дайындап қойыңыз. Өйткені, бұндай жағдайда ешкімнен қаражаттың табылмай қалу мүмкін.

Зомбылықтан әйелдерді қорғау жөніндегі бөлімшелердің іс-әрекеттері: мәселелері, жолдарды іздестіру және шешу

Қарлығаш Сүйіндіққызы Мустафина
полиция капитаны
Астана қаласындағы
Ішкі Істер Департаментінің
қоғамдық қауіпсіздік басқармасының
әйелдерді қорғау тобының бас инспектірі

Қазақстан Республикасы әйелдерге қатысты дискриминацияның барлық түрлерін жою жөніндегі Конвенцияға қосылғаннан мемлекет ретінде, зомбылықты ескерту, алдын алу, зорлықшыны жазаға тарту жағдайларын ескере отырып, әйелдерге қатысты зомбылықты болдырмау істерін тиімді қамтамасыз етуде және заңи тұрғыда қажетті және тиесілі шаралар қолданып жатыр.

Соңғы 10 жыл ішінде ӘЗҚБ-і (әйелдерді зомбылықтан қорғау бөлімшелері) әлсіз, нәзік жандыларға қатысты стереотиптерді өзгерту жөнінде нәтижелі жұмыстарға қол жеткізді.

ӘЗҚБ-нің негізгі бағыттары - әйелдерге қатысты зомбылық туралы мәліметтерді қамту және талдау, халықтың зомбылыққа ұшырау фактілерінің алдын алу, болдырмау сұрақтарында құқықтық көмектер ұсыну, тең құқылы жағдайларда қарсы келетін жағдаяттарда әйелдердің қызығушылықтарын заңды түрде қорғау және бостандықпен қамтамасыз ету, әйелдердің конституциялық құқықтарын қорғаумен қамтамасыз ету.

Қазіргі таңда ӘЗҚБ-нің қызметкерлері сенімділік, ашықтық, баршаның назарын аударатын елеулі жетістіктерге жететіндей жұмыстар жасап жатыр. Қазіргі таңда бұл бағытта әйелдерге қатысты зомбылықтың жәбірленушілерінің өмірлерін түбегейлі өзгертуге мемлекеттік құрылым мен үкіметтік емес ұйымдарда өз тараптарынан үлкен ықпал етуде.

Барлық күш жігердің жұмыла бірігуінің арқасында әйелдер мен балаларға қатысты дискриминацияның толқынын, отбасының құлдырауын және қоғамда толыққанды өмір сүруді дамыту мен нығайтуға ықпал ете аламыз.

Өткен жылы зомбылықтан әйелдерді қорғау бөлімшесінің қызметкерлері жыл бойы зомбылықтың алдын алу, оны болдырмауға бағытталған белгілі нақты шаралар өткізді. Сондай жұмыстардың бірі ақпараттық, білім берушілік, тәрбиелеушілік мағынадағы іс-шаралар.

ӘЗҚБ-нің іс - әрекеттерін ұйымдастыру зомбылықты жасауға негіз болған себептерге, мотивтерге, жағдайларға, болған жеріне байланысты оперативті талдау жасау негізінде ӘЗҚБ-і мен ІІБ-нің әрекеттерін реттейтін нормативті – құқықтық актілердің талаптарына негізделетінін ескере кеткен жөн.

Кез келген жәбірленушімен ӘЗҚБ қызметкерлері түсіндірмелі - профилактикалық жұмыс жасайды, соның негізінде әйелдерге олардың құқықтары мен міндеттері, оларды қорғау механизмдері мен қауіпсіздігі, сонымен қатар зомбылықтың оған көрсететін зардаптарының әсері оларыдң балаларына да әсер ететіндігі жайлы әңгімелер қозғалады.

ӘЗҚБ-нің штатта тұрған қызметкерлері 4 бірліктен тұрады: 1 аға инспектор және 1 Астана қаласындағы ІІД-нің ІББ-ы, 1 инспектор – аймақтағы ІІБ. Кез келген қызметкердің қызметте өз кабинеті бар, азаматтарды қабылдауға, сенім телефонын орнатуға, үгіттеуші көрнекілік қабырға газеттері орналастыруға жағдайлары да бар.

Астана қаласында халық тұрғындарына психикалық денсаулық

сұрақтары жөніндегі қалалық Орталық базасында көмекті қажетсінетіндерге көмек көрсететін кеңес берушілік пункт ашылып, сенім телефоны жұмыс жасайды. Дағдарыстық жағдайда болған азаматтарға бұл Орталықта қажетті көмектер ұсынылатын болады.

Зомбылыққа ұшыраған әйел адам құқықтары мен оның заңды қызығушылықтарына қатысты заң кеңестерінен басқа да, бойындағы қысымды түсіру үшін оңтайландыру сипаттағы психологиялық көмектерге мұқтаж.

ӘЗҚБ-нің қызметкерлері репродуктивті денсаулықты сақтау және өзара қарым - қатынасты түзету, отбасын және некені сақтау жөнінде отбасылық жұптарға қажетті сұрақтар бойынша Астана қаласындағы «Демеу», «ЖАРиА» ҚҚ, «Сақтан», «Источник надежды» ұйымдарымен, Астана қаласы бойынша отбасын жоспарлау жөніндегі Орталықтың психотерапевтерінің қызметкерлерімен тығыз байланыста жұмыс жасайды.

Депрессивті жағдайдағы әйелдерге мамандар анонимді түрде қызмет көрсетіледі. Өзіне - өзі қол жұмсау фактілеріне орай, әйел адам емделу орталығында болған жағдайда, ӘЗҚБ-нің қызметкерлері сол әйелдің бұндай жағдайға не себепті барғандығын анықтау мақсатында оның туған - туыстарымен байланыс орнатады. Егер де бұл жағдайда әйелдің өзіне - өзі қол жұмсауына отбасындағы зомбылық әсер еткен жағдайда, ІІБ-не арыз жазылып, оның қауіпсіздігі қамтамасыз етіледі, сонымен қатар психотерапевт- мамандарын тегін емделе алатын жағдайлар жасалынады.

Әйелдердің ар-намысын және ар-ожданын қорғауға бағытталған құқық бұзушылық және қылмысты жасауға итермелеген себептерді және жағдаяттарды талдау кезінде бір баспанада амалсыздан немесе келісіммен тұрып жатқан ағайын туыстардың, таныстардың, отбасылық қатынастардың ішкі психологиялық сәйкессіздігі ауыр деңгейдегі зардаптарға әкеп соғады. Бұл жерде жүйелілікте сынға алынады. Әрдайым түрлі деңгейде зардапқа ұшырайтындар жағы да ескеріліп, бақылауға алынады.

Зомбылықтың субъектісіне байланысты әлеуметтік және экономикалық тәуелділіктің факторлары әйелдің жағдайын төмендетіп жібереді, өйткені сол зомбылықтың қандай деңгейде шешілетін оның отбасының кез келген мүшелерінің болашақтағы тағдырына да әсер етеді. Белгілі элементтерге және зомбылықтың себептерінің жиынтығы әйелдердің құқықтарын қорғау және жеке жағдаяттарға орай, заңды қызығушылықтарын қамтамасыз етуде үкіметтік емес ұйымдардың, құқық қорғау ор-

гандарының және мемлекеттік құрылымның қатысуының деңгейлерінің индикаторы болып табылады.

Газеттерде шыққан әйелдер мен қыздарды жұмысқа орналастыру жөніндегі қызметтер тексеріледі, өйткені бұрын соңды тіркелмеген ұйымдардың трафикпен айналысуы әбден мүмкін екендігін ескеріледі.

Астанадағы адам құқықтары жөніндегі Халықаралық Бюро және миграция жөнінідегі Халықаралық ұйымдардың филиалдарымен, «ЖА-РиА» ұйымымен бірлесе отырып, қаланың үкіметтік емес ұйымдарымен серіктестікте бола отырып, жыныстық зомбылыққа ұшырағандармен жұмыс жасап, қажетті көмектер ұсынылады.

2008 жылдың қыркүйегінде «Аялы алақан» Қайырымдылық Қор» Қоғамдық Қор базасында «Зомбылықты тоқтамыз» жобасын жүзеге асыру негізінде Астана қаласында зомбылыққа ұшырыған әйелдерге арналған Дағдарыстық орталық ашылды. «Аялы алақан» Қайырымдылық Қоры» Астана қаласынң әкімшілігінің қолдауымен тіркеуге алынды. Аталған қордың мақсаты – халықтың қорғансыз топтарына, азаматтардың қалыпты жағдайда өмір сүрулеріне жағдай жасаумен байланысты бірнеше сұрақтар шешуде қоғамға көмек көрсету, ықпал ету. Бұл орталық бір уақытта 25 адамға дейін орналастыра алады.

Айта кететін жайт, ӘЗҚБ-нің қызметкерлері тарапынан халық арасында таратылған ақпараттық түсіндірмелі қағаздардың арқасында халықтың ақпараттық деңгейлері көтеріліп, ӘЗҚБ-нің сенім телефонына хабарласқан әйелдердің пайыздық жағынан көтеріліп келеді.

Ішкі істер органдарына хабарласқан әйелдердің арыз - өтініштеріне статистикалық мәліметтер жинастырғанда, әйелдердің құқықтық белсенділіктері көтеріліп, ана мен бала денсаулығын қорғау, қорғау сұрақтарындағы құқықтық механизмдердің рқлдерінің біраз болса да артқандығы байқалынады.

Халықпен жұмыс жасау тәсілдеріне, дағдыларына, қабылдауға үйретудегі кәсіби дайындықты көтермелеу мақсатында 2009 жылға арналған зомбылықпен күресу негізіндегі Астана қалысындағы ІІД-нің қызметкерлеріне арналған оқытушылық бағдарламалар жүргізу Жоспары құрылды.

Бұл аталған Жоспарда халықтың әлеуметтік әлсіз топтарының категорияларымен және жәбірленгендермен жұмыс жасауда қажетті қосымша дағдыларды дамыту жөнінде құқық қорғау қызметкерлері түрлі кездесулер, тренингтер, семинарлар өткізу жоспарланып отыр. Сонымен қатар үкіметтік емес сектордың қызметкерлеріне кәсіптік көмекті ұсыну

жағы да ескерілген. Осы бағытта біріге жұмыс жасауда Астана қаласындағы ІІД-нің барлық басқармалары ӘЗҚБ-нің және ҮЕҰ-нің сенім телефондары туралы ақпараттарды алуға бағытталған қызметтер ұсынылатыны берілген.

Тұрмыстық салада әйелдерге қатысты зомбылықтың фактілерін анықтауда, егер де сол әйелдің өзі де бас тартып, арызын алса да, жергілікті полиция қызметкерлеріне мәліметтер жіберіледі, яғни, полиция қызметкерлері әйелдің тұрып жатқан жеріне барып, тексеріп, бақылауға алады. ӘЗҚБ-нің тағы да бір жақсы жағы қаланың шет жағында орналасқан жерлерге отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы қылмыстарыды және құқық бұзушылықдың алдын алуда полиция бөлімшелерінің территориясынды біріге рейд жүргізу болатыны қуантарлық жағдай. Бұл тексерістерде профилактикалық тізімде тұрғандармен қатар, өзіне қол жұмсаған әйелдерде бақылауға алынып, тексерістен өтіп тұрады. Сонымен ӘЗҚБ-нің қызметкерлері кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі және жергілікті жерлердегі полиция инспекторларының жұмыстарына ықпал етіп жатады.

ӘЗҚБ-нің қызметкерлері халықтың құқықтық сауаттылығының дамуына орай негізделе отырып, өз әрекеттерін ұйымдастырады. 2008 жылдың 12 айында ӘЗҚБ-нің қызметкерлері 260 жұмыстар жасалған, соның ішінде оқу орындарындағы сабақтар мен кездесулер 140-қа жетсе, ұйымдар мен мекемелерде 120-ға жеткен. Халық арасында, қаланың түрлі ұйымдарында 6000-нан аса брошюралар, буклеттер, ӘЗҚБ-нің қызметкерлерінің хабарласатын визиткалар таратылған. Отбасылық жанжалдың себептерін анықтауда 400 респонденттердің арасында зерттеулер жүргізілген.

ӘЗҚБ-нің қызметкерлерінің зомбылық мәселесі туралы мәселесі бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланып тұрады. Жергілкті теледидарда қызметтің іс-әрекеттері туралы 8 видеосюжет, ал жергілікті басылымда -3, радиода -1 сюжеттер шығарылған. Астана қаласының ІІД-нің веб сайтында ӘЗҚБ-нің жұмысы жайлы ақпараттар үнемі жаңартылып тұрады.

Отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықты болдырмау және алдын алудағы ең негізгі мақсат отбасындағы немесе туыстардың, көршілердің, достардың арасындағы психологиялық қысымды түсіру болып табылады. Отбасылық тұрмыстық қатынастар саласындағы қылмысты және құқық бұзушылықтың алдын алу жөнінідегі профилактикалық жұмыстың қарқынды түрде жұмыс

жасауы зардап шеккен халықпен, тұрғындармен қарым қатынасты орнатуда, оларға ықпал етуде полиция қызметкерлерінің психологиялық дайындығында ерекше рөл атқарады. Сондықтан да қосымша оқытулардан полиция қызметкерлерінің өтуі олардың заңды білімдерін толықтырумен қатар, өздерінде психологиялық тұрғыда жетілдіруге ықпал етеді. Бұл сонымен қатар жаңадан келген жас мамандарға өмірілк тәжірбиелері аздығына орай түрлі мінезді адамдармен қарым қатынас жасауларында еркше рөл атқарып, мәселені тудырмайтындарына әкеп соғады.

Әйелдерді және кәмелетке толмаған балаларды сату жағдайы

2006-2008 жылдарға арналған адам саудасы мәселесіне қатысты қылмыстың алдын алу және болдырмау, күресу жөніндегі ҚР-нің Үкіметінің іс-шаралар Жоспарының 12 және 13 пунктерінің орындалуына орай, ҚР-ның Үкіметінің 10.04.2006 жылы бекіткен №261 Қаулысына, 06.05.2006 жылы бектілген ҚР Бас Прокуратурасынң №12/20р Қаулысының 1,7. және 1.9 пунктеріне орай, 07.08.2007 жылы бекіткен Комитеттің Төрағасының, ҚР-ның Бас прокурорының орынбасарының №67 о/д Қаулысына орай, адам саудасымен байланысқан қылмыстар жөніндегі мәліметтер жинағының базасы құрылды.

Халықаралық тәжірбиеге сүйене отырып, Европадағы серіктестік және қауіпсіздік бойынша Ұйымның адам құқықтары мен демократиялық институттар жөніндегі Бюро Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексінде мәліметтер базасында тұрған адам саудасымен байланысқан қылмыстарға қатысты бірнеше баптар анықталынды.

Сонымен, Комитет құрған мәліметтер базасында 2008 жылы ҚР-ның ҚК-гі 128 бапқа (адам саудасы) орай тіркелген қылмыстар саны 6,3% -ке төмендеген. (15 16-ға келеді)

Ал әйелдерге қатысты жасалынған қылмыстардың саны теңдестіріліп (9 /9 келген), кәмелетке толмаған балаларға қатысты қылмыстар 66,7 пайызды құрап, азайған (3-тен 1-ге кеміген).

Осы талдау жүргізген уақытта, ҚР-ның ҚК-нің 133 бабына (кәмелетке толмағандарды сату) (5/5) қатысты жасалынған қылмыстар тұрақтанғаны байқалып отыр, ал олардың ішіндегі кәмелетке толмаған қыздар 20 пайызды құрап, санын көбейтіп отырғандығы байқалды (5/4).

ҚР-ның ҚК-нің 128, 133 баптары бойынша қылмыстық істерді зерттеу нәтижелерінде сотқа адам саудасының құрбаны болған әйелдер мен кәмелетке толмаған 7 және 3 қылмыстық істер қозғалған.

Қорытынды

2008 жылдағы еліміздегі әйелдер мен балаларға қатысты зомбылықтың жағдайы жөнінідегі статистикалық мәліметтерге талдау нәтижелері төмендегідей:

- әйелдерге қатысты қылмыстар саны өсіп, кәмелетке толмағандарға қатысты қылмыстар саны төмендеген;

- әйелдер мен кәмелетке толмағандарға қатысты қылмыстар келесі облыстарда жиілеген: Шығыс –Қазақстан, Павлодар, Қарағанды облысы мен Алматы қаласы;

- әйелдер мен кәмелетке толмағандарға қатысты қылмыстардың құрылымы бар, яғни, жеке меншігіне қарсы (тонау, ұрлау, алдау) және жеке тұлғасына қатысты (зорлау, денесіна қасақана ауыр соққыда зақым келтіру және 16 жасқа толмағандарды еріксіз жыныстық қатынасқа мәжбүрлеу), қоғамдық қауіпсіздікке және қоғамдық тәртіпке (бұзақылық) қарсы қылмыстар қатары да бар

- ұрлау, тонау, алдау, заңсыз бостандығынан айыру, жезөкшелікке итермелеу (әсіресе, жас қыздар) саны артуда;

- өлтірілген, ұрлап әкетілген, бас бостандығына айырылған, қылмыстық істерге итермеленген кәмелетке толмағандар саны өсіп отыр;

Осыған орай, республикамыздың құқық қорғау органдары қылмыстық алдын алу, ескерту жөнінде белсенділіктерін арттырып, еркеше назар аудару қажет, сонымен қатар қылмыстық істерден әйелдер мен балалардың құқықтарын қорғауға бағытталған шаралар жүргізу қажет.

Осы аталған талдауды Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасына, Қазақстан Республикасының ішкі істер Министрлігіне және аймақтық Комитеттің органдарына жіберу болжанып, жұмыста мәліметтерді қолдану ұсынылады.

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы ғылыми-тәжірибелік конференция ұсыныстары:

1. Тұрақты үкіметтік қолдау көрсетуді қамтамассыз ету, тұрмыс зорлығына қарсы күрес жүргізетін үкіметтік емес мекемелерді(кризистік орталықтарын) қаржыландыру(минималды 3 жыл).

2. « Тұрмыстық зорлық туралы ескерту» заң жобасын құрған кезде,үкіметтік емес мекемелердін пікірін ескеру, халықаралық экспертизанын нәтижелерін және халықаралық эксперттердің пікірлерін ескеру қажет.

3. Ұлттық заңдылықты халықаралық стандарттарға сай жүргізу және ықпал ету. Оларды орындау механизмдерін әзірлеу. Сонымен қатар заң үрдістеріне белсенді түрде қатысу.

4. 2005-2015 ж Қазақстан Республикасында гендірлік теңдік стратегиясы қарсанында,әйелдер және жанұя-демографиясынын мәселелерін шешетін ҚР Президентінін аумағында Ұлттық комиссия төрағасымен кездесу ұйымдастыру, VI бөлімге сай « Қоғамдағы зомбылықты тоқтату стратегиясын» жүзеге асыру.

5. Гендерлік спецификаны елемеумен байланысты мүмкін болатын зақымдарды, әлеуметтік рисктілерді анықтауға арналған концепцияны, салалық стратегияны, әлеуметтік маңызды жоспарды, жобаларды, мемлекеттік бағдарламаларды, нормативті және құқықтық актілерді әзірелу және өңдеуде міндетті түрде гендерлік экспертиза жасалуын қадағалауға талдау жүргізу;

6. Халықты гендерлік саясатқа еліктірудің жаңа формаларын қолдану, «ауылға ену» форматын енгізу, бұған орай ешқандай да құқықтық ұйымдастырылған ұйымды құрмай-ақ ауыл белсенділерін осы жобаларға еліктіру.

7. Жоспарланған зерттеуді жүргізу,аналитикалық жұмыс ер адамдарға қатысты зорлық мәселесінде,әйелдер мен баларға қатысты, жанұядағы зорлық-зомбылыққа баға беру, сексуалды зорлық, эксперттік ұйыммен топтардың жұмысына кіреді. Эксперттік кеңес, топты өзіне енгізе отырып, аналитикалық, зерттеушілік жоспарлы жұмыстарды жүргізу;

8. Межведомствалық комиссияны үкіметтік органдармен, үкіметтік емес мекемелер қатысымен құру,онда дер кезінде балаларға қатысты зорлық туралы мәселелер, сонымен қатар іс жүзіндегі ҚР заңдарына жасөспірімдердің құқығына тікелей байланысты өзгерістер мен қосымша толықтырулар еңгізу.

9. Соттың шығарған бұйрығын бақылау үшін, зорлықтан зардап шеккен адамдарға тегін портативті сигналды құрылғы мен тәуліктік жұмысын қамтамассыз ету керек.Зорлыққа шалдыққан жанұя мүшесі осы құрылғы арқылы полицияға жіберілген сигнал маңызды қоңырау болып түседі.

10. Құрбандар мен айғақ болған адамдарға , арнайы көмек көрсету программаларын қарастыру,олардың ішінде көбінесе әйелдер мен балалар.

11. Зорлыққа қарсы күрес жүргізудің ұлттық стратегиясын құру, әйелдер топтарын қамқорлыққа алу есебімен,ауылды жерлерде тұратын,

жергілікті тұрғылықты әйелдерді, иммигрант әйелдерді және шектеулі мүмкіндіктері бар (инвалид) әйелдерді қамқорлыққа алу.

12. Жаңұя мүшелерімен күнделікті жұмыс жүргізу, әсіресе ата-аналарымен, жанұядағы кризисті мәселелерді шешуде, сонын ішінде бейберекетсіз жанұялармен де жұмыс істеу .

13. Мәліметті насихаттаушы және білім беру жұмыстарын(үйретуші программалар, буклеттер, бюллетендер шығару),зорлыққа және адамдарды сату мәселелеріне қатысты жүргізу.

14. Соттық тәжірибеде әйелдерге қатысты кемсітулерді шектеу барысында ООН конвенциясын пайдалану.

15. Зорлық-зомбылық көрсетушілермен жаңа социалды мүмкіндіктерді және жаңа жұмыс түрлерін пайдаланып жұмыс істеу.

ОЮЛ «Союз кризисных центров» в Казахстане
Организация по Безопасности и Сотрудничеству в Европе
Центр ОБСЕ в Астане

Правовые аспекты предупреждения и совершенствование законодательства в области предотвращения бытового насилия

(материалы научно-практической конференции от 26 февраля 2009 г.)

Алматы 2009 год

УДК 343
ББК 67.404
П 68

Редактор: Зульфия Байсакова
Перевод: Токтархан Жазыкбекова

Правовые аспекты предупреждения и совершенствование законодательства в области предотвращения бытового насилия
(материалы научно-практической конференции от 26 февраля 2009 г)

Алматы: ОЮЛ «Союз кризисных центров» в Казахстане, Алматы, soyuzkz@rambler.ru , 2009 - 112 с.

ISBN 9965-9976-3-2

Это пособие предназначено для представителей государственных, правоохранительных структур, СМИ, неправительственных организаций и других лиц, работающих в области продвижения гендерной политики, борьбы с нарушениями прав женщин.

УДК 343
ББК 67.404
П 68

ISBN 9965-9976-3-2

© «Союз кризисных центров» в Казахстане, 2009

Издание осуществлено при поддержке ОБСЕ в Астане

Содержание

Глава 1. Правовые и политические аспекты предотвращения бытового насилия в Республике Казахстан

Принбеков М.У.
Государственная политика в области защиты прав женщин 55

Клетцер Ж.
Международная политика в области защиты прав женщин 56

Сартбаева Д.А.
Защита женщин от насилия в рамках международных договоров, ратифицированных Казахстаном 58

Калигожина М.С.
Политика МВД РК в области предотвращения насилия в Казахстане. Анализ 10–летней деятельности ПЗЖН 60

Асанов Ж.К.
Законотворческая деятельность Парламента Республики Казахстан по предотвращению бытового насилия 68

Байсакова З.М.
О роли неправительственных организаций в предотвращении бытового насилия 72

Глава 2. Практика законодательного урегулирования и бытового насилия

Бекмагамбетова А.М.
Профилактика и пресечение насилия как основной механизм защиты прав женщин. Проблемы и перспективы 77

Орлова А.Г.
Комментарии к законопроекту: повышение эффективности взаимодействия государственных органов и неправительственных организаций в сфере профилактики бытового насилия 83

Абылгазина А.М.
Официальное предупреждение и профилактический контроль как мера по противодействию бытовому насилию 86

Воронцова Н.Н.
Укрепление гражданского общества как ключ к мобилизации внутренних резервов женщин: интегрированный проект по борьбе против домашнего насилия и продвижение женской самозанятости в калининградской области Российской Федерации. 91

Ахметкалиева Н.М.
Кризисные центры как специализированная служба помощи, жертвам бытового насилия 97

Мустафина К.С.
Деятельность подразделений по защите женщин от насилия: проблемы, поиски и решения 100

Анализ статистических данных о состоянии насилия в отношении женщин и детей в стране за 2008 год 105

Рекомендации участников конференции 109

Глава 1.
Правовые и политические аспекты предотвращения бытового насилия в Республике Казахстан

Государственная политика в области защиты прав женщин

Марат Усенович Принбеков,
аким Алмалинского района г. Алматы

Как отметил Глава государства Нурсултан Абишевич Назарбаев в своем приветствии на Евразийском саммите женщин «История Великой Степи знает немало примеров выдающихся женщин – мудрых матерей, отважных воительниц, верных соратниц и прекрасных муз. Наши современницы достойно продолжают эти традиции, и своим деятельным участием в экономических, политических, социальных и культурных преобразованиях создают надежную основу для успешного продвижения Казахстана в будущее».

Конференция организована Алмалинским акиматом города Алматы совместно с Союзом кризисных центров в Казахстане, при поддержке Женского Фонда Развития Организации Объединенных Наций, Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе Центр ОБСЕ в Астане. Целями данного мероприятия являются:

- Провести конструктивный диалог между государственными органами и гражданским обществом по проблемам предотвращения и искоренения насилия и всех форм гендерной дискриминации, формирования культуры ненасильственных отношений в обществе.
- Выработать предложения в законопроект «О пресечении и предотвращении бытовому насилию» с учетом практического опыта работы и реальных возможностей инспекторов подразделений по защите женщин от насилия и руководителей кризисных центров.
- Определить способы укрепления сотрудничества и создания партнерских отношений между правительственными органами и гражданским обществом в продвижении гендерной политики в обществе в соответствии с Конвенцией о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин.

В работе конференции принимают участие представители законодательных и исполнительных органов, работники Министерства внут-

ренних дел РК, НПО, международных организаций, СМИ, инспекторы подразделений по защите женщин от насилия и руководители кризисных центров из областей и городов Алматы, Астаны.

Международная политика в области защиты прав женщин.

Жаннет Клетцер,
Заместитель Главы Центра ОБСЕ в Астане

Принятие Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин послужило отправным пунктом на пути признания прав женщин неотъемлемой частью общечеловеческих прав, что было позднее подтверждено Венской Декларацией и Программой действий (1993), а также принятием Пекинской Декларации и Пекинской Платформы действий (1995). Ликвидация гендерного неравенства и насилия в отношении женщин и детей является одним из ключевых приоритетов ОБСЕ в сфере обеспечения безопасности. Хартия европейской безопасности, принятая на Стамбульской встрече ОБСЕ на высшем уровне, гласит: “Полное и равное осуществление женщинами своих прав имеет важнейшее значение для укрепления мира, процветания и демократии в регионе ОБСЕ. Мы обязуемся сделать обеспечение равенства между мужчинами и женщинами неотъемлемой частью своей политики, как на уровне наших государств, так и в рамках Организации”.

Однако преодоление гендерного неравенства и равномерное вовлечение женщин во все сферы общественной жизни - это очень сложный и длительный процесс. На этом пути сейчас находится не только Казахстан, но и многие другие государства-участники ОБСЕ. Для разрешения этой проблемы Постоянный Совет ОБСЕ в 2004 году принял «План действий ОБСЕ по поддержке гендерного равенства». В данном Документе отражена необходимость постоянного учета гендерной проблематики и гендерной перспективы. Гендерный аспект должен приниматься во внимание во всех мероприятиях, проектах и программах, как Организацией (ОБСЕ) и её институтами, так и Правительствами стран участниц ОБСЕ, с тем, чтобы добиться фактического гендерного равенства.

В этой связи ОБСЕ приветствует решимость казахстанских властей работать по улучшению положения женщин. В ходе недавнего рабочего визита в Казахстан эксперты БДИПЧ ОБСЕ провели ряд встреч с пред-

ставителями Национальной Комиссии по делам женщин и семейно-демографической политики, депутатами и представителями государственных органов по обсуждению проектов законов Республики Казахстан «О предупреждении и пресечении бытового насилия» и «О равных правах и равных возможностях женщин и мужчин». Мы считаем очень важным, что данная конференция предоставляет возможность в более широком формате обсудить правовые аспекты предотвращения и противодействия бытовому насилию, защиту жертв насилия и эффективный механизм исполнения закона.

Одна из резолюций 17 Ежегодной сессии Парламентской Ассамблеи ОБСЕ, прошедшей в 2008 году в Астане, посвящена проблеме насилия в отношении женщин и настоятельно призывает государства-участники обеспечить надлежащую законодательную базу для защиты женщин, страдающих от насилия в семье. Мы считаем, что в преддверии председательства принятие законов, отвечающих международным стандартам и стандартам ОБСЕ, послужило бы дополнительным индикатором, подтверждающим готовность Казахстана выполнять обязательства по защите и продвижение прав женщин.

Центр ОБСЕ в течении многих лет поддерживает инициативы, направленные на продвижение гендерного равенства, защиту прав женщин, борьбу с торговлей людьми и домашним насилием. В 2008 году при поддержке Центра ОБСЕ был проведен ряд семинаров по обучению практическим навыкам мониторинга соблюдения прав женщин, основанных на рекомендациях Комитета CEDAW Казахстану в 2007, для представителей государственных структур и НПО; были организованы круглые столы по продвижению законопроекта «О равных правах и равных возможностях для женщин и мужчин» и по Мониторингу и отчетности по правам женщин в Казахстане.

Мы очень рады, что в последнее время сотрудничество между государством и неправительственным сектором в области защиты и продвижения прав женщин заметно упрочилось, и позвольте выразить уверенность в том, что Центр ОБСЕ в Астане и впредь будет оказывать всяческую поддержку Правительству Казахстана и неправительственным организациям в подготовке и реализации проектов по продвижению и защите прав женщин.

Защита женщин от насилия в рамках международных договоров, ратифицированных Казахстаном

Дамира Асановна Сартбаева,
региональный директор программ
ЮНИФЕМ в СНГ

Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин, принятая Генеральной Ассамблеей ООН в 1979 году впервые поставила вопрос о правах женщин как неотъемлемой части прав человека. Согласно Конвенции, «дискриминация в отношении женщин» означает любое различие, исключение или ограничение по признаку пола, которое направлено на ослабление или сводит на нет признание, пользование или осуществление женщинами (независимо от их семейного положения) прав человека и основных свобод в политической, экономической, социальной, культурной, гражданской или любой другой области». Важнейшая особенность этого определения состоит в том, что понятие дискриминации применяется не только к юридическому равноправию мужчин и женщин, но и к их фактическому положению.

Казахстан подписал и ратифицировал этот международный документ 29 июня 1998 года, тем самым, возложив на себя обязательства по соблюдению принципов и духа данного документа.

Кроме того, в 2007 году Казахстан взял на себя дополнительные обязательства в рамках реализации Целей Развития Тысячелетия ООН (ЦРТ). Эти дополнительные задачи включают в себя принятие законодательных и институциональных мер по обеспечению равенства мужчин и женщин, искоренению насилия в отношении женщин, введению технологий гендерного бюджетирования в процесс формирования и планирования бюджета.

За последние 10 лет в стране произошли существенные изменения в области достижения гендерного равенства. Одним из ярких проявлений демократических преобразований в Казахстане стало утверждение Указом Президента РК Стратегии гендерного равенства в Республике Казахстан на 2006-2016 годы и плана мероприятий по ее реализации. Принцип равенства между мужчиной и женщиной является основой законодательства Казахстана, а также проектов законов о равных правах и равных возможностях. По приказу Президента, была основана Национальная Комиссия по делам женщин и семейно-демографической политике при Президенте РК для обеспечения необходимых условий для участия женщин в политической, социальной, экономической и культур-

ной жизни страны. Правительство также способствует развитию сфер, в которых женщины традиционно высоко представлены.

Тем не менее, сохраняющиеся проблемы гендерной культуры в обществе актуализируют необходимость принятия закона о бытовом насилии в Казахстане. Ежегодно в республике от домашнего насилия погибают сотни женщин. Все это заставляет вновь и вновь обращаться к этому вопросу, актуальность которого усилена в связи с необходимостью концентрации всего человеческого потенциала страны для выхода из кризиса и развития.

ЮНИФЕМ отрадно отметить факт активного участия Казахстана в таких глобальных акциях, проводимых под эгидой ООН, как кампания Генерального секретаря ООН Пан Ги Муна «Сообща покончим с насилием в отношении женщин», кампания ЮНИФЕМ «Скажи НЕТ насилию в отношении женщин» - акция, лично поддержанная главами правительств более 60 стран и 600 парламентариев из более 70 стран, лицом которой стала Посол доброй воли UNIFEM Николь Кидман, «16 дней против гендерного насилия», целью которых является привлечение внимания всей мировой общественности к проблеме насилия в отношении женщин.

Ежегодно ЮНИФЕМ поддерживает различные инициативы правительств и гражданского сектора в регионе стран СНГ по разработке законов о домашнем насилии, реализации национальных программ и политик, обучению задействованных структур, вовлечению местных сообществ, проведению информационно-просветительских кампаний и др., в том числе и в рамках реализации грантов Трастового Фонда ООН.

В частности в г.Алматы, ЮНИФЕМ, под эгидой кампании Генерального Секретаря ООН, запускает пилотный проект «Алматы – безопасный город». В условиях роста насилия в отношении женщин в общественных местах, проект будет направлен на решение проблемы насилия на улицах и общественных местах г. Алматы. Целью данного проекта является мобилизация партнеров из числа местных властей, гражданского общества, правоохранительных органов, медицинских и образовательных учреждений, СМИ и граждан для скоординированных действий по предотвращению насилия в отношении женщин в общественных местах.

ЮНИФЕМ выражает надежду, что Республика Казахстан продолжит работу в направлении искоренения насилия в отношении женщин и примет соответствующие законодательные и институциональные меры для решения данного вопроса. ЮНИФЕМ со своей стороны будет оказывать необходимую техническую поддержку и международную экспертизу данному процессу. Мы надеемся, что данная конференция станет

эффективной платформой для выработки действенных рекомендаций в законопроект о домашнем насилии».

Политика МВД РК в области предотвращения насилия в Казахстане. Анализ 10 –летней деятельности ПЗЖН

Манчук Сеилхановна Калигожина.,
подполковник полиции
начальник отделения по организации работы органов
внутренних дел по защите женщин от насилия
Управления профилактической деятельности
Комитета административной полиции МВД РК

Казахстан с первого дня своего суверенитета заявил о своей приверженности основополагающим принципам мирового сообщества в части соблюдения прав и свобод человека.

В своем послании народу Казахстана Президент Республики Казахстан, проблему борьбы с насилием в отношении женщин, обозначил как один из семи основополагающих элементов демократизации. Главой государства было отмечено, что цивилизованность общества измеряется его отношением к женщинам, и призвал жестко бороться с бытовым насилием над женщинами, а также пересмотреть меры наказания за такие преступления.

В соответствии с “Декларацией о ликвидации насилия над женщинами” под термином “насилие против женщин” понимается любое насилие, совершаемое по гендерному признаку, которое влечет за собой или может повлечь физический, сексуальный или психологический вред для женщин, причинить ей страдания. Сюда включается угроза таковых действий, принуждение или произвольное лишение ее свободы, совершаемые в общественной или личной жизни.

Республика Казахстан присоединилась ко всем международным конвенциям, касающимся прав женщин и детей.

Министерством внутренних дел Республики Казахстан наряду с другими ведомствами, неправительственными и международными организациями осуществляется целенаправленная работа по реализации этой политики.

Одной из практических мер, в 1999 году стало создание в структуре всех горрайорганов внутренних дел подразделений по защите женщин от насилия.

Сегодня любая женщина, обратившись в указанное подразделение, может получить необходимую ей квалифицированную консультацию, направление в региональный Кризисный Центр для оказания правовой и психологической помощи и временного проживания.

Необходимо отметить, что Казахстан – является первой и единственной страной на постсоветском пространстве, где создано такое специальное подразделение.

Основными принципами подразделений по защите женщин от насилия является организация помощи каждой женщине, обратившейся за ней в полицию, а также профилактика и предупреждение насилия в отношении женщин.

Основными задачами подразделения по защите женщин от насилия являются обеспечение защиты конституционных прав, свобод и законных интересов женщин от противоправных посягательств; координация деятельности подразделений органов внутренних дел в вопросах предупреждения и пресечения насилия в отношении женщин; проведение аналитических исследований видов, форм и методов насилия в отношении женщин, а также причин и условий, способствующих их совершению; оказание населению правовой помощи в вопросах предупреждения и пресечения насилия в отношении женщин.

В настоящее время штатная численность сотрудников подразделений по защите женщин от насилия в республике составляет **126 человек.** Стаж работы в занимаемых должностях в среднем 3 года.

Сотрудники данных подразделений работают в тесном взаимодействие с органами прокуратуры, департаментами образования и здравоохранения, неправительственными организациями, кризисными центрами, действующими на территории той или иной области.

На территории страны действует 25 кризисных центра, деятельность которых связана с защитой женщин от насилия, с каждым из которых взаимодействуют сотрудники территориальных органов внутренних дел.

Предусмотрено участие сотрудников подразделения по организации работы органов внутренних дел по защите женщин от насилия в осуществлении деятельности телефона доверия кризисных центров. Серьезное внимание уделяется информационной работе по предупреждению преступности и профилактике правонарушений, совершаемых в отношении женщин, защите их законных прав и интересов.

Говоря о мерах по реализации государственной политики в обеспечении прав женщин, отметим, что министерством внутренних дел Респуб-

лики Казахстан, совместно с другими ведомствами, неправительственными и международными организациями осуществляется целенаправленная работа по ее реализации, принимаются последовательные меры нормативно-правового и организационно-практического характера.

Так, во исполнение Постановления Правительства Республики Казахстан от 29 июня 2006 года № 600 «О Плане мероприятий на 2006 - 2008 годы по реализации Стратегии гендерного равенства в Республике Казахстан на 2006 - 2016 годы» МВД РК **проделана** определенная организационная работа, направленная на недопущения роста преступлений совершенных в отношении женщин.

Был определен ответственный, за реализацию гендерных вопросов и координации деятельности подразделений и служб органов внутренних дел заместитель председателя Комитета административной полиции.

Одним из важных факторов явилось участие МВД РК в создании правового поля по обеспечению защиты прав и свобод человека и гражданина.

Совершенствуются законодательные нормы, направленные на профилактику правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений. Так, в соответствии с пунктом 29 Плана законопроектных работ Правительства Республики Казахстан, утвержденного постановлением Правительства Республики Казахстан от 2 февраля 2007 года № 78 и пунктом 25 Плана мероприятий по реализации задач, поставленных Президентом Республики Казахстан на 4 Форуме женщин Казахстана, утвержденного 13 декабря 2004 года распоряжением Премьер-Министра Республики Казахстан разработан проект Закона «О противодействии бытовому насилию», который внесен в Мажилис Парламента *(Постановление Правительства №1126 от 23.11.2007 г.).* Основными целями законопроекта являются:

- повышение гарантии защиты законных прав, свобод и интересов человека и гражданина в сфере их быта;
- принятие эффективных мер по снижению правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений.

Так, законопроектом предлагается:

- расширить круг субъектов, осуществляющих противодействие бытовому насилию (кроме органов внутренних дел предусмотрена компетенция местных исполнительных органов, комиссии по делам семьи и гендерной политике, органов образования и других);
- определить правовой статус некоммерческих организаций, оказывающих помощь лицам, пострадавшим от бытового насилия;
- ввести многоуровневую систему профилактики бытового насилия.

Данный законопроект характеризуется активным вовлечением женщин, общественных организаций, государственных структур, работников науки и образования во всех регионах республики по обсуждению и внесению предложений с учетом теоретических рекомендаций и проблем практики.

Принятие названного закона позволит повысить эффективность защиты прав, свобод и интересов граждан в семейно-бытовых отношениях, значительно снизить уровень правонарушений в этой сфере.

В мае месяце 2007 года для изучения правоприменительной практики в странах, имеющих аналогичные законодательные акты по вопросам насилия в быту, сотрудниками министерства внутренних дел осуществлен выезд в Республику Украина.

Изученный опыт был использован при разработке проекта Закона «О противодействий бытовому насилию».

Кроме того, с 1 января 2008 года введена новая норма в Кодекс об административных правонарушениях, предусматривающая ответственность за противоправные действия в сфере семейно-бытовых отношений (статья 79-5).

С целью профилактики детской безнадзорности и предупреждения правонарушений среди несовершеннолетних Министерством разрабатывается проект закона, который вводит ограничения на посещение несовершеннолетними развлекательных учреждений, а также объектов общественного питания в ночное время без сопровождения родителей или лиц, их заменяющих.

Помимо совершенствования законодательства, органами внутренних дел принимаются и практические меры.

В соответствии с Планом проведения оперативно-профилактических мероприятий МВД на территории республики регулярно проводится оперативно-профилактические мероприятие «Быт», направленное на профилактику правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений.

Регулярно участковыми инспекторами полиции, инспекторами по делам несовершеннолетних совместно с инспекторами подразделений по защите женщин от насилия проводится профилактические работы с семьями социального риска, а также оперативно-профилактические и рейдовые мероприятия по предотвращению семейно-бытовых правонарушений в отношении женщин и детей.

Таким образом, в результате принимаемых мер только за последние три года уровень преступлений, связанных с насилием в отношении женщин, снизился на четверть ***(с 41829 - 2005 году до 28888 в 2008 году).***

За последние пять лет рассмотрено более 200 тысяч обращений об ущемлении прав женщин, по 1100 фактам возбуждены уголовные дела, 4700 обращений рассмотрено в административном порядке.

В целом, по моему мнению, рост количества обращений женщин, свидетельствует об увеличении степени доверия к институтам гражданского общества и правоохранительным органам в своевременном реагировании и принятии эффективных мер по пресечению насилия.

Одной из наиболее действенных мер профилактического характера, направленных на предупреждение правонарушений и преступлений в отношении женщин и детей является проведение информационно-пропагандирующей работы.

Так, сотрудниками органов внутренних дел в 2008 году по стране организовано около 50 тыс. выступлений и лекций на правовую тематику, из них около 42 тыс. в учебных заведениях и более 14 тыс. выступлений в средствах массовой информации, из которых по телевиденью и радио – 579, прочитано лекции - 14244.

Кроме того, Министерством совместно с другими заинтересованными государственными органами, неправительственными организациями в целом по республике проведено около 500 совместных заседаний и круглых столов по различным вопросам.

С целью изучения причин и условий, способствующих совершению насилия в семье в прошлом году во всех областях Республики Казахстан сотрудниками органов внутренних дел совместно с Академией МВД РК, работниками кризисных центров и комиссии по делам семьи и гендерной политике при акиматах областей в 2008 году было проведено социологическое исследование. Всего было опрошено 31 160 человек.

На мой взгляд, проведенное исследование позволило глубже осмыслить природу и масштабы бытового насилия, а также выработать рекомендации по его профилактике.

По результатам исследований издано 5 учебно-методических и практических пособий по данной проблеме:

1.Насилие в сфере семейно-бытовых отношений. Результаты социологического исследования. Методическое пособие.

2.Насилие в отношении женщин. Практическое пособие.

3.Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық және Құқық қорғау органдарының өкімшілік қызметі пәндерінен түсіндерме сөздік.

4.Предупреждение правонарушений несовершеннолетних

5.Проблемы борьбы с насилием в сфере семейно-бытовых отноше-

ний. Материалы конференции ООН «Ликвидация всех форм дискриминации в отношении женщин».

В рамках реализации обучающих программ для сотрудников правоохранительных, судебных органов и учреждений здравоохранения, работающих с жертвами насилия, осуществление которых предусмотрены пунктом 29 Плана мероприятий утвержденного распоряжением Премьер-министра от 13.12.2004 года №363-р на территории республики проведено более 130 различных мероприятий, направленных на повышение правовых знаний сотрудников органов внутренних дел, организации работы с жертвами насилия, оформлению процессуальных документов, а также ознакомление с перспективными методиками работы в данном направлении зарубежных правоохранительных органов и социальных учреждений.

Во всех регионах утверждены планы проведения обучающих программ на 2009 год. На сегодняшний день, проводится работа по подготовке и проведению в текущем году курсов повышения квалификации за рубежом и тренингов в учебных центрах МВД с участием международных организаций.

В учебных заведениях МВД организованы специальные курсы «Криминологические аспекты предупреждения правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений»; «Деятельность ОВД по предупреждению правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений». Значительную роль в повышении квалификации сотрудников полиции в области правонарушений в быту играют неправительственные и международные организации, которыми регулярно организуется проведение обучающих тренингов и семинаров.

В соответствии с разнарядкой по курсовому обучению на 2008 год в учебных заведениях МВД прошли обучение 509 сотрудников указанных категорий.

Учитывая особую актуальность международного сотрудничества в сфере повышения квалификации специалистов, министерством внутренних дел уделяется внимание взаимодействию с международными организациями по актуальным вопросам.

В 2008 году за рубежом проведены семинары и тренинги, охватывающие тематику по борьбе с насилием и работой с жертвами бытового насилия, в которых приняли участие сотрудники казахстанской полиции:

Турция, г. Анкара, семинар-тренинг «Борьба против похищения людей» 17-23 февраля 2008 года.

Республика Беларусь 14-26 июля 2008 года курс «Противодействие

торговле людьми: системный анализ, международное сотрудничество и пути совершенствования правоприменительной практики».

Кроме того, сотрудники МВД принимают участие в международных конференциях, организуемых международными организациями, в том числе Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ): г. Астана, Центр ОБСЕ семинар 24-29 февраля 2008 года «Мониторинг прав женщин»; г. Кишинев (Республика Молдова) конференция по борьбе с детской эксплуатацией в Евразии 8-15 марта т.г.; г. Хельсинки 10-11 сентября 2008 года конференция ОБСЕ по вопросам борьбы с трафиком людей.

В рамках исполнения Казахстаном международных обязательств в действующее законодательство внесены изменения. Так, внесены изменения и дополнения в Уголовный Кодекс, Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях.

2.03.2006г. был принят Закон Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам противодействия торговли людьми». Сфера действия Закона наиболее расширена, изменены санкции за торговлю людьми, ответственность за данный вид преступления наступает не только за вербовку, вывоз и транзит людей для эксплуатации, но и за совершение иных сделок и деяний в целях эксплуатации людей.

5.02.2008г. Главой государства подписан Закон «О ратификации Конвенции о рабстве от 25 сентября 1926 года, Протокола о внесении изменений в Конвенцию о рабстве от 7 декабря 1953 года и Дополнительной Конвенции об упразднении рабства, работорговли и институтов и обычаев, сходных с рабством, от 7 сентября 1956 года».

4.06. 2008 г. подписаны разработанные МВД законы:

Закон РК № 40-IV «О ратификации Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности», Закон РК № 38-IV «О ратификации Протокола против незаконного ввоза мигрантов по суше, морю и воздуху, дополняющего Конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности», Закон РК № 37-IV «О ратификации Протокола о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее, дополняющего Конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности».

В 2008 году на базе Академии и Карагандинского юридического института МВД проведено 6 тренингов с участием экспертов зарубежных правоохранительных органов и международных организаций по указанной тематике, в которых приняли участие 135 сотрудников ОВД:

г. Караганда, КЮИ МВД (Посольство США) 5 тренингов по вопросам противодействия торговле людьми; 8-14 декабря тренинг по формированию у представителей правоохранительных органов навыков работы с конфликтами разработанный Общественным фондом «Хартия за права человека».

В целях дальнейшего совершенствования работы по реализации Стратегии гендерного равенства в Республике Казахстан на 2006-2016 годы в период с 12 по 14.05. 2008 года в г. Павлодар, министерством совместно с комиссией по делам женщин и семейно-демографической политике Павлодарской области проведен республиканский семинар, для сотрудников государственных органов и НПО, занимающихся защитой женщин от бытового насилия, где приняли участие представители Национальной комиссии по делам женщин и семейно-демографической политике при Президенте, аппарата акимата, психологи и социальные работники, неправительственные организации, представители организации культуры, образования, прокуратуры и суда. По результатам семинара разработаны методические пособия и информационные буклеты «Мы имеем право на жизнь без насилия», «Помощь в трудную минуту».

24.06.2008г. совместно с Центром ОБСЕ в г. Астане проведена международная конференция на тему «Совершенствование деятельности органов внутренних дел: демократические принципы и роль гражданского общества». В работе конференции приняли участие представители государственных органов, научного сообщества Казахстана, общественные деятели, депутаты Парламента, представители посольств, международных и правозащитных организаций.

В мае 2008г. в г.Кокчетав, Акмолинской области в рамках совместного с Фондом ООН в области народонаселения (ЮНФПА) проекта по семейной политике участвовали в тренингах, проведенный Национальной комиссией по делам женщин и семейно-демографической политике при Президенте.

17.10.2008г. в г.Алматы ОО «Союз женщин интеллектуального труда» в рамках государственного заказа министерства культуры и информации Республики Казахстан проведена конференция по итогам партнерской работы на тему: «Организационно-практические мероприятия по подготовке правоохранительных органов и общественных объединений к переговорным процессам».

В заключение хотелось бы отметить, что только карательными и запретительными мерами проблему бытового насилия не решить.

Необходимо объединение усилий всех правоохранительных орга-

нов, социальных служб, судов, кризисных центров, религиозных, общественных правозащитных и неправительственных организаций.

Нужны комплексные и системные меры профилактического и воспитательного характера, включающие в себя программы экстренной и долговременной помощи пострадавшим, просвещения, консультирования и психокоррекции поведения, как для жертв, так и для лиц, склонных к совершению насилия.

Законотворческая деятельность Парламента Республики Казахстан по предотвращению бытового насилия

Жакип Кажманович Асанов,
Депутат Парламента Республика Казахстан,
Член Комитета по законодательству и
судебно-правовой реформе Мажилиса
Парламента Республики Казахстан

В отечественном законодательстве, если не считать международные договора, действует свыше трехсот законов. Из них лишь только два реально направлены на профилактику правонарушений. Они касаются несовершеннолетних и больных алкоголизмом, наркоманией и токсикоманией. Все остальные законы, регулирующие сферу борьбы с правонарушениями, в большей степени являются «карательными», хотя профилактика правонарушений по классической теории всегда должна занимать центральное место в деятельности правоохранительных органов любого цивилизованного государства. Однако, в реальной жизни мы видим, что правоохранительные органы в большей степени реагируют на последствия уже совершенных преступлений. Тому есть ряд причин, в том числе и недостатки действующего законодательства.

Учитывая все это, государство на данном этапе начинает менять ориентиры в вопросах борьбы с правонарушениями. В целях создания эффективной системы профилактики Правительство внесло в Парламент законопроекты о профилактике правонарушений и противодействии бытовому насилию. Таким образом, уже скоро у нас будут действовать четыре закона профилактической направленности.

В процессе обсуждения правительственного законопроекта о противодействии бытовому насилию депутаты пришли к выводу, что без второго сопутствующего закона, этот основной документ не будет работать. Необходим был второй законопроект, посредством которого были

бы внесены поправки в административный, уголовно-процессуальный кодексы и в некоторые другие законы. Если не решать эти вопросы на законодательном уровне, то рассчитывать на эффективную борьбу с бытовым насилием будет сложно. Поэтому мы могли вернуть законопроект обратно в Правительство, но, учитывая его социальную значимость, обращения НПО депутаты разработали второй законопроект и в конце первой сессии внесли его в Мажилис.

Для разработки нового законопроекта мы смоделировали все возможные ситуации домашнего насилия и применительно к каждой из этих ситуации расписали процессуальные действия полицейских и судов, меры ответственности правонарушителей, меры безопасности для жертв бытового насилия.

А таких ситуаций всего может быть четыре.

Первая ситуация. Бытовое насилие квалифицируется как уголовное преступление.

Это умышленное причинение телесных повреждений, истязания, которые предполагают причинение физических или психических страданий путем систематического нанесения побоев или иными насильственными действиями.

В принципе, действующий УПК и УК предусматривают весь механизм привлечения насильника к уголовной ответственности. Однако, мы обратили внимание на то, что в период следствия виновные зачастую не находятся под арестом и представляют угрозу для жертвы. Новым же законопроектом мы даем органам следствия право устанавливать определенные ограничения обвиняемым, если на на период следствия он не арестован. Какие это ограничения: разыскивать, посещать потерпевшего, вести телефонные переговоры, распоряжаться имуществом. Если он нарушает эти ограничения, то он может быть арестован до судебного приговора.

Вторая ситуация. Действия насильника квалифицируется как административное правонарушение.

Это могут быть побои, причинившие физическую боль, но не повлекших последствий, нецензурная брань, оскорбительное приставание, унижение, повреждение предметов домашнего обихода и другие действия, выражающие неуважение к гражданам, состоящим с правонарушителем в брачно-семейных отношениях, нарушающие их спокойствие, совершенные в пределах жилого дома или квартиры.

Депутатский законопроект дает право полиции производить адмзадержание насильника до рассмотрения дела судом, то есть, создаются условия для безопасности жертвы. Эта мера намного действенна и более

строга, чем, к примеру, «временный ордер», применяемый в законодательстве многих стран.

Третья ситуация. В действиях насильника нет признаков ни адмправонарушения, ни уголовного преступления. Его действия не содержат угрозы физическому здоровью жертвы. Но, своим поведением он создает неудобства в жизни жертвы. Ходит на работу, надоедает телефонными звонками, преследует и т.д.

Какими же будут действия полицейских?

1) В первый раз объявляется официальное предупреждение о недопустимости совершения бытового насилия.

2) При его нарушении суд оштрафовывает (от 5 до 7 МРП) либо устанавливает особые требования к его поведению, которые запрещают ему разыскивать, преследовать, посещать потерпевшего, вести телефонные переговоры, общаться с ним иными способами, распоряжаться имуществом.

3) Если им не выполняются эти ограничения, то он подвергается к адмвзысканию уже по другой статье Адмкодекса (ст. 524), предполагающей ответственность за неисполнение судебного решения (штраф до 10 МРП либо адмарест до 10 суток).

4) Если виновное лицо и в этом случае уклоняется от исполнения судебных ограничений, то он привлекается к уголовной ответственности по статье 362 УК, санкция которой предусматривает штраф в размере до 200 МРП, привлечение к общественным работам на срок от 120 до 180 часов, либо арест до 4-х месяцев.

Четвертая ситуация. Это случаи, когда жертва сама обращается сразу в суд и самостоятельно добивается ограничения действий виновного в рамках гражданского судопроизводства.

Других случаев быть не может. И поэтому с нашей точки зрения депутатский законопроект в вопросах бытового насилия решает все проблемы, связанные с правоохранительной деятельностью.

Специфика закона просто обязывает нас предвидеть все возможные варианты развития событий при совершении бытового насилия, так как мы все понимаем, что упущение каких-нибудь моментов может привести к непредсказуемым результатам.

Иные вопросы бытового насилия должны решаться в рамках основного правительственного законопроекта и других законов.

На сегодня правительственный законопроект депутатами обновлен почти на 70 процентов. К примеру, даны понятия физическому, сексуальному, психологическому и экономическому насилию, профилактическому учету и профилактическому контролю.

Полагаю важным содержание новой статьи – пятой, где перечислены все существующие меры предупреждения и пресечения бытового насилия, которые могут быть приняты как государственными, так и негосударственными структурами.

Какие это меры?

1) оказание специальных социальных услуг лицу (семье), находящемуся в трудной жизненной ситуации;

2) профилактическая работа с неблагополучными семьями;

3) защита прав в рамках гражданского судопроизводства;

4) меры по обеспечению иска по гражданским делам - арест имущества, запрет ответчику совершать определенные действия;

5) официальное предупреждение о недопустимости совершения бытового насилия;

6) по административным делам – доставление, адмзадержание, привод, медицинское освидетельствование, адмштраф, адмарест;

7) принудительные меры медицинского характера в специализированных учреждениях органов здравоохранения;

8) установление особых требований к поведению правонарушителя;

9) постановка на профилактический учет и осуществление профилактического контроля органами внутренних дел;

10) меры процессуального принуждения по уголовным делам - подписка о невыезде и надлежащем поведении, привод, временное отстранение от должности, наложение ареста на имущество, домашний арест и арест;

11) процессуальные меры безопасности свидетелей, других участников уголовного судопроизводства, членов их семей - ограничение доступа к сведениям о защищаемом лице, обеспечение его личной безопасности, избрание в отношении обвиняемого меры пресечения, исключающей возможность применения насилия;

12) применение мер наказания, назначаемых по приговору суда за совершение преступления.

Все эти меры в совокупности будут создавать реальные условия для противодействия бытовому насилию.

5 января текущего года мы получили положительное заключение Правительства по вопросам создания государственных организаций по оказанию помощи.

Таким образом, работа по обоим законопроектам была завершена и рабочая группа была готова внести их на рассмотрение пленарного заседания Мажилиса.

Однако, Правительством 8 января были внесены два новых законопроекта по профилактике правонарушений. Они разработаны без учета норм законопроектов о бытовом насилии. В результате, документы где-то противоречат, где-то дублируют положения друг друга. Сложившуюся ситуацию мы обсудили на Пленарном заседании Мажилиса и принято решение, что все эти четыре законопроекта будут двигаться одновременно и рассматриваться вместе, поскольку они регулируют однородные общественные отношения.

Мы полагаем, что казахстанский вариант закона о бытовом насилии будет прогрессивным по сравнению с законами многих государств и внесет реальную пользу в деле защиты прав человека.

В то же время, мы все еще продолжаем работу над совершенствованием двух законопроектов о бытовом насилии и открыты для обсуждения со всеми заинтересованными структурами.

По ним есть еще ряд моментов, которые являются предметом дискуссии, но, полагаю, что в ходе их рассмотрения мы придем к единому мнению.

Учитывая то, что законопроекты обнажают некоторые «болячки» нашей действительности, вполне объясним тот живой интерес к ним со стороны общества.

Депутаты Парламента стараются учесть все те предложения и рекомендации, которые могли бы качественно улучшить содержание этих законопроектов. В то же время необходимо понимать, что в соответствии с требованиями, предъявляемыми к подготовке законов, мы не можем уместить в рамках одного закона все, что касается данной проблемы. То есть вопросы борьбы с бытовым насилием будут регулироваться не только одним законом, но и многими другими отраслевыми законами и подзаконными актами.

О роли неправительственных организаций в предотвращении бытового насилия.

Зульфия МухамедбековнаБайсакова,
председатель правления
ОЮЛ «Союз кризисных центров» в Казахстане

ОЮЛ «Союз кризисных центров» в Казахстане объединяет 14 организаций из 12 регионов Казахстана, деятельность которого направлена на предотвращение гендерного насилия и всех форм дискримина-

ции в обществе, формирование культуры ненасильственых отношений в обществе. Кризисные центры для пострадавших от насилия создавались как инициатива неправительственных женских организаций по оказанию им реальной квалифицированной помощи специалистов – психологов, социальных работников, юристов, педагогов.

Сотрудничество кризисных центров, обмен опытом работы и информацией, проведение совместных кампаний против насилия мы рассматриваем как ценнейший ресурс развития и усиления друг - друга ради достижения нашей общей цели - уничтожения гендерного насилия в обществе.

Статус кризисного центра определяет «Положение о кризисном центре», разработанный членами ОЮЛ «Союз кризисных центров» в Казахстане, согласно которого, кризисный центр является учреждением государственной системы или неправительственной организацией социального обслуживания населения, предназначенным для оказания социальной помощи людям, находящихся в кризисном и опасном для физического и состоянии душевного здоровья, в результате бытового насилия.

Деятельность кризисных центров направлена[1]:

- повышение осведомленности общественности о проблеме и всех типах гендерного насилия;
- развитие эффективной системы по предупреждению, защите и помощи женщинам, пострадавшим от всех форм насилия;
- предоставление клиентам Центра необходимых юридических, психологических, социальных услуг адаптационного характера и приюта;
- поддержка клиента в решении проблем мобилизации их собственных возможностей и внутренних ресурсов по преодолению сложных жизненных ситуаций;
- социальный патронаж клиентов, нуждающихся в социальной помощи, реабилитации и поддержке, предоставление временного приюта;
- повышение стрессоустойчивости и психологической культуры населения, особенно в сфере межличностного, семейного, родительского общения;
- помощь клиентам в создании в семье атмосферы взаимопонимания и взаимного уважения, благоприятного микроклимата, преодолении конфликтов и иных нарушений супружеских и внутри семейных отношений;

1 «Положение о кризисном центре» ОЮЛ «Союз кризисных центров» в Казахстане, 2007 г.

- социально-психологическая помощь женщинам и мужчинам в социальной адаптации к изменяющимся социально-экономическим условиям жизни;
- рекламно - пропагандистская работа (распространение информации в местных средствах массовой информации о задачах и перечне услуг, оказываемых Центром).

Кризисные центры действуют с помощью вовлечения в процесс борьбы с проявлениями домашнего насилия большого числа волонтеров, при этом кризисные центры располагают небольшими ресурсами и ограниченным числом платных штатных сотрудников.

Ежегодно, 14 Кризисных центров предоставляют услуги телефонного консультирования более 20000 обратившихся на телефоны доверия, около 7 000 проходят психологическую реабилитацию во время очного консультирования, 15000 получают юридическую помощь, 150 женщин с детьми проживает в приютах. Более 500 тысяч человек участвуют в информационно-образовательных мероприятиях кризисных центров. (с 10 -20 марта 2009 г планируется совместно с Комитетом криминальной полиции МВД РК проведение акции «Стоп траффик», 80 тыс буклетов)

Актуальной проблемой казахстанского общества является криминализация семьи, усиление тенденции домашнего насилия в отношении пожилых членов, детей и женщин. Сексуальное и физическое насилие в семье - обыденное явление для Казахстана. Решающий фактор в генерации насилия в семье - сохранение патриархатного типа семейных отношений, гендерная асимметрия в распределении власти и ответственности.

В обществе возрастает осознание сложности этой проблемы, несмотря на то, что Казахстан официально признал проблему насилия в семье, ратифицировав Конвенцию о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин в 1998 год. Тем самым, взяв на себя обязательства по их исполнению, но при этом вся политика борьбы с гендерным насилием носит декларативный характер.

К сожалению, число центров помощи жертвам насилия в семье сокращается, если в 2002 году, работающих организаций по защите прав женщин от насилия насчитывалось более 30, то на сегодняшний день, реально работающих осталось около 20, в некоторых регионах Казахстана их нет совсем. Число неправительственных организаций, имеющие приюты для жертв насилия насчитывалось на 2002 год – 9, то к началу 2008 г – 3 гг. Караганда, Талдыкорган, Алматы, 3 государственных приюта в гг. Костанае, Павлодаре, Усть-Каменогорске, а к началу 2009 г мы имеем всего 2 приюта НПО – в гг Талдыкорган, Алматы.

Национальная комиссия по делам женщин и семейно- демографической политики при Президенте Республика Казахстан самоустранилась от решения вопрос развития инфраструктуры по поддержки жертв бытового насилия и политики предотвращения насилия в обществе, вся деятельность комиссии сводится к сбору информации о деятельности оставшихся кризисных центров и констатации фактов преступлений в сфере семейно-бытовых отношений, выявленных МВД РК.

Кризисные центры - единственная реабилитационная служба в системе предотвращения от насилия (от звонка до полной реабилитации) в Казахстане. Поэтому важно при принятии закона направленного на предотвращение и пресечение бытового насилия, определить роль и место кризисных центров и прописать их финансовое обеспечение.

Сегодня проблемы семейного насилия, усилиями кризисных центров, интегрированы в текущие программы министерств и ведомств. Внедряются образовательные программы для обучения полицейских специальной подготовки для работы с жертвами насилия, красной нитью через все учебные материалы, проходит внедрение принципа “нулевой терпимости” ко всем проявлениям насилия.

Созданы информационные материалы для разных групп населения, в том числе для детей, с целью расширить их знания о возможности насилия в школе, семье, улице, а также о насилии в отношении женщин и мужчин.

Слабым местом в развитии неправительственных организаций в настоящее время является неравномерность развития неправительственного сектора в регионах, особенно в сельской местности. С приходом новых государственных служащих в органы власти, наблюдается не понимание роли общественных организаций, теряется преемственность наработанного опыта по взаимодействию НПО и государственных органов, не продвигается идея сотрудничества государственных органов и НПО, а порой и прекращается, как основа выстраивания идеологической надстройки общества. Государственные структуры воспринимают НПО как потребители финансовых потоков, из-за низкого качества исполнения социально-значимых проектов, потому что отсутствуют стандарты предоставление услуг населению. Наблюдается низкое качество предоставления услуг, что вызывает недоверие со стороны и бизнес структур. Женские организации заняли пассивную позицию в продвижении идеи разработки и внедрения стандартов.

Принципы гендерного равенства, провозглашенные III целью развития тысячелетия ООН не выполняются даже структурами ПРООН,

например, недавно объявленный конкурс для журналистов по добровольчеству, финансируемый ООН, включил в жюри 90% мужчин… При этом ООН «поддерживает» наши огромнейшие усилия по формированию гендерной чувствительности в обществе.

Слабая активность гендерных организаций наблюдается и в лоббировании законодательства, принятие которого напрямую зависит от активности женских активистов – Законопроекты «О предотвращении бытовому насилию» и «О равных правах и возможностях». А так же в продвижении законопроектов, способствующих улучшению условий для развития третьего сектор в целом и улучшения жизнедеятельности целевых групп (Бюджетный и налоговый кодексы, Закон о государственных закупках, Закон о социальных услугах, Кодекс о браке (супружестве), Социальные услуги).

Политику «отмалчивания» и политической незрелости показали все женские организации при переименовании Национальной комиссии по делам семьи и гендерной политики при Президенте Республика Казахстан (май, 2008 г). Хотя все оценили этот шаг как откат назад и потери всех предыдущих достижений. Лидеры женских организаций отошли от главной миссии – продвижения интересов своих целевых групп через влияние на государственную политику, а начали заниматься лишь поиском средств, теряя профессионализм.

Происходит дальнейшее сокращение финансовой поддержки международными организациями, государственная политика финансирования НПО через государственный заказ социально- значимых проектов, порождает квази- НПО, НПО – однодневки и носит несистемный характер.

Я надеюсь, что еще можно внести, необходимы изменения в законопроект по предотвращению и пресечению бытового насилия, и тем самым создать, эффективную систему защиту человека от насилия в семье.

Глава 2.
Практика законодательного урегулирования и бытового насилия

Профилактика и пресечение насилия как основной механизм защиты прав женщин. Проблемы и перспективы

Айгуль Муханбетжановна Бекмагамбетова ,
капитан полиции,
старший инспектор группы по защите
женщин от насилия управления
общественной безопасности
Департамента внутренних дел
Костанайской области

Во всем мире на протяжении нескольких десятилетий проводится активная борьба за равноправие женщин. В действующем законодательстве большинства стран, в том числе и Казахстана, закреплены равные права женщин и мужчин. Тем не менее, факт неравноправия остается очевидным. Самым вызывающим проявлением неравноправия до сих пор остаются различной формы насилия по отношению к женщинам. Осознание казахстанским обществом необходимости решения проблем женского неравноправия является свидетельством его взросления.

По данным научных исследований, проявление домашнего насилия в той или иной форме (побои, оскорбления, издевательства, психологический террор, насильственное совершение полового акта, экономическая зависимость, изоляция) встречается в каждой четвертой семье. Половине всех преступлений, связанных с бытовыми мотивами (ревность, алкоголизм, хулиганство) предшествуют семейные конфликты. Те, кто состоит сейчас на профилактическом учете в органах внутренних дел с пометкой «семейный дебошир», «алкоголик», «наркоман» представляют потенциальную опасность в первую очередь тем, кто живет с ними рядом.

Международное сообщество, осознавая всю остроту проблемы насилия в семье, пытается выработать единую систему предотвращения семейного насилия и защиты его жертв. Республика Казахстан 29 июля 1998 года ратифицировала Конвенцию о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. Была создана рабочая группа, куда вошли представители неправительственных, международных организаций и государственные служащие высокого ранга. Был проведен анализ основных нормативных правовых актов Республики Казахстан, каса-

ющихся интересов и прав женщин и имеющих отношение к вопросам, затрагиваемых в Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин.

В настоящее время в Казахстане проводится активная деятельность по улучшению положения женщин в обществе. Одним из них, является борьба с насилием, проявляемом в отношении женщин.

На сегодня, группой по защите женщин от насилия проделана определенная работа, направленная на пресечение и профилактику преступлений, совершенных в отношении женщин. Так, за 12 месяцев 2008 года на территории Костанайской области всего зарегистрировано 2504 преступлений совершенных в отношении женщин, без учета краж чужого имущества (ст. 175 УК РК - 1271) - 870, против 1187 преступлений за аналогичный период прошлого года. Количество преступлений снизилось на – 26,7 %.

В результате своевременно организованных и проведенных мероприятий удалось добиться снижения количества преступлений, таких как умышленное причинение тяжкого вреда здоровью (ст. 103 УК РК) на – 42,4% (с 33 до 19), изнасилование (ст. 120 УК РК) на – 4,5% (с 74 до 71), насильственные действия сексуального характера (ст. 121 УК РК) на -7,1% (с 14 до 13), умышленное причинение средней тяжести вреда здоровью (ст. 104 УК РК) на –9,5% (с 42 до 38), грабеж (ст. 178 УК РК) на –26,9 % (с 360 до 263), мошенничество (ст. 177 УК РК) на –51,6% (с 254 до 123). Снизилось количество преступлений, совершенных в сфере семейно-бытовых отношений на – 57,1% (с 133 до 57).

Основными причинами совершения указанных преступлений является неблагополучная обстановка в семье, бытовая необустроенность, и как следствие, появление на этой почве конфликтных ситуаций, возникновение неприязненных отношений друг к другу; пренебрежительное отношение подозреваемого к женщинам, чувство морального и физического превосходства над ними, материальная зависимость потерпевшей от подозреваемого. Немаловажной причиной, способствующей совершению преступлений в отношении женщин, является совместное употребление спиртных напитков.

Так, 17.11.2008 года в 21-00 часов в г. Житикара, гр-н М., 1974 г.р., находясь в состоянии алкогольного опьянении, в ходе возникшей ссоры, задушил свою мать, гр-ку А., 1952 г.р.

Необходимо заметить, что большинство уличных преступлений было совершено в позднее время, в местах с наименьшим освещением, что говорит о том, что женщины легкомысленно передвигаются без сопровождения родных и близких.

27.11.2008 года в 05-30 часов по ул. Абая, г. Костанае в сауне не установленные лица применяя насилие, открыто похитили DVD плеер «Арика», без документов. Сумма ущерба 5000 тенге. В ходе ОРМ установлены гр. В., 1991 г.р., С , 1989 г.р., Л. 1990 г.р., подписка о невыезде.

В большинстве случаев лицами, совершающими грабежи и хулиганства в отношении женщин, являются случайные знакомые или неизвестные потерпевшим граждане.

21.11.2008 года в 11-50 часов в здании абонентского отдела социального сервиса г. Житикара гр-н П. путем обмана, злоупотребляя доверием, завладел сотовым телефоном «Нокия», принадлежащий гр-ке Т.

В ходе отработки жилого массива во время встреч с населением сотрудниками ОВД проводились беседы об ответственности родителей за воспитание детей, о воздействии сцен бытового насилия на детей, об ответственности за причинение тяжких телесных повреждений и других видов преступлений. В целях предупреждения и пресечения насилия в отношении женщин, сотрудниками ГЗЖН регулярно проводится информационная, образовательная и воспитательная работа среди взрослого и подросткового населения по изменению негативных стереотипов, основанных на превосходстве одного пола над другим.

С целью повышения эффективности индивидуально-профилактической работы участковых инспекторов полиции органов внутренних дел на 2007-2008 годы год совместно с неправительственными организациями и комиссией по делам семьи и гендерной политики проводятся индивидуально-профилактические мероприятия, с целью профилактики преступлений, совершенных в сфере быта. На проведение индивидуально-профилактического мероприятия и социального патронажа неблагополучных семей были задействованы УИП, ГДН и ГЗЖН ГОРОВД области, проверены лица подверженные воздействию бытового насилия, неблагополучные семья, и состоящие на профилактических учетах (семейные дебоширы, страдающие алкоголизмом, ранее судимые). Выявлены и поставлены на учет 2653 - семейных дебоширов и 1339- алкоголиков, 454 – наркоманов, проверке по месту жительства было подвергнуто 8927 лиц, состоящих на учёте в ГОРОВД.

Совместно с подразделениями УКП, УБН во время оперативно-профилактических мероприятий проводятся рейдовые отработки в школах, Вузах, колледжах, дискотеках, барах, ресторанах, гостиницах с целью выявления лиц, занимающихся проституцией, распространением наркотических веществ с постановкой их на профилактический учет. На территории области проведено более 20 рейдовых мероприятий в увесе-

лительных заведениях, гостиницах и саунах. На учете в УИТС ДВД области состоит 382 лица, проходящих по категории учета «проститутка» (за отчетный период поставлено на учет 24 лица).

За истекший период сотрудниками подразделений по борьбе с насилием в отношении женщин рассмотрено - 992 жалоб и заявлений, ущемляющих права женщин, по которым выявлено фактов насилия в отношении женщин сотрудниками ГЗЖН – 970, в том числе, возбуждено уголовных дел -2, отказано в возбуждении уголовного дела – 429 и рассмотрено в административном порядке - 539.

Налажены партнерские отношения с комиссией по делам женщин и семейно-демографической политике, международными женскими и неправительственными организациями, Кризисным центром для женщин и детей пострадавших от насилия. Повсеместно проводятся круглые столы, обучающие семинары, встречи с неработающими женщинами и жертвами насилия с целью обучения правовым и психологическим мерам защиты от агрессора. Юристы и психологи в районах области проводят консультации и тренинги.

Сотрудниками ГЗЖН ГОРОВД совместно с неправительственными организациями по проблемам бытового насилия проведено 57 круглых столов, 19 семинаров, 12 тренингов, 7 акций, 3 интернет-конференций, 5 материалов размещено на сайте ДВД области. Проведено 561 встреч в учебных заведениях и 173 - в иных учреждениях и организациях. Приняло участие в исследовании по проблеме бытового насилия среди женщин – 1052 человек.

В Республики Казахстан специального закона о предотвращении насилия в семье пока еще нет, но разработан проект Закона и в будущем ожидает его подписание. Основной смысл большинства положений всех появлявшихся законопроектов – профилактика и предупреждение. В Законе оговорен порядок работы государственной системы социальных служб, центров, а также механизм действия «охранных ордеров».

Консультант из Швеции в ходе проведения семинара «Гендер и мужчины Виммерстрон Горан говорит, «С принятием Закона о бытовом насилии, естественно изменится отношение к жертвам насилия… Суды смогут временно ограничивать взаимоотношения агрессора и жертвы, что послужит одним из мощных аспектов правовой защиты женщин… Кроме того, должно быть развито небезразличное отношение к жертвам насилия. Практически все агрессоры уверено утверждают, что причиняя насилие женщине они применяют примерно 30% своей силы, при этом какой-либо вред здоровью, даже если он будет в состоянии аффекта по их мнению незначителен… Необходимо ОВД совместно с неправитель-

ственным организациями, государственными учреждениями и кризисным центром работать как с жертвой так и агрессором»…

Что такое домашнее насилие?

Если в целом насилие можно определить как действие, причиняющее физические страдания или ущерб другому лицу, то в домашнем насилии четко обозначены источник и точка приложения этого действия - семья. То есть в роли носителя зла и его жертвы выступают самые близкие люди – супруги (в том, числе как бывшие, так и потенциальные - те, кто еще только собираются пожениться).

Одни исследователи определяют домашнее насилие как эмоциональное или физическое оскорбление или угрозу физического оскорбления внутри семьи, другие как физическое и сексуальное оскорбление на фоне мощного психологического давления. Проще говоря – это повторяющийся с увеличением частоты цикл физического, сексуального, словестного, эмоционального и экономического оскорбления с целью контроля, запугивания, внушения чувства страха. Но это все теория. В жизни же с домашнем насилием – не у себя в семье, так в семьях родственников, знакомых, соседей, сослуживцев - сталкивается каждый. Кроме того, домашнее насилие отличается от ссоры или конфликта методичностью и повторяемостью актов агрессии, где каждый последующий акт интенсивнее предыдущего.

Виды домашнего насилия

- прямое физическое насилие (избиение, изнасилование, пытки или просто дал пощечину, или толкнул);
- изоляция и лишение свободы передвижения (не встречайся с подругами, а также постоянный контроль – что делать, куда пошла, с кем встречается);
- эмоциональное насилие (создание в семье тяжелого психологического климата, грубость, упреки и окорбления);
- сексуальное насилие (принуждение к сексуальным отношениям);
- манипулирование детьми (“плохая мать – глупая, недостойная уважения”);
- угрозы (отнять детей, покончить с собой, убить ее, изуродовать...);
- запугивание – жестами, действиями (муж швыряет предметы, бьет посуду);
- понуждение к самоубийству (“если бы не ты, как всем было бы хорошо”);
- экономичское насилие (муж не позволяет жене работать, или забирает у нее все деньги, вынуждая просить на все расходы у него).

Почему женщина не уходит?

Есть множество причин, мешающих женщин уйти от обидчика. Жилищные проблемы, экономическая, эмоциональная привязанность к мужу. Ну и конечно же множество внутренних, психологических причин. Женщина может думать, что «так или иначе, насилие присутствует во всех семьях и во всех отношениях», «она одинока и нигде не сможет найти помощи», «он еще может измениться», «она боится, что он заберет детей», «детям нужен отец» и т.д. Женщина – жертва может назвать множество причин, которые заставляют делить кров с тем, кто ее бьет. Но очень часто ей трудно, почти невозможно понять, что отношения эти совершенно бесперспективны. Жить в ситуации домашнего насилия можно – так живут многие. Но чем все это кончится?

К чему приводит пребывание в ситуации домашнего насилия?

Женщины, подвергающиеся насилию со стороны мужа или партнера, живут в постоянном страхе и напряжении. Они способны выдержать очень многое – систематические избиения и скандалы, издевательства и унижения, моральный террор и социальную изоляцию. Но все это приводит к отклонениям в физическом и психологическом состоянии: головные боли, боли в спине, бессонница, депрессия, замкнутость, депрессия, повышенная мнительность и тревожность.

Кто может помочь жертвам домашнего насилия?

При всем нежелании женщины выносить сор из избы и убежденности, что свои домашние проблемы надо решать самой, не вмешивая посторонних, помощь в ситуации домашнего насилия может прийти только извне. Сами утопающие здесь бессильны. В г. Костанае есть кризисный центр для женщин и детей пострадавших от насилия, как правило имеет телефон доверия (8-7142- 22-65-32). Консультант-психолог поможет вам успокоится, реально оценить, что происходит, и избежать непоправимого, вместе с ним вы решите, как вести себя и что делать, чтобы сохранить достоинство, а очень часто и жизнь – свою и своих детей.

В индивидуальном порядке оказываются и юридические консультации проводимые сотрудником ГЗЖН УОБ ДВД.

ПРОБЛЕМЫ… Зачастую женщины-жертвы насилия не обращаются в правоохранительные органы по основной причине не желая давать показания против человека, с которым связала жизнь (мужа, партнера). Кроме того, слишком часто женщина, находясь в сильной зависимости от обидчика как в материальной (физической, жилищной и экономической), так и в психологической (Молчи, а то хуже будет!). Множество дел, возбужденных по факту избиения жены мужем, прекращаются в связи с тем, что женщина забирает заявление – либо в правду помирилась (прав-

да на долго ли), либо испугалась угроз с его стороны, либо поняла – все равно ей с ним жить, никуда не денешься, либо пожалела - мужа-то в тюрьму сажать, не по-людски как-то!

С течением времени многое меняется. Осознав ценность человека как личности, а не как функции (добытчика, работника, война – для мужчины, матери, кухарки, любовницы, украшение интерьера – для женщины), общество не должно мириться с насилием в семье. Сегодня очевидно, что это не только одно из проявлений исторически сложившихся неравных отношений между мужчинами и женщинами, но и не что иное, как нарушение прав человека, то есть не частное дело проблемной семьи, а вопрос, требующий вмешательства на государственном уровне.

Перспективы

- проведение активной профилактической работы сотрудников правоохранительных органов с жертвами насилия, лицами состоящими на профилактических учетах и асоциальными подростками;
- проведение мероприятий, направленные на обучение и воспитание населения правовой, психологической и нравственной культуре;
- вовлечение мужчин в проблематику домашнего насилия, в части ее профилактики;
- введение спецкурсов «Обучение подростков ненасильственному поведению», направленные на воспитание подрастающего поколения в вопросах семейной жизни, гендерного воспитания и культуры;
- создание родительского университета, для получения информационной поддержки в решении семейных проблем, с оказанием юридической и психологической помощи;
- создание социальных приютов, для проведения коррекционных работ с неблагополучными семьями, которые являются асоциальным потенциалом области.

Комментарии к законопроекту: повышение эффективности взаимодействия государственных органов и неправительственных организаций в сфере профилактики бытового насилия

Орлова Алина Геннадьевна,
директор ОО «Центр поддержки женщин», г. Петропавловск

ОЮЛ «Союз кризисных центров» на протяжении 7 лет лоббирует принятие законопроекта «О противодействии бытовому насилию», проводит разъяснительную работу среди населения.

Членами Союза была проведена правовая экспертиза проекта Закона Республики Казахстан:

1. Изменить название закона «О предупреждении и пресечении бытового насилия», т.к. *название закона не соответствует содержанию. Предупреждение и пресечение бытового насилия – это именно то, что предусматривает закон. А противодействие – это препятствие действию.*

Статья 1 п.п 2.

Формулировка дефиниции «бытовое насилие» не охватывает все виды бытового насилия, что может повлечь на практике ограниченность в защите лиц, страдающих от бытового насилия. Поэтому необходимо внести: «бытовое насилие - умышленные противоправные действия одних субъектов семейно-бытовых отношений в отношении других, которые причиняют или могут причинить физический, сексуальный, психологический или экономический ущерб или страдания, а также угроза совершения таких действий».

Статья 1 п.п 3

Определение семейно-бытовых отношений не охватывает в полной мере всех субъектов бытового насилия. По данной причине мы предлагаем следующее определение: «семейно-бытовые отношения – круг отношений между членами семьи: супругами, родителями и детьми (усыновителями и усыновленными), между другими родственниками и иными лицами (бывшими супругами, лицами, состоящими в близких отношениях, либо состоящими в фактических брачных отношениях и проживающих совместно)»

Статья 1 п.п 4

организации по оказанию помощи – некоммерческие организации, за исключением государственных учреждений, которые на безвозмездной основе оказывают консультативно психологическую и юридическую помощь пострадавшим от бытового насилия и членов их семьи, а также проводят психокоррекционные программы с лицами, совершившими бытовое насилие

Статья 11

Законопроект предполагает деятельность организаций по оказанию помощи - как в форме государственных, так и общественных за счет собственных средств. Данная деятельность направлена

- на оказание действенной помощи пострадавшим,
- изменение отношения общества к проблеме насилия,
- деятельность телефонов доверия,

- консультаций психолога, юриста,
- услуги приюта.

Для эффективной деятельности организаций необходимо выделение финансовых ассигнований из государственного, местных бюджетов. На данный момент не предусмотрен порядок финансирования (возмещения расходов) перечисленных услуг некоммерческих организаций.

Поскольку данная деятельность признается государством социально значимой, а также целесообразность ее выполнения именно некоммерческими организациями, то государство должно предусмотреть механизмы финансирования и средства на эту деятельность. Некоммерческие организации, не имея средств на осуществление деятельности, не смогут выполнять возложенные на них обязанности.

Статья 12. Официальное предупреждение о недопустимости совершения бытового насилия.

Слова «при малозначительности вреда» исключить. Правонарушения, связанные с бытовым насилием, не могут быть малозначительными, поскольку всегда являются правонарушениями против личности человека. А личность, ее права и достоинство являются высшей ценностью в государстве.

Перечислить условия, при которых административное или уголовное наказание может быть заменено или включать предупреждение о недопустимости совершения бытового насилия. Это могут быть

- Совершение правонарушения впервые;
- Просьба жертвы бытового насилия;
- Личные качества нарушителя и ходатайства с места работы, учебы;
- Отсутствуют права и обязанности, пострадавших от бытового насилия и гарантии их осуществления;
- В целом, законопроект сведен к установлению профилактического контроля.
- В законопроекте мы не увидели реальных обязательств по осуществлению данного контроля органами внутренних дел, все заканчивается регулярной явкой нарушителя в органы внутренних дел, что проблемы решить не может;
- Следующим этапом в законотворческом процессе должна стать разработка законопроекта «О пресечение бытового насилия и оказания помощи жертвам», который бы предусматривал более жёсткий механизм наказания за совершения бытового насилия и оказания помощи жертвам бытового насилия в реинтеграции и социальной адаптации.

Официальное предупреждение и профилактический контроль как мера по противодействию бытовому насилию

Абылгазина Айгуль Малгаждаровна,
майор полиции
старший инспектор группы по защите
женщин от насилия управления
общественной безопасности
Департамента внутренних дел
Восточно-Казахстанской области.

Уважаемые участники, я приветствую вас в городе Алматы, в одном из активных центров общественно-политической и культурной жизни республики. Прежде чем приступить к теме своего доклада, разрешите выразить свое мнение, о том, что, организаторы этой научно- практической конференции заслуживают благодарности за предоставленную всем нам возможность участвовать в ее работе.

Все чем живет Казахстан, неразрывно связано с женщиной, с ее благополучием в семье, на работе, в обществе. За годы независимости Казахстана возросла гражданская активность женщин, стало возможным политическое и экономическое продвижение женщин, улучшение здоровья женщин и их семей, а также искоренение насилия в отношении женщин. Осознание казахстанским обществом необходимости решения проблем по обеспечению безопасности женщин является свидетельством его взросления, причем не только государственного, но и гражданского. Стало заметно, что сегодня в Казахстане проводится активная деятельность по различным аспектам улучшения положения женщин в обществе. Одним из них является борьба с насилием, проявленным в отношении женщин. Но несмотря на принимаемые государством меры, насилие все еще широко распространено в практике обыденной жизни. К сожалению, оно настолько привычно, что многие и не считают насилие насилием, поскольку это выглядит нормой.

В настоящее время важно, чтобы казахстанцы поняли, что домашнее насилие- это одна из причин, обуславливающих многие социальные болезни современного общества: социальное сиротство, безнадзорность и беспризорность, подростковую преступность, алкоголизм и наркоманию. Многолетний опыт работы с различными категориями населения по проблеме насилия показывает, что, как правило, будущие домашние тираны и их жертвы вырастают в семьях, где практикуются насильственные акты со стороны родных. Больно смотреть, как разрушается

семья, падают семейные устои, и семья из теплого и любящего места превращается в место, таящее опасность и угрозу. Проблема предотвращения насилия в семье, безопасность семьи, как ячейки общества, равно как и безопасность каждого члена этой семьи стоят в приоритетах государственной политики.

Как искоренить насилие в сфере семейно-бытовых отношений, как научить людей предотвратить, а при необходимости и защитить себя от него, кому довериться и кого позвать на помощь, как преодолеть препятствия, мешающих женщине начать судебный процесс в отношении обидчика супруга или другого лица, с которым она связана близкими отношениями? Для решения таких непростых вопросов, созданы подразделения по защите женщин от насилия, являющиеся структурными единицами общественной безопасности органов внутренних дел Республики Казахстан. Деятельность подразделений по защите женщин от насилия строится в соответствии с принципами законности, гласности, уважения конституционных прав и свобод личности, на основе Стратегии гендерного равенства в Республике Казахстан, во взаимодействии с Национальной комиссией по делам семьи и женщин при Президенте Республики Казахстан, органами социальной защиты населения, правоохранительными, государственными органами и общественными объединениями. Сотрудники подразделений по защите женщин от насилия призваны уберечь женщин от физического, сексуального, психологического и экономического насилия, оказать населению правовую помощь в вопросах предупреждения и пресечения фактов насилия, анализировать и обобщать сведения о насилии в отношении женщин.

Кроме специальной технологии работы со случаями насилия в семье полицейские используют в своей нелегкой работе профессионализм и решительность, оптимизм и трудолюбие, целеустремленность и активную жизненную позицию, милосердие и сострадание, доброту и мудрость. В работе с женщинами жертвами насилия важно показать им пути к кардинальному изменению своей жизни к лучшему. В работе с мужчинами, инициаторами насилия, главное довести до их понимания, что можно решить проблему путем позитивных выходов из ситуации. Насилие в семейных отношениях - это приобретенный навык в силу ряда причин, а значит, можно научиться, не применять его, постичь новые навыки. Каждый мужчина желает, чтобы его женщина действительно была достойна его стараний и приложенных им усилий. Каждая женщина хочет жить в гармонии с самой собой, с внешним миром людей и событий, с внутренним миром, с мужем, детьми. В подразделениях по

защите женщин от насилия помогут разобраться в себе, преодолеть жизненно важные проблемы и принять правильное решение.

Граждане Республики Казахстан живут в период кризисных явлений. Начиная с Администрации Президента, Правительства, депутатов Мажилиса и заканчивая общественными и неправительственными организациями, все - направляют свои усилия не только на преодоление трудностей и проблем, связанных с влиянием нестабильности мировых финансовых и товарных рынков на экономику и производство в нашей республике, но и на общественную стабильность в стране.

Министерством внутренних дел Республики Казахстан совместно с Национальной комиссией по делам семьи и гендерной политики был разработан и направлен на рассмотрение Правительства проект Закона «О противодействии бытовому насилию». Основной целью разработанного проекта является обеспечение защиты конституционных прав и свобод и интересов Человека и гражданина в сфере семейно-бытовых отношений. По сути, это первый гендерный закон в стране. Он был разработан на основе модельного законодательства по бытовому насилию, рекомендованного экономическим и социальным советом ООН. Также во внимание брался законодательный опыт как европейских стран, так и стран СНГ.

Проект закона определяет правовые основы осуществления деятельности государственных органов и некоммерческих организаций по предупреждению и пресечению бытового насилия. Особенностью проекта является, то, что в нем предусмотрен комплекс правовых мер противодействия фактам насилия в быту. В законопроекте раскрыто содержание сферы семейно-бытовых отношений, определены компетенции субъектов, осуществляющих противодействие бытовому насилию, а также определены профилактические меры, применяемые в отношении лица, совершившего подобное правонарушение. В качестве субъектов, осуществляющих противодействие бытовому насилию, впервые на законодательном уровне выделяются организации по оказанию помощи, которые будут оказывать консультативно- психологическую и юридическую помощь пострадавшим от бытового насилия, а также проводить психокоррекционные программы с лицами, совершившими бытовое насилие.

В проекте закона впервые определено понятие “бытовое насилие” и его формы - физическое, экономическое и сексуальное. Определен круг участников семейно-бытовых отношений, на которых распространяется действие закона - это близкие родственники, лица, состоящие в неофициальном браке, совместно проживающие родственники, а также опекуны и попечители.

Но дабы оправдать название законопроекта, в нормативно-правовой акт вводится такое понятие, как профилактический контроль. То есть если муж дебошир поколотил свою жену, то на первый раз он получит от сотрудников правоохранительных органов официальное предупреждение. При повторном случае драчуна оштрафуют, возьмут на профилактический учет сроком от 3 месяцев до 1 года и, по решению суда, предпишут определенные ограничения. Дебошир под страхом уголовного наказания не имеет права разыскивать, преследовать пострадавших от бытового насилия, а также общаться с ними вопреки их воле, совместно проживать в течение пяти дней, независимо от того, кто владеет собственностью, посещать их и членов их семьи при раздельном проживании, вести с ними телефонные переговоры, единолично пользоваться и распоряжаться совместным имуществом, приобретать и использовать огнестрельные и другие виды оружия на период действия профилактического контроля. Одновременно судом может быть установлена обязанность посещать психокоррекционные программы, а также оплатить расходы пострадавшего на лечение, консультирование или пребывание в организациях оказания помощи.

Однако остается непонятным, каким образом будет защищена жертва, пока над обидчиком будет идти разбирательство в суде. Ведь он все это время будет на свободе и в отношении него еще не будет установлен профилактический контроль. Депутаты предлагают устранить данный пробел и наделить органы полиции правами оперативного воздействия. К примеру, согласно тем же международным пактам тут же, на месте происшествия, выдавать чрезвычайный временный ордер, содержащий многие запреты, в том числе немедленно покинуть дом и не контактировать с пострадавшим до решения суда. Подобные временные запреты содержат аналогичные законы в Кыргызстане и на Украине.

Президент Н.Назарбаев в Послании народу Казахстана в 2008 г., отмечает, что «приоритетной целью в этой сфере должно стать предупреждение и профилактика правонарушений, а не карательные действия». Хотя, исцеление от насилия- процесс всей жизни, жертвы семейно-бытового насилия должны иметь реальную правовую защиту уже «сегодня» и, хочется надеяться, что скоро наступит время действенного подхода, когда преднамеренное поведение совершивших бытовое насилие, должно приводить к неизбежности наказания. Такая ситуация требует незамедлительного повышения качества и содержания профилактической и воспитательной работы во всех образовательных учреждениях, в школах, колледжах, вузах, детских и молодежных объединениях, орга-

низациях и группах. Необходимо в больших количествах издавать справочные пособия — памятки для жертв, подвергшихся насилию в быту. Они должны знать, что делать, как поступать, куда обратиться. В этих пособиях должна содержаться информация о действиях полицейского, прибывшего по вызову или когда к нему обратились за помощью. В школьные образовательные программы должны быть включены курсы, в которых будет рассказываться о домашнем насилии.

Существует проблема нехватки квалифицированных специалистов, в том числе и среди полицейских. Одна из причин этого — проблема не считалась важной.

Организаторы работы по борьбе с насилием в быту должны соответствовать следующим требованиям: они не должны жить в семьях, где осуществляется домашнее насилие, не пить, не употреблять наркотики; обязательным условием должно быть прохождение тренинга. При выработке концепции борьбы с насилием в быту следует предусмотреть: безопасность жертвы; ответственность обидчика; проведение просветительских программ в рамках общества; следует учитывать особенности тех, с кем проводится работа.

Объединениях, организациях и группах. Бытовые отношения современного человека, являясь одним из основных форм общественной жизни, играют все более важную роль в развитии гармоничной личности и также могут быть отягощены кризисными явлениями в обществе. Качество этих отношений зависят от степени удовлетворенности граждан важными жизненными материальными и духовными потребностями, способствующими росту культуры взаимоотношений людей, раскрытию позитивного потенциала личности человека.

Думается, что реализация закона «О противодействии бытовому насилию» потребует разработки также и комплекса мер по оказанию соответствующей социально-правовой, медико-технологической и социально-педагогической поддержки и помощи семье, детям, подросткам, молодежи.

Резюмируя вышеизложенное, хочется надеяться, все предложения и рекомендации принятые и услышанные здесь на конференции - станут основой для дальнейшей работы по формированию и совершенствованию нормативной и правовой базы системы управления профилактикой правонарушений и противодействия бытовому насилию. Они призваны оздоровить межгрупповые и межличностные отношения и содействовать дальнейшему стабильному поступательному развитию казахстанского общества.

Укрепление гражданского общества как ключ к мобилизации внутренних резервов женщин: интегрированный проект по борьбе против домашнего насилия и продвижение женской самозанятости в калининградской области Российской Федерации

(из опыта работы по профилактике домашнего насилия и оказанию помощи женщинам-жертвам домашнего насилия)

Воронцова Нина Николаевна
директор ОГУСО «Центр социальной помощи семье и детям в г. Калининграде», г. Калининград, Россия

2004-2005 г.г. работая по программе оказания помощи женщинам, находящимся в кризисной ситуации, была выявлена проблема - домашнее насилие в отношении женщин и несовершеннолетних.

Насилие проявлялось в различных формах:

- экономическое,
- физическое,
- моральное (психологическое),
- сексуальное.

Причем необходимо отметить: насилие в отношении женщин совершалось как со стороны мужа (партнера) так и других родственников, взрослых детей.

Справедливости ради надо сказать, что были случаи насилия и в отношении мужчин.

Исследования показали и другую сторону ситуации: общество домашнее насилие воспринимало как «ссору между домашними» Представители СМИ об этом говорили «Милые бранятся только тешатся».

Одной из серьезных, и закрытых проблем современного общества является проблема насилия в семье. Согласно данным Аналитического центра Госдумы России, насилие в семье в различных своих формах приобрело значительные масштабы: в семье совершается 30-40% всех тяжких насильственных преступлений.

70% всех жертв тяжких насильственных посягательств, совершенных в семье - женщины и дети.

Выделение насилия в семье в самостоятельную социальную проблему свидетельствует об ее актуальности, необходимости разработки системы профилактических и коррекционных мер, направленных на ее разрешение.

Учитывая серьезность данной проблемы, специалисты учреждений социального обслуживания ищут и находят новые формы работы по предупреждению домашнего насилия и оказанию помощи женщинам, находящимся в кризисной ситуации или подвергшимся домашнему насилию.

И в 2006 году специалисты Центра совместно с НП «Звезда надежды» приступили к реализации программы (это был международный проект, поддерживаемый ЕС- Италия) и фактически состоял из двух подпрограмм:

«Укрепление гражданского общества как ключ к мобилизации внутренних резервов женщин»; и далее «…интегрированный проект по борьбе против домашнего насилия и продвижение женской самостоятельности в Калининградской области»

Уже из темы самого проекта видны несколько целевых групп:

- женщины и несовершеннолетние, подвергшиеся домашнему насилию;
- женщины, прошедшие курс реабилитации и готовые заниматься в Бизнес-инкубаторе «Твое время»;
- гражданское общество Калининградской области;

Были определены цели, задачи и основные мероприятия по решению проблемы домашнего насилия, его профилактике.

Цели проекта:

- изменить отношение гражданского общества к проблеме насилия в семье;
- способствовать уменьшению количества женщин, страдающих от домашнего насилия;
- использовать современные реабилитационные технологии, разработанные в странах ЕС;
- обучить группу активистов общественных организаций и социальных работников партнерских учреждений распознавать случаи домашнего насилия и оказывать помощь женщинам, жертвам насилия;
- обучить группу женщин, преодолевших кризис, основам самозанятости и предпринимательства.

Задачи проекта:

- создание скоординированной системы работы с женщинами на основе взаимодействия учреждений различных ведомств и общественных организаций;
- подготовка специалистов, работающих с женщинами-жертвами насилия;
- адаптация реабилитационных технологий, предложенных экспертами ЕС, применительно к местным условиям;

- организация и проведение кампании повышения осведомленности о проблемах домашнего насилия в Калининградской области.

Исходя из поставленных задач, основные усилия были направлены на:

- создание системы работы с женщинами, пострадавшими от домашнего насилия в г. Калининграде и Калининградской области, в основе которой - взаимодействие учреждений различного ведомственного подчинения;
- подготовку персонала, непосредственно работающего с женщинами, жертвами насилия, через тренинговую систему;
- разработку и адаптацию реабилитационных технологий применительно к местным условиям;
- организацию и проведение кампании осведомленности с целью изменения ситуации в Калининградской области.

Одно, на наш взгляд, из основных направлений работы Центра, было установление сети социальных партнеров, которая проводилась по инновационной технологии (ранее разработанной специалистами центра) – это технология межведомственного взаимодействия (она представлена в Приложении №1 «Социальные партнёры»).

Полтора года работы над проектом укрепили потенциал, **расширили сеть социального партнерства.** Если в начале реализации проекта были установлены деловые контакты с 19-ю партнерами г. Калининграда и Калининградской области, то в конце проекта их численность достигла 101.

В ходе реализации проекта, при поддержке Центра и НП «Звезда надежды» были созданы три общественные организации, ставившие целью оказание помощи женщинам, пострадавшим от домашнего насилия.

Были ли на данном этапе проблемы в работе. Да! Однозначно, да!

Учитывая менталитет российской женщины, да наверняка любой из нас, живущей по принципу «сор из избы не выносить», было необходимо провести кампанию повышения осведомленности среди населения.

Выполнить поставленные в проекте цели и задачи оказалось достаточно сложно без поддержки общественности и СМИ. Поэтому за достаточно короткие сроки была организована и проведена **кампания повышения осведомленности**, позволившая сделать так, чтобы женщина знала куда пойти, где ей помогут, что делать в ситуации насилия, какие законы стоят на защите её прав.

Важнейшим итогом кампании повышения осведомленности является:

- отношение гражданского общества к проблеме насилия в семье приобретает правовые аспекты;
- в средствах массовой информации Калининградской области впервые стала активно, профессионально и системно освещаться проблема домашнего насилия.

Использованы в работе различные формы и методы:

- проведена пресс конференция с участием представителей СМИ, общественных организаций, органов исполнительной власти, самих женщин;
- выпущены тысячи листовок, буклетов и основным слоганом на листовках были слова « Ты рождена для счастья»;
- в автобусах и публичных местах расклеивались постеры с советами психологов, информация о расположении пунктов первичного обращения женщин, кризисном центре.

В результате кампании число женщин, пострадавших от насилия и обратившихся за помощью составило 1500 за 2007 год.

Параллельно с проведением кампании осведомленности и обучением специалистов проводилась большая **работа по организации пунктов первичного приема женщин**, основная цель которых – предоставить женщине безопасное место, где она могла бы рассказать о своей проблеме, дать согласие сотрудничать на основе полной добровольности, а также – получить необходимую психосоциальную и правовую помощь.

Учитывая особенность работы с женщинами, пережившими насилие, важное внимание было уделено подготовке специалистов-операторов пунктов первичного приема из числа активистов общественных объединений и социальных работников государственных учреждений. (Поэтапная работа по организации пунктов первичного приема женщин представлена в Приложении №2 «Принципиальная схема»).

Механизм взаимодействия с органами внутренних дел:

- заключение договора с УВД по Калининградской области с определением функций и полномочий сторон;
- обучение участковых милиционеров методам работы с жертвами насилия;
- обеспечение информационным материалом о пунктах и предоставляемых услугах (листовки, буклеты, визитки и др.);
- совместное проведение мероприятий по правовой защите женщин, переживающих домашнее насилие;
- совместная профилактическая работа по предупреждению бытового насилия;

- обмен информацией о жертвах насилия и проделанной работе между партнёрами.

Особое внимание было уделено организации взаимодействия с органами внутренних дел.

Совместно с администрациями муниципальных образований были подготовлены помещения и необходимая документация, сформирована команда специалистов, состоящая из оператора, социального работника, психолога, юриста, врача, участкового инспектора милиции. Был составлен график работы этих специалистов и определены должностные обязанности. Разработана Модель совместной работы специалистов и социальных партнеров.

Всего были открыты и действовали 6 пунктов первичного приема: 3–в г. Калининграде, 3 – в городах области.

Модель оказания помощи, включила в себя индивидуальную комплексную реабилитационную и профилактическую помощь женщинам и их детям–жертвам насилия. Там, где это возможно, технологии работы направлены на восстановление жизнедеятельности семьи. В остальных случаях – на оказание экстренной помощи женщине и детям. Особое внимание было уделено взаимодействию с органами ОВД, что позволило оперативно и профессионально решать многие вопросы.

Все что касалось организационно – административных вопросов реализации проекта решение принимал руководитель, координационный совет: были заключены дополнительные договоры с муниципалитетами, управлениями образования, здравоохранения, общественными организациями, правоохранительными органами.

А вот что касалось непосредственно работы с женщиной (основываясь на принципе конфиденциальности), решение принимала она: возможно, ли участие той или иной организации, либо специалиста в оказании ей помощи.

Всего в 6 пунктах первичного приема оказана помощь более 1,5 тысячам женщин, находящимся в кризисной ситуации, в том числе 1235 женщин, являющихся жертвами домашнего насилия, получили комплексную помощь и прошли курс социально-психологической реабилитации. Если говорить о видах помощи, оказанной этим женщинам, то достаточно сказать, что 30,6 % от общего их количества получили квалифицированную помощь юриста по вопросам Гражданского и Жилищного законодательства; 12 % от общего числа обратившихся женщин получили медицинскую помощь. Частично решена проблема предоставления убежища.

В системе помощи женщинам ключевым партнером является **Областной Кризисный Центр помощи женщинам,** куда для прохождения стационарного курса реабилитации из всех пунктов первичного приема при содействии органов социальной защиты было направлено 135 женщин, которым по разным причинам необходима была стационарная реабилитация, большинство из них – с детьми. (см. Приложение №3 «Результаты работы пунктов первичного приема»).

Изучение жизненных ситуаций и психологического состояния женщин, подвергшихся насилию, показало, что многие из них страдают от чувства беспомощности, страха перед будущим. Эти женщины, как правило, материально зависимы и имеют низкую самооценку. В связи с этим мне хотелось бы остановиться на таком важном направлении проекта как **Бизнес-инкубатор,** основная цель которого – оказать помощь женщинам, прошедшим курс реабилитации и вышедшим из кризиса, в получении необходимых знаний для занятий предпринимательством, овладении новой профессией, тем самым содействовать социально-профессиональному самоопределению женщин, подвергшихся насилию. Продолжительность обучения в нем – до 4-х месяцев по 80-часовой программе.

Специалистами Центра, совместно с НП «Звезда надежды», разработана Модель работы Бизнес-инкубатора «Твое время», включающая в себя три направления:

- самозанятость – собственный бизнес;
- результативное трудоустройство;
- специальное обучение (переобучение по специальности «швея»).

Результаты работы Бизнес-инкубатора показали следующее:

37 женщин прошли курс подготовки, включающий в себя значения, необходимые для работы в сфере малого предпринимательства;

18 из них чувствуют себя достаточно уверенными для открытия собственного дела;

9 женщин открыли собственное дело;

10 женщин устроены на работу, обеспечившую экономическую самостоятельность.

Специалисты ОГУСО «Центр социальной помощи семье и детям в г. Калининграде» и наши партнёры и после окончания проекта продолжают работать по профилактике насилия в семье и оказанию помощи пострадавшим от различных форм домашнего насилия. Существенно снижает эффективность работы недостаточная проработка законодательной базы для борьбы с домашним насилием.

Кризисные центры как специализированная служба помощи, жертвам бытового насилия

Назигуль Маташевна Ахметкалиева,
директор ОО «Центр развития и адаптации
«Феникс» г. Усть-Каменогорск

«Если мы хотим быть высокоморальным обществом, мы должны усилить ответственность супругов друг перед другом, а главное – перед детьми. Когда родители заботятся о детях, повзрослевшие дети - о своих престарелых родителях, когда женщина пользуется уважением в семье и обществе - можно быть спокойным за нашу страну. Эти принципы всегда были присуще казахстанскому народу, их надо возродить».

Президент РК Н.А. Назарбаев «Казахстан - 2030».

Кризисные центры в Казахстане: проблемы и пути решения задач.

Кризисный центр – это организация, которая работает над решением проблем насилия в отношении женщин и детей, включая физические, психологические, сексуальные, эмоциональные и экономические аспекты этой проблемы. Консультационная помощь тем, кто сюда обратился, оказывается бесплатно

Как правило, кризисный центр имеет телефон доверия. Позвонив туда (правда, иногда бывает довольно трудно дозвониться – слишком многим и слишком часто этот номер оказывается жизненно необходим), женщина может получить срочную профессиональную психологическую помощь. Телефон работает анонимно. Вам вовсе необязательно называть свое имя, надо лишь рассказать, что происходит. Консультант поможет вам успокоиться, реально оценить, что происходит, и избежать непоправимого, вместе с ним вы решите, как себя вести и что делать, чтобы сохранить достоинство, а очень часто и жизнь – свою и своих детей.

Во многих центрах действуют группы поддержки для женщин, подвергшихся насилию, а в индивидуальном порядке оказываются психологические и юридические консультации.

Кризисные центры для пострадавших от насилия создавались как инициатива неправительственных женских организаций по оказанию реальной квалифицированной помощи специалистов – психологов, медиков, юристов, педагогов. Работающие в таких центрах сотрудники придерживаются принципа полного отказа от обвинения жертвы насилия; обратившийся человек может рассчитывать на то, что его выслу-

шают без оценок и интерпретаций его поведения, с позиции равенства и уважения к его чувствам. Кризисные центры РК объединились в Союз Кризисных центров Казахстана в 2000году.

Центры оказывают действенную помощь пострадавшим, стремятся изменить отношение общества к проблеме насилия, оказывать влияние на законодательные и исполнительные органы власти по применению механизмов защиты граждан от насилия. Для этого в центрах организуются телефоны доверия, предоставляется возможность побеседовать с психологом, получить консультацию юриста, принять участие в группах психотерапевтической поддержки. В некоторых городах при центрах существуют приюты или убежища для пострадавших женщин и их детей, где они могут скрыться от насильника, получить кров и специализированную помощь.

Задачами кризисных центров являются: оказание социальной, психологической, юридической и иной помощи; социальная реабилитация членов семьи; оказание помощи в разрешении конфликтных ситуаций в семье, осуществление социального контроля над поведением членов семьи, совершивших насилие в семье

Деятельность специалистов Кризисных Центров характеризуется, по меньшей мере, тремя различными подходами к вмешательству в проблему, которыми определяются вариации их профессиональных функций. Эти подходы обозначаются как воспитание, фасилитация, адвокатирование.

Основные подходы в работе кризисных центров: воспитательный подход позволяет специалисту по социальной работе выступать в роли учителя, консультанта, эксперта. Фасилитативный подход выполняет роль пособника или помощника, сторонника или посредника в преодолении проблемы. Объяснение ситуаций, мобилизация внутренних ресурсов. Адвокатский подход применяется в тех случаях, когда специалист социальной работы выполняет ролевые функции адвоката от имени конкретного клиента. Оказывает помощь в подборе аргументации, объяснение ситуации, подборе документально обоснованных обвинениях.

Работа телефона доверия:

Одной из форм работы с женщинами, испытавшими насилие, является создание телефона доверия. Основной целью телефона доверия является оказание психологической и правовой помощи. Психологическая помощь достигается за счёт снятия эмоционального напряжения, активизации внутренних ресурсов женщины, разрешения внутреннего конфликта. Правовая помощь – в донесение до женщины, её юридических прав.

Работа телефона горячей линии.

«Горячая линия» - это Центр экстренной психологической помощи, который призван снижать психологический дискомфорт, уровень агрессии, у людей включая ауто агрессию и суицидальные попытки. Формирование психологической культуры, укрепление психического здоровья и атмосферы психологической защищенности населения в том числе детей и подростков.

Задачами «Горячей линии» является: обеспечение доступности и своевременности психологической помощи по телефону, для граждан не зависимо от их социального статуса и места жительства.

Принципиальной задачей, которую нередко приходится решать, оказывается диагностика ситуации. Так же, в ситуации домашнего насилия специалистам Кризисных Центров приходится решать, как минимум, следующие задачи с помощью соответствующих им методов:

- просветительские,
- обучающие;
- диагностические;
- терапевтические;
- консультативные;
- организационные;
- административные.

Сложности в работе КЦ.

В работе с судебными органами специалисты КЦ могут столкнуться с помехой в виде последователей теории виктимизации, согласно которой жертва всегда сама провоцирует насильника, и поэтому во многих случаях он сам, в некотором смысле, является жертвой, а потому и не виноват.

Деятельность социальных организаций и кризисных центров должна быть направлена на решение проблем женщин и детей - жертв насилия. Создание и функционирование этих организаций является необходимым условием существования любого цивилизованного общества. Важно, чтобы деятельность этих разнообразных организаций не нарушала права женщин, помогать которым они призваны, была прозрачна для контроля в плане содержания и методов работы, а также была информационно доступна всем нуждающимся в ней.

Приют в системе кризисного центра.

Приют является одним из направлений работы КЦ. Прежде чем попасть в приют, женщина должна позвонить на телефон доверия, проконсультироваться у психолога.

В период проживания в приюте женщина получает консультации, участвует в тренингах.

Основная концепция деятельности приюта КЦ.

Защита в бедственном положении – принцип открытой двери. Анонимность – как основной аспект безопасности. Максимальный срок пребывания в приюте составляет 56 дней, в исключительных случаях этот срок может быть увеличен.

Возможность новой ориентации. Помощь для самопомощи. Основополагающим в работе Приюта является то, что всех, кто обращается за помощью, считают способными к ответственным действиям, что они в состоянии изменить свою жизнь.

Индивидуальный план безопасности:

- договориться с соседями, чтобы они вызывали милицию, если услышат шум и крики из вашей квартиры; приготовить запасные ключи от дома (машины) и держать их так, чтобы в случае опасности, можно было срочно покинуть дом – и тем самым спасти свою жизнь или избежать новых побоев и оскорблений;
- с той же самой целью спрятать в безопасном, но доступном для вас месте книжку с номерами необходимых телефонов, паспорт, свидетельство о браке, документы детей, другие важные бумаги, одежду и белье на первое время, нужные лекарства, а также деньги – сколько сможете;
- заранее договориться с друзьями и родственниками о том, что в случае опасности они предоставят вам временное убежище;
- сделать все возможное, чтобы обидчик не нашел вас (спрятать или уничтожить все записи и адреса, которые могут подсказать, где вы – записные книжки, конверты с адресами, номера телефонов);
- заранее решить, что из ценных, а также необходимых или просто дорогих вам вещей вы возьмете с собой – что-то в случае острой необходимости можно будет продать или отдать в залог, а без чего-то вы просто не обойдетесь.

Деятельность подразделений по защите женщин от насилия: проблемы, поиски и решения.

Карлыгаш Суйндыковна Мустафина
капитан полиции, инспектор группы по защите женщин от насилия управления общественной безопасности Департамента внутренних дел г. Астаны

Республика Казахстан, как государство, присоединившееся к Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин,

принимает меры по осуществлению законодательства и обеспечения его эффективности в деле искоренения насилия в отношении женщин, уделяя особое внимание предупреждению насилия, преследованию лиц, виновных в его совершении.

За 10 лет деятельности сотрудниками ПЗЖН достигнуты определенные результаты работы по изменению стереотипов, связанных с отношением к женщинам как к слабому, беззащитному полу.

Главное направление деятельности ПЗЖН – защита конституционных прав, свобод и законных интересов женщин от противоправных посягательств, оказание населению правовой помощи в вопросах предупреждения и пресечения фактов насилия, анализ и обобщение сведений о насилии в отношении женщин. В настоящее время сотрудникам ПЗЖН приходится работать в условиях большей открытости, доверия и пристального внимания. Поэтому в настоящей работе большую помощь оказывают государственные структуры и неправительственные объединения, которые способны повлиять на коренные изменения в жизни потерпевшей от насилия женщины.

Только всеобщими силами возможно остановить течение дискриминации женщин и детей, распада семьи и создания соответствующих условий не только для ее существования, но и развития полноценной жизни нашего общества.

За истекший период т.г. сотрудниками по защите женщин от насилия проведен ряд определенных мероприятий, направленных на пресечение и предупреждение фактов насилия, а также по проведению информационной, образовательной и воспитательной работе среди населения.

Организация деятельности ПЗЖН основана на требованиях нормативно-правовых актов, регламентирующих деятельность ОВД и ПЗЖН, исходя из анализа оперативной обстановки на территории города, изучения мотивов, причин, условий, способствующих совершению насилия. С каждым потерпевшим лицом сотрудником ПЗЖН проводится профилактическая разъяснительная работа, в ходе которой женщине разъясняются права и обязанности, правовые механизмы её защиты и безопасности, а также последствия бездействия насилию, как на неё, так и на несовершеннолетних детей.

Штатная численность сотрудников ПЗЖН составляет 4 единицы: 1 старший инспектор и 1 инспектор – в УОБ ДВД г.Астаны, по 1 инспектору – в территориальных УВД. Каждый сотрудник имеет служебный кабинет, имеются условия для приема граждан, работает телефон доверия, размещена наглядная агитация.

В г.Астане на базе Городского Центра по проблемам психического здоровья населения открыт консультационный пункт по оказанию помощи нуждающимся лицам, работает круглосуточный телефон доверия. В случае обращения лиц, находящихся в кризисных реактивных состояниях, в данном Центре будет оказана необходимая помощь.

Женщина, потерпевшая от насилия, помимо юридической консультации в части защиты прав и законных интересов, нуждается в психологической помощи реабилитационного характера. Сотрудниками ПЗЖН налажено сотрудничество с психотерапевтами Центра по планированию семьи по г.Астане, МСВА «Демеу», НПО «ЖАРиА», «Сактан», «Источник надежды» по вопросам оказания помощи нуждающимся семейным парам по сохранению брака и семьи, коррекции взаимоотношений и репродуктивного здоровья. Женщинам, находящимся в депрессивном состоянии, предлагается анонимное бесплатное посещение специалистов. По каждому факту попытки самоубийства, женщины посещаются по месту госпитализации, сотрудник ПЗЖН налаживает контакт с родственниками женщины для установления причин и условий совершения посягательства на собственную жизнь. Ведется работа по разъяснению прав и обязанностей, если в данном случае усматривается один из видов бытового насилия, рекомендуются меры безопасности и обращение с заявлением в ОВД, также предлагается бесплатное посещение специалистов-психотерапевтов.

Анализ причин и условий, способствующих совершению правонарушений и преступлений, направленных на честь и достоинство женщин, показывает, что психологический дискомфорт внутри семейных отношений, между родственниками, знакомыми, живущими на одной жилплощади по обоюдному согласию или вынужденно, зачастую приводит к тяжким последствиям. При этом прослеживается систематичность, одинаковый круг лиц, которые с каждым разом принимают более ожесточенный характер, с применением угроз за жалобы.

Таким образом, положение женщин усугубляют факторы социальной и экономической зависимости от субъекта насилия, т.к. от её выбора мер пресечения насилия будет зависеть дальнейшая судьба каждого члена семьи. Совокупность причин насилия и элементов зависимости является индикатором степени участия государственных, правоохранительных органов и неправительственных объединений в обеспечении защиты прав женщин и законных интересов в отдельно взятом случае.

Проводятся проверки предложений об оказании услуг по трудоустройству девушек и женщин, публикуемых в рекламных объявлениях, на

предмет выявления фактов трафика, которых до настоящего времени не зарегистрировано.

Во взаимодействии с неправительственными объединениями города «ЖАРиА», филиалами Международной организации по миграции и Международного Бюро по правам человека в г.Астане оказывается необходимая помощь лицам, подвергнувшимся сексуальному насилию силами неправительственных объединений города.

В сентябре 2008 года на базе Общественного фонда «Благотворительного фонда «Аялы-Алакан» в рамках реализации проекта «Остановим насилие» в г.Астане открыт Кризисный центр для женщин, подвергшихся домашнему насилию. Благотворительный фонд «Аялы-Алакан» зарегистрирован при поддержке акимата г.Астаны. Цель деятельности фонда – оказание помощи обществу в решении вопросов, связанных с созданием нормальных условий жизни граждан, в первую очередь, оказание помощи незащищенным слоям населения. Центр может одновременно разместить до 25 человек.

Необходимо отметить, что распространяемый сотрудниками ПЗЖН материал среди разных слоев общества существенно влияет на информационный уровень населения и повышает процент обращаемости потерпевших женщин по телефонам доверия ПЗЖН.

Статистические данные по обращениям женщин в органы внутренних дел, анализ причин и условий, способствующих насилию, повышение правовой активности женщин свидетельствуют об определенной значимой роли действия правозащитных механизмов в вопросах защиты и охраны материнства и детства.

В целях повышения профессиональной подготовки, обучению приемам, навыкам и способам проведения работы с населением составлен План проведения обучающих программ для сотрудников ДВД г.Астаны и заинтересованных организаций, работающих с жертвами насилия на 2009 год. В данном Плане определенно проведение семинаров, тренингов, встреч по вопросам обучения сотрудников дополнительным навыкам работы с потерпевшими лицами и категорий социально-уязвимых групп населения, а также оказания квалифицированной помощи специалистов неправительственного сектора. Для совместной работы в данном направлении во все управления ДВД г.Астана направлена информация о работе телефонов доверия ПЗЖН и НПО города для применения в служебной деятельности.

В случаях установления фактов насилия в отношении женщин в сфере быта, даже в случае её отказа от заявления, в отделения полиции

направляются сообщения для проверки и контролю по месту жительства. Также положительным является опыт работы ПЗЖН по проведению совместных рейдовых проверок на территориях отделений полиции города в части профилактики правонарушений и преступлений в сфере семейно-бытовых отношений. В ходе данных рейдов проверяются как семьи лиц, состоящих на профилактических учетах, так и женщины, пытавшиеся покончить с жизнью самоубийством. Таким образом, сотрудниками ПЗЖН оказывается содействие участковым инспекторам полиции и по делам несовершеннолетних в выявлении неблагополучных семей, лиц, склонных к правонарушениям и злоупотребляющих спиртными напитками.

Сотрудники ПЗЖН организуют свою деятельность, основываясь на принципе развития правовой грамотности населения. За 12 месяцев 2008 года сотрудниками ПЗЖН организовано 260 выступлений: проведено 140 встреч и занятий в учебных заведениях, 120–в иных учреждениях и организациях. Среди населения, представителей различных организаций города распространено более 600 брошюр, буклетов, визиток, обращений сотрудников ПЗЖН. Проведено исследования о причинах семейных конфликтах среди 400 респондентов.

Проблема насилия освещается ПЗЖН в средствах массовой информации. По местному телевидению показано 8 видео сюжетов о деятельности службы, в местной печати – 3, в радиоэфире - 1. Систематически обновляется информация в сети Интернета на веб-сайте ДВД г.Астаны о работе ПЗЖН.

Основной целью профилактического воздействия на правонарушителей в сфере семейно-бытовых отношений является снижение психологического напряжения в семье или в отношениях между родственниками, соседями, знакомыми. В успешном проведении профилактической работы по предупреждению правонарушений и преступлений в сфере семейно-бытовых отношений немаловажную роль играет психологическая готовность сотрудника полиции к работе с разными категориями граждан, способность влияния на изменение поведения правонарушителя, коммуникативные навыки работы потерпевшими лицами и населением. Поэтому дополнительное обучение повышает профессиональный уровень сотрудников полиции с юридическим образованием. Также большое значение это имеет и для молодых сотрудников, не имеющих житейского опыта, притом, что в повседневной служебной деятельности они сталкиваются с разнообразными проблемными ситуациями.

Анализ статистических данных о состоянии насилия в отношении женщин и детей в стране за 2008 год

Комитетом административной полиции МВД Республики Казахстан (далее – Комитет) проведен анализ статистических данных о состоянии насилия в отношении женщин в стране за 2008 год в сравнении с 2007 годом.

При составлении данного анализа использовались официальные статистические данные отчета «О зарегистрированных преступлениях и результатах деятельности органов уголовного преследования» за анализируемые периоды (в частности ст.96, 103-105, 107, 120-126, 128, 131-133, 145, 175-179, 181, 257, 270-271 УК РК).

Как показал анализ, на фоне снижения общего количества зарегистрированных преступлений на 0,5% (127478 за 2008 г. против 128064 2007 г.) наблюдается увеличение преступлений, совершенных в отношении женщин на 0,3% (35131 против 35034)

При этом удельный вес преступлений, совершенных в отношении женщин увеличился на 27,6% (против 27,4%).

Из общего количества преступлений, совершенных в отношении женщин, преступления с насильственным характером составляют 92,9% (32632 из 35131).

В 2008 году насильственных преступлений в отношении женщин увеличенона 0,2% (32632 против 32556),

Таким образом, за 2008 г. наблюдается рост количества насильственных преступлений жертвами, которых явились женщины.

Диаграмма №1

Сведения о преступлениях, совершенных в отношении женщин

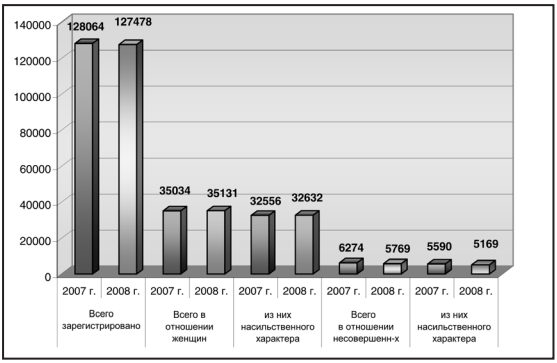

Состояние насильственных преступлений, совершенных в отношении женщин

Наибольшее количество женщин, подвергшихся насилию, отмечено в Восточно-Казахстанской, Павлодарской, Карагандинской, Костанайской и Алматинской областях и г.Алматы.

Диаграмма №2

Сведения о преступлениях, совершенных в отношении женщин в разрезе регионов

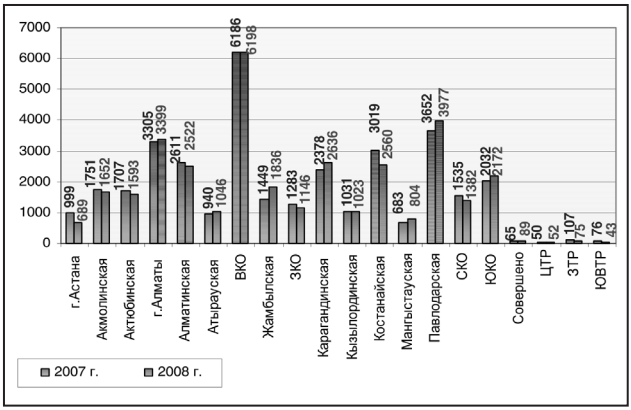

Из приведенной выше диаграммы следует, что рост насильственных преступлений, совершенных в отношении женщин, прослеживается в Восточно-Казахстанской (6198 против 6186), Павлодарской (3977 против 3652), Карагандинской (2636 против 2378), Южно-Казахстанской (2172 против 2032), Жамбылской (1836 против 1449), Атырауской (1046 против 940), Мангыстауской (804 против 683) областях и г.Алматы (3399 против 3305).

Вместе с тем, наблюдается их снижение в Костанайской (на 15,2%), Алматинской (на 3,4%), Акмолинской (на 5,7%), Актюбинской (на 6,7%), Северо-Казахстанской (на 10%), Западно-Казахстанской (на 10,7%), Кызылординской (на 0,8%) областях и г.Астане (на 31%).

Анализ структуры насильственных преступлений, совершенных в отношении женщин выглядит следующим образом.

Диаграмма №3

Структура насильственных преступлений, совершенных в отношении женщин

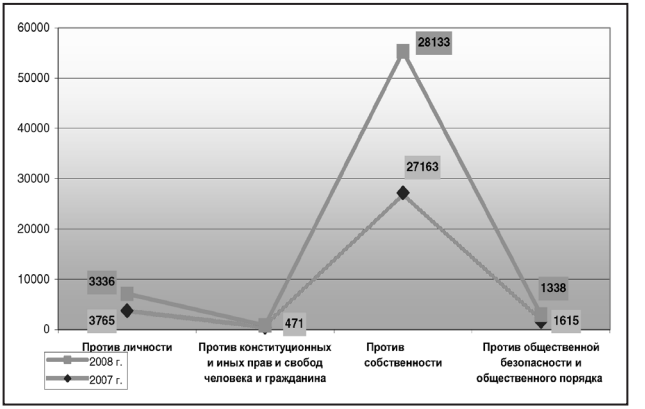

Как видно из диаграммы, как и прежде в структуре насильственных преступлений жертвами которых являются женщины, преобладают преступления против собственности, личности, общественной безопасности и общественного порядка.

Диаграмма №4

Виды преступлений, совершенных в отношении женщин

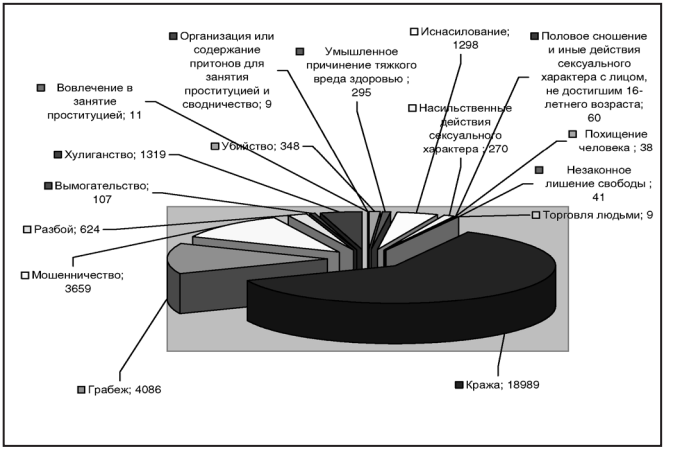

Среди преступлений против собственности женщины становятся жертвами краж (18989), грабежей (4086) и мошенничества (3659), а среди преступлений против личности - жертвами изнасилований (1298), умышленных причинений средней тяжести вреда здоровью (499) *(диаграмма №4).*

При этом, из числа преступлений против личности, совершенных в отношении женщин за 2008 год зафиксировано наибольшее увеличение количества таких преступлений как, похищение человека с 34 до 38. Из числа преступлений против здоровья населения и нравственности - вовлечение в занятие проституцией с 7 до 11.

Состояние торговли женщинами и несовершеннолетними

Во исполнение п.12, 13 Плана мероприятий Правительства РК по борьбе, предотвращению и профилактике преступлений, связанных с торговлей людьми на 2006-2008 годы, утвержденного постановлением Правительства РК №261 от 10.04.2006 г. и соответственно п.1.7, 1.9 распоряжения Генерального Прокурора РК №12/20р от 06.05.2006 г., приказом заместителя Генерального Прокурора РК - Председателя Комитета №67о/д от 07.08.2007 г. Комитетом создан специализированный банк данных о преступлениях, связанных с торговлей людьми и лицах, их совершивших.

С учетом международного опыта, Бюро по демократическим институтам и правам человека Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе, определен перечень статей Уголовного кодекса Республики Казахстан о преступлениях, связанных с торговлей людьми, подлежащих учету в банке данных.

Так, всего в банке данных Комитета за 2008 год зафиксировано снижение количества зарегистрированных преступлений предусмотренных ст.128 УК РК (торговля людьми) на 6,3% (15 против 16).

При этом, количество зарегистрированных преступлений в отношении женщин уравнялось (9 против 9), а число преступлений в отношении несовершеннолетних уменьшилось с 3 до 1, т.е. на 66,7%.

В свою очередь, за анализируемый период наблюдается стабилизация преступлений совершенных по ст.133 УК РК (торговля несовершеннолетними) (5 против 5), из них отмечено снижение количества зарегистрированных преступлений в отношении несовершеннолетних девочек на 20% (с 5 до 4).

По результатам расследования уголовных дел по статьям 128, 133 УК РК в суд было направлено 7 и 3 уголовных дел о преступлениях жертвами, которых явились женщины и несовершеннолетние соответственно.

Заключение

Итоги анализа статистических данных о состоянии преступлений, совершенных в отношении женщин и несовершеннолетних за 2008 год характеризуется следующим:

- увеличением насильственных преступлений, совершенных в отношении женщин и их снижением в отношении несовершеннолетних;
- наибольшей регистрацией преступлений в отношении женщин и несовершеннолетних в Восточно-Казахстанской, Павлодарской, Карагандинской областях и г.Алматы;
- преобладанием в структуре преступлений, совершенных в отношении женщин и несовершеннолетних преступлений против собственности (кражи, грабежи, мошенничества) и личности (изнасилований, умышленных причинений средней тяжести вреда здоровью, насильственные действия сексуального характера, половое сношение и иные действия сексуального характера с лицом, не достигшим 16-летнего возраста), против общественной безопасности и общественного порядка (хулиганство);
- увеличением числа краж, грабежей, мошенничеств, похищений, незаконного лишения свободы, вовлечения в занятие проституцией, жертвами которых становились женщины (девочки);
- увеличением количества несовершеннолетних, подвергшихся убийству, похищению, незаконному лишению свободы, вовлечению несовершеннолетних в преступную деятельность, вымогательству.

В этой связи, правоохранительным органам республики необходимо обратить особое внимание на активизацию профилактики и предупреждения преступлений, а также на принятие мер, направленных на защиту прав женщин и детей от преступных посягательств.

Настоящий анализ предлагается направить в Генеральную прокуратуру Республики Казахстан, Министерство внутренних дел Республики Казахстан и территориальные органы Комитета для сведения и использования в работе.

Рекомендации научно-практической конференции «Правовые аспекты предупреждения и совершенствование законодательства в области предотвращения бытового насилия»

1. Обеспечить постоянную государственную поддержку, а именно финансирование в долгосрочной перспективе (как минимум 3 года) пос-

редством социального заказа неправительственным организациям (Кризисным центрам), работающим в области борьбы с бытовым насилием.

2. При разработке законопроекта «О предупреждении бытового насилия» учитывать мнение неправительственных организаций, международных экспертов и ранее проведенных международных экспертиз.

3. Проводить дальнейшую работу по лоббированию приведения национального законодательства в соответствии международными стандартами. Разработать механизм их выполнения.

4. Организовать встречу с Председателем Национальной комиссии по делам женщин и семейно-демографическим проблемам при Президенте РК по обсуждению ситуации с реализацией раздела VI «Стратегия предотвращения насилия в обществе» в рамках Стратегии гендерного равенства республики Казахстан на 2005-2015 годы и планирования дальнейшей деятельности в этом направлении.

5. Провести анализ исполнения требования об обязательной гендерной экспертизе всех действующих и разрабатываемых нормативных и правовых актов, государственных программ, социально значимых планов и проектов, отраслевых стратегий, концепций для выявления социальных рисков и возможного ущерба, связанного с пренебрежением гендерной специфики.

6. Использовать новые формы вовлечения населения в гендерную политику, начинать внедрять формат «хождение в село», вовлекая в реализацию проектов сельских активистов без создания организационно-правовых форм организации.

7. Проводить планомерную исследовательскую, аналитическую работу по проблемам насилия в отношении мужчин, женщин и детей, оценке последствий насилия в семье и быту, сексуальным домогательствам, включаться в работу экспертных советов, групп.

8. Создать межведомственную комиссию по взаимодействию государственных органов и неправительственных общественных организаций в вопросах предоставления достоверной и своевременной информации по фактам насилия в отношении детей, а также по рассмотрению вопросов о внесении изменений и дополнений в действующее законодательство РК в области прав ребенка.

9. Для контроля исполнения предписания суда бесплатно предоставлять жертвам насилия портативную сигнальную аппаратуру и обеспечивать круглосуточную ее работу. Член семьи, которому угрожает опасность, может с помощью этой аппаратуры подать сигнал, который немедленно передается в полицию как звонок особой важности.

10. Предусмотреть программы помощи жертвам- свидетелям, которым предстоит давать показания в суде, большинство из которых женщины и дети.

11. Выработать национальную стратегию по борьбе с насилием, с учетом поддержки групп женщин, проживающих в сельской местности, представительниц коренного населения, национальных меньшинств, иммигранток и женщин с ограниченными возможностями (инвалиды).

12. Проводить постоянную работу с членами семьей, особенно с родителями, по разрешению кризисной ситуации в семье, в том числе и с неблагополучными семьями.

13. Проводить информационно-пропагандистскую и образовательную работу (обучающие программы, выпуск буклетов и бюллетеней), связанную с проблемами предотвращения насилия, в том числе трафика.

14. Применять положения Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин в судебной практике.

15. Разрабатывать новые социальные технологии и формы работы с насильниками.

Отпечатано с готовых диапозитивов, предоставленных заказчиком,
в Типографии ТОО “Ex Libris”, ул. Суюнбая 89б, тел./факс: (727) 3831616, 3831818
Подписано в печать 07.08.2009г. Тираж 300 экз.